

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ : Λουκῆς Ἀκρίτας ὁ κεραυνὸς	33
Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ : Λουκῆς Ἀκρίτας ὁ ἀνεκτίμητος Ὑπουργὸς	35
ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ : Λουκῆς Ἀκρίτας ἓνας μεγάλος δραματιστὴς τῆς Παιδείας	37
ΕΥΡΙΠ. ΣΟΥΡΛΑΣ : Τὸ παιδαγωγικὸ μας χρονογράφημα	41
Κ. ΜΑΛΟΥΚΟΥ : Γενικὰ γιὰ τὴ Γλῶσσα	42
ΑΝΝΑΣ ΛΑΟΥΤΑΡΗ : Νέοι ὀρίζοντες τῆς ἀγωγῆς	44
ΚΩΝ/ΝΟΥ ΜΙΧΑΛΗ : Τὸ νεογέννητο μπροστὰ στὸν κόσμον	46
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΡΟΥΣΚΑ : Ἡ ἀγωγή τῆς κρίσεως στὸ παιδί	49
ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΛΕΣΣΑ : Ἡ αἰσθητικὴ ἀγωγή	53
ΑΘΑΝ. ΤΣΟΛΟΔΗΜΟΥ : Ἡ χρῆσις τοῦ Διδακτικοῦ βιβλίου	55
ΝΙΚΗΤΑ ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ : Ἡ τέχνη τῶν ἐρωτήσεων στὴ Δ/λία	58
Ι. ΚΥΡΙΑΖΙΔΟΥ : «Εἰσαγωγή στὸν ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμό»: (σημείωμα Γ. Β. Κυριαζοπούλου)	60
ΕΚΠΑΙΔ. ΕΙΔΗΣΕΙΣ : Περιφέρεια Διδυμοτείχου (σ. 62), Περιφέρεια Πυλίας (σ. 62) Β' Περιφέρεια Καρδίτσης (σ. 63), Β' Περιφέρεια Λαρίσης (σ. 64).	

Χρόνος ΙΕ' — Β' Περίοδος — Τεύχος 172
ΑΘΗΝΑΙ — ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1965

Από την έκθεση της «Εγκυκλοπαιδείας Χάρη Πάτση» στο Ζάππειο Μέγαρο τὰ περασμένα Χριστούγεννα.

Τὸ μνημειῶδες ἔργον τοῦ Χάρη Πάτση: «Μεγάλη Ἑγκυκλοπαίδεια τῶν Νέων» (τόμοι 28) τοῦ ὁποῖου ἡ ἔκδοσις μόλις ὀλοκληρώθηκε. Πεντακόσιοι παιδαγωγοί, λογοτέχνες καὶ ἐπιστήμονες συνεργάστηκαν στὴ σύνταξη καὶ ἔκδοσις τῆς Μ.Ε.Ν., τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ ἔργου πού τιμᾷ τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Παιδεία. Ὁλόκληρο τὸ ἔργο εἶναι συντεταγμένο στὴ ζωντανὴ Δημοτικὴ Γλῶσσα. Ἀπαραίτητο βοήθημα γιὰ κάθε παιδί, γιὰ κάθε σπίτι, γιὰ κάθε οἰκογένεια.

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ ΠΕΝΘΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΛΟΥΚΗ ΑΚΡΙΤΑ

Ρεπορτάζ Ἀθηναϊκῶν ἑφημερίδων

Ἀθήναι, 9 Φεβρουαρίου 1965

Πάνδημος ἦτο ἡ χθεσινὴ κηδεὶα τοῦ Λουκῆ Ἀκριτά. Πλήθη κόσμου κατέκλυσαν ἀπὸ γωρὶς τὰ πεζοδρόμια τῶν πλατειῶν καὶ τῶν ὁδῶν, διὰ τῶν ὁποίων διήλθεν ἡ νεκρικὴ πομπή καὶ ὑπεκλίνοντο πρὸ τῆς σοροῦ τοῦ ἐκλιπόντος ὑφυπουργοῦ Παιδείας, ἀποδίδοντα οὕτω τὸν ὕστατον χαιρετισμόν.

Μεγάλην συγκίνησιν προεκάλεσεν εἰς πάντας ἡ ἐμφάνισις τῆς μικρᾶς Ἑλένας, κόρης τοῦ Λουκῆ Ἀκριτά, ὡς καὶ ἡ πλαισίωσις τῆς νεκροφόρου ἀμάξης, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης πομπῆς ὑπὸ ἐκκτοντάδων σπουδαστῶν καὶ μαθητῶν, οἱ ὅποιοι συνώδευσαν τὸν ὑφυπουργόν των μέχρι τῆς τελευταίας του κατοικίας.

Τὴν 11ην πρωϊνὴν ἤρχισεν εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν γὰδν ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία παρουσίᾳ τοῦ Ἀυτάρχου κ. Α. Παπαθανασιάδου, ἐκπροσωποῦντος τὸν Βασιλέα, τοῦ Πρωθυπουργοῦ κ. Γ. Παπανδρέου, τοῦ προέδρου τῆς Βουλῆς κ. Γ. Ἀθανασιάδου - Νόβα, τῶν μελῶν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, βουλευτῶν, τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν, πρυτάνεων καὶ καθηγητῶν τῶν ἀνωτάτων σχολῶν, τοῦ δημάρχου Ἀθηναίων, ἐκπροσώπων τῶν πνευματικῶν ἱδρυμάτων καὶ σωματείων, τῶν εκπαιδευτικῶν λειτουργῶν καὶ ὄλων τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργείου Παιδείας. Τὴν Κυπριακὴν Κυβέρνησιν ἐξεπροσώπησαν οἱ ὑπουργοὶ Ἐξωτερικῶν καὶ Ἐμπορίου κ.κ. Σπ. Κυπριανοῦ καὶ Α. Ἀραούζος. Παρόντες ἦσαν ἐπίσης ἐκπρόσωποι τῶν Κυπρίων ἐκπαι-

δευτικῶν καὶ ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ΑΚΕΛ. Τῆς νεκρώσιμου ἀκολουθίας προέβη ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χρυσόστομος.

Ο κ. Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Γ. Παπανδρέου ἐξεφώνησε τὸν ἀκόλουθον ἐπικήδειον λόγον:

«Ἄδικος εἶναι ὁ θάνατός σου, Λουκῆ. Μόλις ἔφθασες εἰς τὴν κορυφήν, ἔλαμψεν ἡ ἀστραπή. Καὶ ἦτο ὁ κεραυνός. Ὁ θρηνητὸς καὶ τῶν ἰδικῶν σου καὶ τῶν φίλων σου καὶ τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, τοὺς ὁποίους ἠγάπησες, ὅπως ἠγαπήθης, εἶναι καὶ διαμαρτυρία διὰ τὴν μοῖραν. Ὑπῆρξεν ἄδικος. Μόλις τώρα εὐρίσκετο εἰς τὴν χαράν, εἰς τὴν γονιμότητα, εἰς τὴν καρποφορίαν τῆς Δημιουργίας. Καὶ φεύγεις... Σὲ ἐνθυμοῦμαι, πρὶν ἀπὸ τριάντα χρόνια, εἰς τὸ ὑπουργεῖον Παιδείας, συντάκτην. Μόλις τότε εἶχες ἔλθει ἀπὸ τὴν Κύπρον, νεώτατος. Ἀδέξιος, ἀνήσυχος, φωτεινός. Ἦσουν «ὁ νέος μὲ καλὰς συστάσεις», ὁ ὁποῖος ὅμως ἐξήτει ὄχι ἀπλῶς ἐργασίαν, ἀλλὰ «ἔργον». Καὶ ἐπάλαις: Δημοσιογράφος, λογοτέχνης, πολιτικός. Ἀλλὰ πάντοτε ἀγωνιστής: Ἀντρας. Ἦλθαν οἱ σκληροὶ χρόνοι τοῦ πολέμου, τῆς Κατοχῆς. Καὶ σύ, ὄρθιος, εἰς τὸν ἀγῶνα. Σὲ εἶχα ὀρίσει ἀντιπρόσωπόν μου ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ἀπετόλμησες ἄθλους, οἱ ὅποιοι ὠδήγουν εἰς τὸν θάνατον. Σὲ ἐνθυμοῦμαι, τὴν αὐγὴν τῆς 18ης Ὀκτωβρίου, ὅταν ἀνῆλθες εἰς τὸν «Ἀδέρωφ» καὶ ἀντηλλάξαμεν τὸν ἀσπασμόν, τὸν ἀπὸ τῆς Ἀμελεωμένης. Καὶ ἐξηκολούθησες τὸν ἀγῶνα. Πάντοτε ὄρθιος. Καὶ τὴν

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Β.ΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ

ΗΜΕΡΟΜ.

ΑΡΙΘ.

Κ. Κουλιδης
20-7-90
44436

ἐναντιότητα καὶ τὴν μόνωσιν καὶ τὴν στέ-
ρησιν, τὴν ὁποῖαν ἐγνώρισες, ἀντιμετώπι-
σεις πάντοτε μὲ ὑπερηφάνεια, μὲ ἀξιοπρέ-
πειαν, μὲ πείσμα. Καὶ πάντοτε βέβαιος διὰ
τὸν ἑαυτὸν σου... Ἡ Μεγάλη Πατρίς, ὁ Ἑλ-
ληνισμός, «εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἱστορίας»,
καὶ ἡ μικροτέρα Πατρίς, ἡ Κύπρος, ἦσαν
τὸ πάθος σου. Καὶ μαζί μὲ τὴν Πατρίδα,
ἡ Δημοκρατία: Ἡ πνευματικὴ πατρίς τῶν
ἁλλήνων ἀνθρώπων. Καὶ ἦλθεν ἡ Παιδεία,
τὸ περιεχόμενον, τὸ ἀληθές νόημα τῆς Δη-
μοκρατίας. Ὅταν ἐσχημάτισα τὴν Κυβέρ-
νησιν κανεὶς δὲν ἀμφέβαλλε, ποῖος θὰ ἦτο
ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας. Καὶ ἀνέλαβες
τὴν εὐθύνην μὲ ἱερὸν οἶστρον. Εἶχες ἀπο-
γειωθῇ. Σὲ κατεῖχε τὸ δράμα τῆς Ἀναγεν-
νήσεως. Τὸ δράμα μιᾶς Νέας Γενεᾶς τῶν
Ἑλλήνων, ἡ ὁποία θὰ ἐγένετο πρωτοπορία
τοῦ κόσμου. Καὶ ἠσθάνεσο μίαν ἄπειρον
τρυφερότητα ἀπέναντι τῶν νέων, ὡς νὰ ἦ-
σαν ὅλοι, ἡ Ἑλενα, ἡ δική σου... Σὲ ἐνθυ-
μοῦμαι, ὅταν ἦλθες νὰ μοῦ ἀναγγείλῃς μὲ
δάκρυα εἰς τὰ μάτια, τὴν μεγάλην ἐπιτυ-
χίαν τῶν συσσιτίων. Ὡς νὰ εἶχε φθάσει τὸ
ἄγγελμα μεγάλης νίκης. Τώρα φεύγεις:
Καὶ τὸ ὑπουργεῖον Παιδείας; Καὶ τὸ βῆμα
τῆς Βουλῆς, τὸ ὁποῖον ἐδόνεις μὲ τὴν ἑξαρ-
σιν καὶ τὸ πάθος σου; Καὶ οἱ φίλοι σου;
Καὶ οἱ δικοί σου Λουκῇ; Μοῦ ἐτηλεγράφη-
σες εἰς τὸ Βελιγράδι, ὡς νὰ προησθάνεσο:
Νὰ σὲ συγχωρήσω, διότι, διὰ πρώτην φο-
ράν, εἶχες ἀμελήσει τὸ καθήκον σου. Καὶ
μοῦ ἐδίδες τὴν υπόσχεσιν ὅτι συντόμως θὰ
ἐπανέλθῃς. Καὶ ἦλθες. Ἀλλὰ ὅχι διὰ νὰ
μείνης...

Λουκῇ, σὲ συνοδεύει ὁ θρῆνος. Εἶναι ἡ
μόνη προσφορά καὶ ἡ μόνη διαμαρτυρία,
τὴν ὁποῖαν δυνάμεθα, οἱ ἄνθρωποι...».

Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ὁμίλησαν, ἐπίσης ὁ κ. Α. Ἀραούζος,
ὁ ὁποῖος κατέθεσεν ἐπὶ τῆς σόρου στέφα-
νον ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μκα-

ρίου, ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ ὑπουρ-
γείου Παιδείας κ. Ε. Παπανοῦτσος καὶ
ἓνας ἐκ τῶν 60.000 ψηφοφόρων τοῦ Λου-
κῇ Ἀκρίτα.

Η ΝΕΚΡΙΚΗ ΠΟΜΠΗ

Τὴν 12.10 μεσημβρινὴν ἐκκίνησεν ἡ νε-
κρικὴ πομπὴ ἐκ τῆς πλατείας Μητροπόλε-
ως. Προηγούντο οἱ φέροντες τοὺς στεφά-
νους καὶ ἠκολούθουν, κατὰ σειράν, ἀστυνο-
μικὴ δύναμις, σπουδασταὶ καὶ σπουδά-
στριαι τῆς Γυμναστικῆς Ἀκαδημίας, τμη-
μα μουσικῆς, διμοιρία στρατοῦ καὶ ὁχήμα-
τα ναυτικοῦ καὶ ἀεροπορίας, οἱ φέροντες
τὰ παράσημα τοῦ νεκροῦ καὶ τὸν Σταυ-
ρὸν καί, ἐντὸς αὐτοκινήτου, ὁ Ἀρχιεπί-
σκοπος. Μετ' αὐτὸν ἦτο ἡ νεκροφόρος ἁ-
μαξα, παραπλευρῶς δὲ αὐτῆς ὁ ὑπουργὸς
κ. Βαρδινουγιάννης καὶ οἱ ὑφυπουργοὶ κ.
κ. Στεφανίδης, Ἀγγελοῦσης καὶ Μυλω-
νᾶς, οἱ ὁποῖοι ἐκράτουν τὰς ταινίας τοῦ φε-
ρέτρου. Ἠκολούθουν τὸ φέρον τὴν χήραν
αὐτοκίνητον καὶ πεζοὶ οἱ συγγενεῖς καὶ ὁ
Αὐλάρχης κ. Θ. Παπαθανασιάδης, ὁ Πρω-
θυπουργὸς κ. Γ. Παπανδρέου, ἐντὸς τοῦ
αὐτοκινήτου, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ πρόεδρος τῆς
Βουλῆς, τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως καὶ οἱ
λοιποὶ ἐπίσημοι.

Τέλος, ἠκολούθουν ἀντιπρόσωποι τῶν
Γυμνασίων Ἀρρένων καὶ Θηλέων, τῶν
Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν καὶ τῶν Ἀ-
νωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων τῆς
χώρας. Ἡ πομπὴ ἐκλείνει μὲ τμήματα
στρατοῦ, ναυτικοῦ καὶ ἀεροπορίας καὶ
στρατιωτικῆς μουσικῆς.

Διὰ τῶν ὁδῶν Μητροπόλεως, πλατείας
Συντάγματος, Φιλελλήνων, λεωφόρου Ἀ-
μαλίας καὶ Ἀναπαύσεως ἡ πομπὴ κατέλη-
ξεν εἰς τὸ Α' Νεκροταφεῖον, ὅπου σύντο-
μον ἐπιτάφιον ἐξεφώνησεν ὁ παιδαγωγὸς
κ. Χάρης Πάτσας, φίλος καὶ συνεργάτης
τοῦ Λουκῇ Ἀκρίτα.

ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Ἐπικήδειος λόγος στὴ Μητρόπολη Ἀθηνῶν

ὑπὸ κ. Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ

Γενικοῦ Γραμματέως Ὑπουργείου Παιδείας

Ἦταν ἓνας γενναῖος ἄνθρωπος, μὲ
πατριωτισμό. Πολιτικὸς ἀκάματος
στοὺς ἀγῶνες του. Μὲ πίστη ἀκλόνη-
τῃ στὴ Δημοκρατία. Καὶ λογοτέχνης
ποῦ χειριζότανε καὶ τὸν γραφτὸ καὶ
τὸν προφορικὸ λόγον. Μὲ δύναμη, μὲ
δεξιότητα, μὲ προσωπικὸ ὄψος. Φτω-
χὸ χωριατόπαιδο, ξεκίνησε ἀπὸ μιὰ
γωνιά τῆς Κύπρου ἀπόμερη καὶ ἤρ-
θε στὴ Μητέρα - Πατρίδα, στὴν Ἑ-
λευθερὴ Ἑλλάδα, νέος, πολὺ νέος, γιὰ
νὰ γράψῃ ἐδῶ τὴ μοῖρα του. Τὰ
Γράμματα, ἡ Δημοσιογραφία, ἡ Πο-
λιτικὴ, ἦσαν οἱ ἀγάπες του.

Ἀρχισε ἀπὸ ρεπόρτερ ἐφημερίδας (θυ-
μότανε μὲ συγκίνηση ὅτι κάποτε τὸ ρε-
πορτάζ τοῦ ὑπουργείου Παιδείας, σὲ μίαν
ἀπὸ τίς μεγάλες πάλι ὥρες τῆς ἱστορίας
του: Ὑπουργὸς ὁ Γεώργιος Παπανδρέου,
Δ) ντῆς Παιδείας ὁ Εὐάγγελος Κακούρος
καὶ ἔφτασε νὰ ἰδρῦσῃ τὴ δική του ἐφημε-
ρίδα, τὰ «Καθημερινὰ Νέα», προμαχὼνα
τῆς Δημοκρατίας κατὰ τὰ πρῶτα μεταπο-
λεμικὰ χρόνια. Μὲ τοῦ ἀλύτρωτου Ἑλλη-
να τὸν καημὸ πολέμησε στὴν Ἀλβανία, ἀ-
γωνίστηκε στὴν Ἀντίσταση καὶ τὸν φό-
βο δὲν τὸν γνώρισε. Ἀπὸ τέτοιες ἐμπει-
ρίες γεννήθηκε τὸ διδῶν τοῦ «Ἀρματωμέ-
νου», ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα λογοτεχνήμα-
τα - μνημεῖα τοῦ Ἀλβανικοῦ ἔπους. Ἡ ψυ-
χή του ἦταν σὰν τὸ σῶμα του: ὀρθία πάν-
τα, γεροδεμένη, ἀκούραστη. Καὶ τὰ μά-
τια του (γλαυκὰ καὶ φωτεινὰ) καθρέφτι-
ζαν μίαν εὐαισθησία ἐτοιμὴ νὰ ξεχειλίσῃ.
Στοὺς λόγους του καθὼς καὶ στὴ βαθύτε-
ρή του διάθεσιν, εἶχεν ἓνα τόνο λυρικό. Ὅ-
πως μιλοῦσε, εἶτσι καὶ αἰσθανότανε — μὲ
θερμότητα. Ζοῦσε κατὰ κανόνα σὲ ὕψηλὴ
θερμοκρασία. Μὲ ἔνταση. Καὶ κέρδιζε ὁ-
σους τὸν πλησίαζαν μὲ τὴν ἀγνότητα τὴν
αὐθορμησία, τὸ θάρρος του.

Ἐκεῖνο ποῦ χαρακτήριζε τὴν πολιτικὴ
του προοπτικὴ καὶ χάριξε ὅταν τὸ πρωτά-
κουσε ἀπὸ τὸ στόμα μου, ἦταν ἓνα βλέμ-
μα — πνευματικὸ βλέμμα — ὅχι κλειστοῦ

πόντου, ἀλλὰ μεγάλης, ἀνοιχτῆς θάλασ-
σας «Ἑλλαδίτης». Εἶχε μπροστά του τὸ θ-
ραμα τῆς μεγάλης Ἑλλάδας, ποῦ βγήκε
ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολία τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ
τίς φάλαγγες τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.
Ποῦ ἀκουμποῦσε στὴ Δύση ἀπὸ τὸ ἓνα μέ-
ρος, στὴν Ἀνατολὴ ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἀς τῆς
εἶχε κόψει τὰ φτερά ἡ Μικρασιατικὴ κα-
ταστροφή. Τώρα ἐρχότανε ἡ Κύπρος, ἐ-
νωμένη μὲ τὴν ἐθνικὴ μητρόπολη, νὰ τὴν
δλοκληρώσῃ ἐθνικά, πολιτιστικά, οἰκονο-
μικά. Ἐτσι αἰσθανότανε τὸ Κυπριακὸ θέ-
μα. Ὅχι μὲ τὴ στενὴ ἀντίληψιν ἐκείνων
ποῦ ἀπλῶς θέλουν νὰ ἐλευθερώσουν ὑπό-
δουλους ἀδελφούς, ἀλλὰ μὲ τὴ ματιὰ τῶν
ἄλλων (τῶν λιγοστῶν, τῶν ἐμπνεόμενων
ἀπὸ τοὺς θεμελιωτὲς τῆς ἐθνικῆς μας ἱστο-
ρίας), ποῦ βλέπουν τὴν Ἑλληνικὴν Κύπρο
σὰν προβολὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς Ἀνα-
τολάς, σὰν ἀπόληξιν τῆς ἑλληνικῆς γέφυ-
ρας, τῆς προωρισμένης νὰ φέρῃ σὲ διαρ-
κὴ ἐπικοινωνία, πνευματικὴ καὶ οἰκονομι-
κὴ, τὴ Δύση μὲ τὴν Ἀνατολή. Τὸ ἔλεγε
καὶ τὸ ξανάλεγε, ἐξηγοῦσε τὸ δράμα του
καὶ στοὺς «ἐδῶ» καὶ στοὺς «ἐκεῖ» πατριῶ-
τες γιὰ νὰ τοὺς πείσῃ. Νὰ τοὺς κερδίσῃ
στὴ μεγάλη ὑπόθεση τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποῦ
ἦρθεν — ἔλεγε — ἡ ὥρα νὰ πραγματοποι-
ποιηθῇ τώρα ποῦ ἀνοίγουν ἀπὸ παντοῦ τὰ
σύνορα καὶ δημιουργοῦνται μεγάλοι συνα-
σπισμοὶ λαῶν, φίλων καὶ ἐχθρῶν. Αὐτὸς ὁ
κατάδαθα δημοκράτης καὶ ἀνθρωπιστής,
ἔτρεφε μέσα του ἓναν ἐντονον ἐθνικισμό —
σὰν ἐκεῖνον ποῦ ἐγκωμιάζει ὁ ποιητὴς Κα-
βάφης:

«Κι ἀπ' τὴν θαυμάσια πανελλήνιαν ἐκ-
(στρατεία,

τὴν νικηφόρα, τὴν περιλαμπρῇ,
τὴν περιλάλητη, τὴν δοξασμένην
ὡς ἄλλη δὲν δοξάσθηκε καμμιὰ,
τὴν ἀπαράμιλλη: βγήκαμ' ἐμεῖς
ἑλληνικὸς καινούργιος κόσμος, μέγας.

Ἐμεῖς οἱ Ἀλεξανδρεῖς, οἱ Ἀντιοχεῖς,
οἱ Σελευκεῖς, κ' οἱ πολυάριθμοι

ἐπίλοιποι Ἕλληνες Αἰγύπτου καὶ Συ-
(ρίας,
κ' οἱ ἐν Μηδίᾳ, κ' οἱ ἐν Περσίᾳ, κι ὅσοι
(ἄλλοι.

Με τὰς ἐκτεταμένους ἐπικράτειας
μὲ τὴν ποικίλῃ δρᾷσι τῶν στοχαστικῶν
(προσαρμογῶν».

.....
Ἡ εὐτυχέστερη ἡμέρα τῆς ζωῆς του ἦ-
ταν ὅταν, πρωθυπουργὸς ὁ Γεώργιος Πα-
πανδρέου, τοῦ ἐμπιστεύθηκε, μετὰ τίς ἐκ-
λογὰς τῆς 16ης Φεβρουαρίου, τὸ Ὑπουρ-
γεῖο τῆς Παιδείας. Μετὰ τὴν ὀξὺτάτη διαί-
σθησή του ἤξερε ὅτι ἡ ὥρα τῆς Παιδείας
εἶχε σημάνει καὶ ἤθελε νὰ γίνῃ ὁ πρωτε-
ράτης στὸ μεγάλο μόχθο γιὰ τὴν ἀνάπλα-
σή της. Ὑστερα ἀπὸ τὸν πρόεδρο τῆς Κυ-
βερνήσεως, καὶ ἀνάσας δὲν ἀγκάλιασε τὸ θέ-
μα τοῦτο μὲ τόση πίστη, τόσον οἴστρο, τό-
σην ἀνυπομονησίαν, ὥς αὐτόν. Νύχτα - μέ-
ρα δὲν συλλογιζότανε πᾶς τίποτ' ἄλλο πα-
ρὰ τὴν Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση, τὴν
ἀναμόρφωση τῶν διαρθρωτικῶν σχημάτων
ποὺ εἶχαν ἀνεπαρόρθωτα φθαρῇ, τὴν ἐξυ-
γίανση τῆς διοικήσεως, τὴν ἀνανέωση τῶν
παλαιωμένων προγραμμάτων καὶ διδλίων,
τὴν ἀνάγκη νὰ φουσηθῇ νέος ἀνεμος, νὰ
μπῇ καινούργιο πνεῦμα σὲ δόλοκληρο τὸν
κορμὸ τῆς Παιδείας, ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ ἕως
τὸ Πανεπιστήμιο, γιὰ νὰ ἀναπλασθῇ ἡ ἐλ-
ληνικὴ κοινωνία, νὰ ἐδραιωθῇ τὸ δημοκρα-
τικὸ μας πολίτευμα, ἡ ἐθνικὴ μας οἰκο-
νομία καὶ ὁ ἐθνικὸς μας πολιτισμὸς νὰ
γνωρίσουν μιὰ νέα περίοδο σιγουριάς καὶ
ἀκμῆς. Καὶ ἐδῶ ἔδλεπε μὲ τὴ ματιὰ τῆς
«ἀνοιχτῆς θάλασσας» ὅχι λεπτομέρειες καὶ
ἐπιφάνειες, ἀλλὰ τὴν οὐσία καὶ τὸ βάθος.
Ὅσοι τὸν ἀκουσαν νὰ ἀναλύῃ τὸ μεγάλο
Ἐκπαιδευτικὸ Νομοσχέδιο ἀπὸ τὸ ὅημα
τῆς Βουλῆς στὴν ἱστορικὴ συνεδρίαση τῆς
28ης Αὐγούστου 1964 μὲ τὴν πλούσια φω-
νὴ του καὶ μὲ θαυμαστὴν εὐφράδεια, θὰ
θυμοῦνται ὅχι μόνο τὸν οἴστρο, ἀλλὰ καὶ
τὴ βαθεῖαν πίστη αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ
ὁποῖος — ἀπέναντι στὴ σοφιστεία καὶ στὴ
δημοσκοπία — κράτησε ὀψιγὰ τὸ μέγα ἐ-
θνικὸ θέμα τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ
τὸ παρουσίασε μὲ τίς ἀληθινὰ διαστάσεις
του.

«Ζοῦμε», εἶπε, «εἰς μίαν ἀπὸ τὰς μεγα-
λυτέρας, τὰς κοσμογονικὰς ὥρας τῆς ἀν-
θρωπότητος. Τὰ μικρὰ ἐθνικὰ κράτη τερ-

ματίζουσι τὸν μακρὸν βίον τους καὶ πολυ-
άνθρωποι δημοσπονδία λαῶν κατακτοῦν τὰς
θέσεις των εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου.
Ἰδιαίτερα ἡ Ἑλλάς, ἔπειτα ἀπὸ σταδιο-
δρομίαν χιλιάδων ἐτῶν, προσδένεται σή-
μερα μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴν οἰκογένειαν.
Παύει νὰ εἶναι μία μικρὰ γεωγραφικὴ ἀ-
πόφυσις τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου καὶ
ἐπιθυμεῖ νὰ καταστῇ ἕνας ζωντανὸς ἄρμος
τῆς εὐρωπαϊκῆς οἰκογένειας. Διανύομεν
μίαν ἀπὸ τὰς κρισιμωτέρας ἐθνικὰς μας
στιγμὰς. Μάχεται ἡ Ἑλλάς διὰ τὴν ὁλο-
κληρώσιν, διὰ τὴν ἐνότητα τοῦ Ἑλληνι-
σμοῦ, ἀπὸ τοῦ Αἰμοῦ μέχρι τοῦ μεζονοῦ
προμαχῶνος τοῦ Γένους, εἰς Κύπρον. Δί-
δει ὁ Ἑλληνισμὸς τὴν ὑστάτην μάχην τῆς
ἱστορίας του διὰ τὴν ἐνοποίησίν του. Καὶ
προσδένεται ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν Εὐρώπην,
ὅχι διὰ νὰ ἀσκήσῃ περιωρισμένον ὑπηρετι-
κὸν ρόλον. Προσδένεται διὰ νὰ κατακτήσῃ
τὴν θέσιν ἢ ὁποία τῆς προσδιορίζεται ἀπὸ
τὴν εὐαίσθητον γεωγραφικὴν τῆς θέσιν,
ἀπὸ τὸν δυναμισμόν τοῦ λαοῦ τῆς καὶ τὴν
πολύτιμον πολιτιστικὴν τῆς κληρονομίαν.
Ἐπομένως, ὅτιδήποτε αὐτὴν τὴν στιγμὴν
ἀποτολμᾷται, ἀναλαμβάνεται διὰ νὰ δο-
θήσῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τοὺς νέους καιροὺς,
διὰ νὰ κατακτήσῃ θέσιν ὅχι μικράν, ἀλλὰ
μεγάλην. Φιλοδοξοῦμεν ὅλοι νὰ μὴν εἴμε-
θα οἱ ἐπίγονοι, ἀλλὰ οἱ πρόγονοι τοῦ Ἑλ-
ληνισμοῦ, εἰς τοὺς νέους καιροὺς. Τερμα-
τίζομεν μίαν μακρὰν ἱστορίαν, ἀλλὰ πρέ-
πει νὰ ἐγκαινιάσωμεν μίαν νέαν ἔνδοξον
ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ... Ἡ Παιδεία
εἶναι ἡ ἄμυνα τοῦ τόπου διὰ νὰ ἀντιμετω-
πίσῃ τὸ μέλλον του. Εἰς ὥρας πολέμου δὲν
ὑπάρχουν ἀντιγνωμίαι. Οἱ πάντες πειθαρχοῦν.
Ἡ Παιδεία σήμερον εἶναι πόλεμος, καὶ ὑπὸ
τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ὅλοι πρέπει νὰ εἴμεθα
σύμφωνοι... Ἀπὸ τοῦ Β' παγκο-
σμίου πολέμου ὅλοι αἱ εὐρωπαϊκαὶ χώραι
προσέπαθον νὰ ἀνανεώσουν τὸν ἐκπαι-
δευτικὸν των ὅπλισμόν μὲ μίαν διαρθρω-
τικὴν μεταβολὴν εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας
τῆς Ἐκπαιδεύσεως. Καὶ εἶναι φυσικόν. Δύο
νέαι γεναὶ ἔχουν προδοθῇ μὲ δύο παγκο-
σμίους πολέμους... Ἦτο συνεπὲς ἀναγκαῖ-
ον ὅλο αὐτὸ τὸ νέον ἀνθρώπινον δυναμικόν,
τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς διαδεχθῇ εἰς τὴν ἡγεσίαν
τοῦ πλανήτου, νὰ ζητήσῃ ἀπὸ ἡμᾶς οἱ ὁ-
ποῖοι ἐξήγαμεν τὰς συνεπείας τοῦ μεσοπολέ-
μου, ἀνανέωσιν τὸν πνευματικὸν του ὀρίζον-
τος καὶ δημιουργίαν νέων συνθηκῶν, ὥστε

ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

ΕΝΑΣ ΜΕΓΑΛΟΣ ΟΡΑΜΑΤΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ἐπιτάφιος ἀποχαιρετισμὸς ὑπὸ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

Τὸν νεκρὸν Λουκῇ Ἀκρίτα στὸ Α' Νεκροταφεῖο Ἀθηνῶν ἀποχαιρέτησε ὁ στε-
νὸς συνεργάτης καὶ φίλος του κ. Χάρης Πάτσης, μὲ τὰ παρακάτω συγκινητικὰ
λόγια:

Ἀλησμόνητε, ἀδελφικέ μου φίλε Λουκῇ,

Τὸ θλιβερὸ ἄγγελμα τοῦ ἀδόκητου θανάτου σου ἐδύθισε σὲ πένθος δόλοκληρο
τὸ Πανελλήνιο καὶ συνεκλόνησε βαθύτατα ὅλους ἡμᾶς τοὺς φίλους καὶ συνερ-
γάτες σου.

Συναγερθήκαμε, πρὶν ἀπὸ χρόνια, στὴν πλατεῖα κονίστρα τῶν δημοσιογραφι-
κῶν καὶ πνευματικῶν ἀγῶνων ποὺ εἶχαν σὰν σκοπὸ τὴν πνευματικὴν ἀναγέννηση
τοῦ ἔθνους μας. Καὶ συνδεθήκαμε, ἔκτοτε, μὲ ἀδελφικὴ φιλία. Ἔτσι μᾶς ἔδωσες
τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσουμε ἀπὸ κοντὰ τὴ φωτεινὴ σου προσωπικότητα, τίς σπά-
νιες ἀρετὲς τοῦ ὑπέροχου χαρακτήρα σου, τὸν πλούσιον ἑσωτερικὸν σου κόσμον, ὅλο
τὸ μεγαλεῖο τῆς εὐγενικῆς σου ψυχῆς.

Συνεργαστήκαμε, κατόπιν, καὶ σὲ ὁραίους κοινωνικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἀγῶ-
νες, ἀπὸ τότε ποὺ ἦσαν Γενικὸς Γραμματέας τῆς Ε.Π.Ε.Κ., μέχρι προχθὲς ἀκό-
μη, ποὺ σύντασες τὴν περίφημη «Μαύρη Βίβλο», σὰν ξεκίνημα γιὰ τὸν μεγαλει-
ώδη ἀνένδοτο ἀγῶνα τῆς Ε.Κ. γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς
δημοκρατίας στὸν τόπον μας, ἀγῶνα ποὺ ἔφερε τὸ κόμμα μας στὴν ἐξουσία, τὸν
Ἀρχηγὸν μας Κυβερνήτη καὶ σένα, μοναδικὸ καὶ ἀκριβὲς μου φίλε, Ἠγέτη τῆς Παι-
δείας, τὴν ὁποία τόσο πολὺ ποθοῦσες νὰ ἀναπλάσεις καὶ γιὰ τὴν ὁποία τόσο πολ-
λὰ ὄνειρεύσουνα.

Καὶ τώρα, ποὺ οἱ ὁράιοι πολιτικοὶ πνευματικοὶ σου ἀγῶνες ἀρχισαν νὰ ἀπο-
δίδουν τοὺς καρπούς των, τώρα ποὺ ὁ ἀρχηγός μας, ὁ πατέρας τῆς ἀληθινῆς δημο-
κρατίας, εἶναι Πρωθυπουργὸς τῆς φιλάτης πατρίδος μας καὶ ΣΥ, μέχρι χθὲς, Ὑ-
πουργὸς στὸ καίριο Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας, τώρα ποὺ τὰ ὄνειρα εἶχαν ἀρτίσει
νὰ γίνωνται πραγματικότητες καὶ ὅλα ἐπὶγαίαν κατ' εὐχὴν, ἐσὺ ἔφυγες. Ἐπε-
σες στὶς ἐπάλξεις τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸ Λαὸν μας καθήκοντος. Καὶ μᾶς ἄφη-

νὰ τὸ παραδώσωμεν εἰς ἕνα κόσμον ἐλεύθε-
ρον καὶ δημιουργικόν. Ἰδιαίτερα ἡ Ἑλλάς,
ἡ ὁποία ἔχει ὑποφέρει τὰ πάνδενα κατὰ τὰ
τελευταῖα ἔτη, διατυπώνει εἰς τὸ σύνολον
τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ἡγεσίας
τοῦ τόπου ἐντονωτέραν τὴν ἀξίωσιν ταύ-
την... Ἀπὸ τὰ Πρακτικὰ τῆς Βουλῆς).

Ὁ Λουκῆς Ἀκρίτας ἀναλῶθηκε στὸν ἀ-
γῶνα γιὰ τὴν ἀνάπλαση τῆς Ἑθνικῆς μας
Παιδείας. Ὁ θάνατός του εἶναι πλῆγμα βα-
ρὺ γιὰ τὴν Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση,
ποὺ ἐγκαινιάσθηκε μὲ τόσην αἰσιοδοξίαν
ἀπὸ τὸ ἔτος τοῦτο. Πρῶτος ἀνάμεσα στοὺς

πρώτους συνεργάτες τοῦ Γεωργίου Παπαν-
δρέου, στὸν τομέα τῆς Παιδείας, εἶχε βά-
λει τὸ στήθος του μπροστὰ (ἀπέναντι ἀν-
τίπαλων καὶ ὁπαδῶν) γιὰ νὰ θεμελιωθῇ
τὸ νέο ἐκπαιδευτικὸν μας οἰκοδόμημα.

Ἡ Κυβέρνηση, μὲ τὸν πρόωρον θάνατό
του, χάνει ἕνα ἀπὸ τὰ ἐκλεκτὰ στελέχη
τῆς. Τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας ἔβαν ἀπὸ
τοὺς καλύτερους ὑπουργούς του. Καὶ ὅσοι
ἀπὸ μᾶς σταθήκαμε κοντὰ του, ἔβαν εὐ-
γενικὸν προϋστάμενο καὶ ἔβαν ἀνεκτίμητο
φίλο. Ἡ Πατρίδα πρέπει νὰ τὸν θυμᾶται.
Καὶ θὰ τὸν θυμᾶται.

Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

σες μόνους. Μεγάλο και δυσαναπλήρωτο τὸ κενό. Ἦσουν μιὰ δρυς μὲ ρίζες βαθειές και κορμωστασιὰ περήφανη. Μένουν ὅμως τὰ κλαδιά της. Εἴμαστε ὅλοι ἐμεῖς οἱ φίλοι σου, οἱ μαθητές σου, οἱ συμπατριῶτες σου, ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα τῆς Μεγάλης Πατρίδας μας Ἑλλάδας και τῆς ἰδιαίτερῆς σου πατρίδας Κύπρου, ποὺ γι' αὐτὰ ἀγωνίστηκες και ἔπεςες τόσο πρόωρα και τόσο ἀνυπάντευχα.

Πολύκλαυστε, φίλε μου Λουκῆ,

Σὰν κοινὸς θνητὸς κλαίω και δδύρομαι γιὰ τὸν ξαφνικὸ και ἀδόκητο χαμὸ σου. Ἦσουν τόσο ὑπέροχος, τόσο σπάνιος, τόσο θαυμάσιος, τόσο μοναδικὸς σὰν φίλος, σὰν ἄνθρωπος σὰν λαϊκὸς ἀγωνιστής. Σπαράζει ἡ ψυχὴ μου και στὴ σκέψη μόνον πῶς αὐτὴ τὴν στιγμή δὲν θὰ σὲ ἔχουμε πιά κοντά μας, γιὰ ν' ἀκοῦμε τὶς ὁράσεις σου ὁμιλίες, τὰ πειστικὰ σου ἐπιχειρήματα, νὰ ἐμπνεόμεθα ἀπὸ τοὺς οἱστρηλάτους δραματισμούς σου, νὰ ἀπολαμβάνουμε τὸ νέκταρ τῆς σοφίας σου και νὰ γευμαστε τὰ πλούσια δῶρα τῆς εὐγενικῆς σου ψυχῆς.

Σπαράζει ἡ ψυχὴ μου σὰν σκέπτομαι πῶς ἡ ἀγαπημένη και πιστὴ σύντροφός σου και ἡ λατρευτὴ κορούλα σου, θὰ σὲ στερηθοῦν γιὰ πάντα. Σπαράζει ἡ ψυχὴ μου σὰν σκέπτομαι πῶς δλόκληρος ὁ Ἀθηναϊκὸς λαὸς, ποὺ τόσο συντριπτικὰ σὲ ἐτίμησε μὲ τὴν ψῆφο του κι' ὁλόκληρος ὁ ἐκπαιδευτικὸς κλάδος, ποὺ τόσο σ' ἀγάπησε γιὰ τὴ μεγάλη σου προσφορά στὴν ἐκπαίδευση, δὲν θὰ σὲ ἔχουν πιά βουλευτὴ στὸ Κοινοβούλιο γιὰ νὰ δίνεις και νὰ κερδίζεις ὁράσεις πολιτικῆς μάχης και Ὑπουργὸ τῆς Παιδείας, γιὰ νὰ κατευθύνεις τὴ μεγαλύτερη πνευματικὴ σταυροφορία τῆς τελευταίας ἑκατονταετίας, ὅπως εἶναι ἡ μάχη γιὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση, ποὺ ἐγκαινίασε ὁ Μέγας Ἡγέτης τῆς Δημοκρατίας, σεβαστὸς μας Πρόεδρος. Ὡς ἄνθρωπος θνητὸς σπαράζω και δδύρομαι γιὰ τὸν ἀδόκητο χαμὸ σου.

Ἀλησιμόνητε Λουκῆ

Εἴρω πῶς και σύ, ἀπὸ καὶ ὅπου φτερουγίζει αὐτὴ τὴ στιγμή ἡ εὐγενικὴ σου ψυχὴ, λυπᾶσαι γιὰ τὸν ξαφνικὸ ἀποχωρισμὸ μας και θάθελες νὰ κάνεις τὸ πᾶν γιὰ νὰ μετριάσεις τὴ θλίψη μας. Ἐγνώριζα τὶς σκέψεις σου, τὸ χαρακτήρα σου, τὴν αἰσιδόξη φιλοσοφία σου. Γιὰ σένα ἡ ζωὴ και ὁ θάνατος ἦταν πάντοτε γεγονότα χωρὶς ἰδιαίτερη σημασία. Δὲν ὑπολόγιζες ποτὲ σωματικὲς και πνευματικὲς ταλαιπωρίες. Ἔτσι σκέπτονται και ἐνεργοῦν οἱ μεγάλες και φωτεινὲς διάνοιες και οἱ πρωτοπόροι τῆς ζωῆς, οἱ ἀληθινοὶ λαϊκοὶ ἡγέτες. Θυμοῦμαι τὴν ἐξαντλητικὴ ἐπιμονή σου νὰ μελετᾷς και νὰ ἐρευνᾷς, μέχρι τὴν τελευταία λεπτομέρεια τὰ ἔργα τῆς Τέχνης και τοῦ πολιτισμοῦ στὰ διάφορα Μουσεία και τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους, ποὺ πολλὲς φορὲς εἴχαμε ἐπισκεφθεῖ, ὅταν μελετούσαμε τὸ θέμα τῆς δημιουργίας, Κέντρων Πολιτισμοῦ στὴν ὑπαιθρο. Θυμοῦμαι ἀκόμη τὰ ξενύχτια σου, ὅταν ἀγωνιζόσουν νὰ ὀργανώσεις, παλαιότερα, τὴν Ε.Π.Ε.Κ., νὰ συντάξεις τὴν «Μαύρη Βίβλο» τοῦ ἀνένδοτου ἀγῶνα τῆς Ε.Κ., πρόσφατα, νὰ συλλάβεις και διατυπώσεις τὸ περίγραμμά και τὶς λεπτομέρειες τῆς μεγαλειώδους ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως, τὸ περασμένο καλοκαίρι. Ἐλεγε: «Ἀς τελειώσουμε και μὲ τὴ Μικρὴ Βουλὴ και τότε φεύγουμε λίγες μέρες γιὰ ἀνάπαυση».

Μὰ ἀλλοίμονο, ἀγαπημένε φίλε μου,

Οὐτε στιγμή δὲν σταμάτησες γιὰ νὰ ξεκουρασθεῖς. Καὶ στὴ Μικρὴ και στὴ Μεγάλῃ Βουλῇ συνέχισες νὰ δίνεις τὴ μάχη τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως. Καὶ τὰ σχέδια γιὰ τὶς πρωτότυπες ἐξετάσεις τῶν φοιτητῶν, ἐσὺ τὰ ἐξεπόνησες. Καὶ τὰ μαθητικὰ συστήματα ὀργανώσεις θαυμάσια, μὲ τοὺς πολύτιμους βοηθοὺς σου, Γενικὸ Γραμματεὰ και Εἰδικὸ Σύμβουλο τοῦ Ὑπουργείου σου. Ἀλλὰ δὲν πρόφθασες, Λουκῆ μου, νὰ χαρεῖς τοὺς καρποὺς τῶν κόπων σου. Κι' ὅταν ἦλθα νὰ σὲ πάρω νὰ φύγουμε, σὲ ὤρθηκα στὸ κρεβάτι, ἔπειτα ἀπὸ τὸ διερευνητικὸ τῆς ὑγείας σου ταξίδι στὸ Παρίσι. Μοῦ εἶπες: «Ἀς τελειώσουμε πρώτα μὲ τὸ Παιδαγωγικὸ Ἰν-

ΜΕΓΑΛΗ ΔΩΡΕΑ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΙΚΟΝ ΕΠΑΘΛΟΝ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΛΟΥΚΗ ΑΚΡΙΤΑ

Ὁ παιδαγωγός, συγγραφεὺς και ἐκδότης κ. Χάρης Πάτσης, ὁ ὁποῖος μόλις πρὸ δλίγου εἶχε τιμηθεῖ μὲ τὸ «Πρῶτον Χρυσὸν Μετάλλιον Παιδείας» γιὰ τὴν ἀνέγερση ἑνὸς σχολικοῦ διδασκτηρίου στὴν ἰδιαίτερή του πατρίδα Ἠπειρο, μόλις ἐπληροφορήθη τὴν εἶδηση γιὰ τὸν αἰφνίδιο θάνατο τοῦ φίλου του Ὑπουργοῦ Παιδείας Λουκῆ Ἀκριτά, ἀπέστειλε τὸ κάτωθι τη-

λεγράφημα στὸν Πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως και Ὑπουργὸ Παιδείας κ. Γ. Παπανδρέου:

«Ἐξοχώτατε Κε Πρόεδρε. Θλιβερὸν ἀγγελμα ἀδοκῆτου θανάτου ἐμπνευσμένου συνεργάτου σας και φίλου ὕφυπουργοῦ Παιδείας, Λουκῆ Ακριτά, μᾶς συνεκλόνησε βαθύτατα στόπ. Ἦλθε εἰς μίαν κρίσιμον στιγμήν μεγάλου ἀγῶνος διὰ μεταρρυθμι-

σιτοῦτο και βλέπουμε». Ἐανάρθα τὴν μεθεπομένη. Ἦσουν στὸν Εὐαγγελισμό. Σὲ λίγο ἐφευγες διαστικὰ γιὰ τὸ Λονδίνο. Εἶπαν πῶς ἦσουν βαρεῖα ἄρρωστος. Κι' ὅμως ἐγὼ ξέρω πῶς ἡ δική σου ἀρρώστεια ἦταν μιὰ και μόνη: Τὸ πᾶθος σου γιὰ τὴν Παιδεία. Αὐτὸ τὸ πάθος ἐπλήρωσε μὲ τὴ ζωὴ σου, πολὺκλαυστε και ἀκριβέ μου φίλε. Προσέφερες τὴ ζωὴ σου θυσία στὴν Παιδεία τοῦ ἔθνους μας, θυσία γιὰ νὰ εὐτυχίσουν ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα. Θυσία-στηκες γιὰ τὴν ἀγωνιόσους, ἐνθουσιώδης ὅπως ἦσουν, νὰ ἰδεῖς ταχύτατα νὰ ριζώνει ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση και νὰ πετυχαίνει τοὺς μεγάλους σκοποὺς της. Θυσία-στηκες γιὰ τὴν διαζόσωνα, ὑπέφερες, νὰ τελειώσουμε μιὰ γιὰ πάντα μὲ τὸ ἀναχρονιστικὸ παρελθόν, μὲ τὸ στοιχεῖο τῆς ἀμάθειας, μὲ τὸ σκοταδισμό. Καὶ δὲν μποροῦσες, ἐσὺ ὁ Λουκῆς Ἀκριτάς, ὁ Λαϊκὸς ἀγωνιστής, ὁ μαχητὴς τῆς Δημοκρατίας, νὰ κάρεις διαφορετικά. Αὐτοθυσία ἦταν ἡ Μοῖρα σου, ὅπως ὅλων τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ Λαοῦ. Γι' αὐτὸ και δὲν ἐδίστασες. Τὸ προμάντεψες. Μοῦ τὸ εἶπες μιὰ μέρα: «Τὸ ξέρω ὅτι κατέθεσα, στὴν ὑπόθεση τῆς Παιδείας, ὅτι πολυτιμότερο εἶχα, τὴν ὑγεία μου. Ἀλλὰ δὲν μετανοιώνω γι' αὐτό. Τὰ πάντα ἀνήκουν στὸ Λαὸ μας...».

Ἀγαπημένε μου, ἀξέχαστε Λουκῆ,

Σκέπτομαι και φιλοσοφῶ αὐτὴ τὴ στιγμή μὲ τὰ ὑπέροχα αὐτὰ λόγια σου. Εἶναι ἀσφαλῶς ἡ πιὸ πολύτιμη ὑποθήκη ποὺ ἀφήνεις σ' ὅλους μας και ἰδιαίτερα στὴν Ἑλληνικὴ νεολαία. Κι' ἀλήθεια. Ὡς ἄνθρωποι κοινωνικοί, ὡς ἐπιστήμονες, ὡς δημόσιοι παράγοντες, δὲν πρέπει νὰ ἀποκαρδιωνόμαστε, ὅταν ἀπὸ τὶς φάλαγγες τῆς Δημοκρατίας και τῆς προόδου, φεύγουν —ἀναπόφευχτα— πότε-πότε λαμπροὶ ἀστέρες, σὰν ἐσένα τὸν ὑπέροχο Λουκῆ Ἀκριτά. Γιατὶ οἱ τέτοιοι ἄνδρες, φεύγοντας, ἀφήνουν πίσω τοὺς ἔργον. Καὶ σὺ, ὁ Λουκῆς Ἀκριτάς, μᾶς ἀφήσες Μὲγα Ἔργον: Πνευματικὸ, Πολιτικὸ, Κοινωνικὸ, Ἐθνικὸ.

Πολύκλαυστε και ἀλησιμόνητε Λουκῆ,

Ἐκ μέρους ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, ἐκ μέρους ὅλων τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς Χώρας μας, ἐκ μέρους τῶν πιὸ στενῶν και προσφίλων σου φίλων και ἐκ μέρους ὅλων τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων τοῦ Λαοῦ μας, σοῦ ὑπόσχομαι ὅτι θὰ συνεχίσουμε τὸ μέγα Ἔργον ποὺ ἄρχισες γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τῆς φιλότατης Πατρίδος μας.

Ἐλαφρὸ ἄς εἶναι τὸ χῶμα τῆς Ἀττικῆς Γῆς ποὺ θὰ σὲ σκεπάσει σὲ λίγο.

Α ἰ ω ν ἰ α σ ο υ ἡ μ ν ἡ μ η.

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

σιν παιδείας υπό πεφωτισμένην ήγεσίαν σας στόπ. Έξοχώτατε Κε Πρόεδρε, επιθυμώ μνήσασθαι τον μοναδικό μου φίλου Λουκή 'Ακρίτα, με τον όποιον, ως γνωστόν, κοινοί πνευματικοί και πολιτικοί άγώνες μās συνέδεον, θέτω διάθεσιν Υπουργείου Παιδείας ποσόν 50.000 αντιτύπων εκ των σχολικών μου βιβλίων, αξίας 600.000 δραχμών, ίνα ταύτα, μέσω τοῦ Ο.Ε. Δ.Β. αποσταλῶσιν και διανεμηθῶσιν δωρεάν εις μαθητάς σχολείων Κύπρου, στόπ. Επίσης όρίζω χρηματικόν έπαθλον δραχμών 20.000 δια θράδουσιν καλύτερου παιδαγωγικού συγγράμματος τρέχοντος έτους, όπερ θα αναφέρεται εις θέμα εκπαιδευτικής μεταρρυθμίσεως εις την όποιαν

Τό κείμενον τής έπιστολής του κ. Χάρη Πάτση πρός τον 'Αρχιεπίσκοπον Μακάριον

‘Αθήναι, 8 Φεβρουαρίου 1965

Μακαριώτατον

‘Αρχιεπίσκοπον Κύπρου

και Πρόεδρον Κυπριακής Δημοκρατίας

Λ ε υ κ ω σ ί α ν

Μακαριώτατε,

Τό θλιβερό άγγελμα του άδόκητου θανάτου του διαλεχτού τής Κύπρου τέκνου, Υφυπουργού Παιδείας Λουκή 'Ακρίτα, μās σευενκλόνησε βαθύτατα.

‘Ο Λουκής 'Ακρίτας έξοῦσε, άνέπνεε και πέθανε με τό θραμα μιās Μεγάλης Ελλάδας, με την Κύπρο στην άγκαλιά της, κέντρο ακτινοβολίας και πολιτισμού προς όλους τους γύρω φιλειρηνικούς λαούς, οι όποιοι τόσα πολλά όφείλουν στο άθάνατο έλληνικό πνεύμα, από τά πανάρχαια χρόνια.

‘Ο Λουκής 'Ακρίτας άγωνίστηκε και ως Έθναρχικός Σύμβουλος και ως Βουλευτής 'Αθηνών για τή δικαίωση τής Κυπριακής υποθέσεως και έδω και στον Ο.Η.Ε. 'Αγωνίστηκε και ως Υφυπουργός τής 'Ελληνικής Παιδείας για τή μεταρρύθμιση τής εκπαιδεύσεως και την αναγέννηση των 'Ελληνικών Γραμμάτων. Μετέτρεψε σε πράξη την άπόφαση του Πρωθυπουργού

έθυσιασε ζωήν του άείμνηστος Λουκής στόπ. Τό έπαθλον τουτο επιθυμώ όνομασθή «Βραβείον Λουκή 'Ακρίτα», άπονεμηθή δέ, δαπάναις μου, υπό «Παιδαγωγικού 'Ινστιτούτου» μήνα Δεκέμβριον 1965.

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

‘Ο Πρόεδρος τής Κυβερνήσεως κ. Γ. Παπανδρέου εύχαρίστησε θερμώς τον κ. Πάτση για την γενναία χειρονομία του εις μνήμην του Λουκή 'Ακρίτα

‘Επίσης ό κ. Πάτσης απέστειλε συλλυπητήριο έπιστολήν και στον Πρόεδρο τής Κυπριακής Δημοκρατίας 'Αρχιεπίσκοπο Μακάριο.

μας Γ. Παπανδρέου για δ ω ρ ε ά ν π α ι δ ε ί α. Χωρίς την πολύτιμη συμβολή του έμπνευσμένου Λουκή 'Ακρίτα, δέν θα ήταν, ίσως, τόσο ταχύτατη, τόσο άποτελεσματική, τόσο πλατειά και γενναϊόδωρη ή μεταρρύθμιση τής 'Ελληνικής Παιδείας.

Και τώρα που τά όνειρα είχαν αρχίσει να πραγματοποιούνται, τώρα που οι άγώνες και οι προσπάθειες του Λουκή 'Ακρίτα είχαν αρχίσει να αποδίδουν τους καρπούς των, τώρα που όλα χαμογελοῦσαν και πήγαιναν κατ' ευχήν, εκείνος έφυγε. Έπεσε σίτις επάλξεις του προς την Πατρίδα και τον Λαόν μας καθήκοντος.

‘Επιθυμώ να τιμήσω την μνήμη του άξέχαστου και μοναδικού μου φίλου Λουκή 'Ακρίτα, με τον όποιο κοινοί έθνικοί, κοινωνικοί και πνευματικοί άγώνες μās συνέδεαν, άπεφάσισα να θέσω στη διάθεση τής Κυπριακής Κυβερνήσεως και τής 'Ελληνικής Παιδείας Κύπρου ποσόν πενήνχοντα χιλιάδων αντιτύπων εκ των σχολικών μου βιβλίων, αξίας περίπου έξακοσίων χιλιάδων δραχμών, ως ή συνημμένη κατάσταση. Τά βιβλία ταύτα, προοριζόμενα για τή στοιχειώδη εκπαίδευση, δύνανται ή άρμοδια 'Υπηρεσία τής 'Ελληνικής Παιδείας Κύπρου να παραλάβη άμέσως από τάς αποθήκας του 'Εκδοτικού Οίκου «Παρθενών» ('Αθήναι Εϋριπίδου 56, τηλ. 521.

18 'Οκτωβρίου 1934

ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΜΑΣ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

‘Υπό ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγού

I

‘Η σκηνή εκτυλίσσεται στο γραφείο των Καθηγητών ενός Γυμνασίου των 'Αθηνών.

Φωνές... κακό... χαλασμός.

Πληροφορίες άπ' έδω, τηλεφωνήματα άπ' εκεί.

Καλώς πληροφορημένος κύκλος άπ' έδω, και άλλοι που χτυποῦν τους γρόνθους τους άπ' εκεί...

Τί άραγε συμβαίνει;

II

—«'Ακούς εκεί! να έρθουμε τζάμπα στο σχολείο και να μη μās ειδοποιήσουν από ψές;

—Γιατί Κύριε Συνάελφε;

‘Απλούστατα, γιατί δέν έχομε σχολειό σήμερα.

—Πώς αυτό;

—Κηδεῦουν τον βασιλέα 'Αλέξανδρον τής Σερβίας.

418) και να τά διαθέση δωρεάν στους μαθητάς των σχολείων Κύπρου. Μακαριώτατε,

‘Η ψυχή του εκλιπόντος Μεγάλου Κυπρίου 'Ηγέτου και άναμορφωτού τής 'Ελληνικής Παιδείας Λουκή 'Ακρίτα, είμαι βέβαιος, θα εύφρανθή βλέποντας ότι οι φίλοι του συνεχίζουν να εφαρμόζουν στην πράξη την δωρεάν παιδεία για την όποία τόσον έμόχθησε και άγωνίστηκε σ' όλη του την ζωή.

Αιώνία σου ή μνήμη.

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

‘Ο Πρόεδρος τής Κυπριακής Δημοκρατίας 'Αρχιεπίσκοπος Μακάριος εύχαρίστησε τον κ. Πάτση για τή μεγάλη του προσφορά στα σχολεία τής Κύπρου.

—'Εδόθη ή διαταγή σε όλα τά σχολεία από ψές τηλεφωνικώς.

—'Ακούς εκεί να μη έλθει ακόμα και σε μās;»

III

—«Καλά, βρε παιδιά... μη κάνετε έτσι, θα έρθει ή διαταγή... όλίγη υπομονή! Τους καθησυχάζει κάποιος Συνάελφος με κάπως ήρεμα τά νεύρα του.

Τό τηλέφωνο όμως έν τῷ μεταξύ κοντεύει να σπάσει.

‘Επί τέλους! ! και προσέθεσε επί λέξει:

—«'Από τό Γραφείον του Κου Γενικού 'Επιθεωρητού τηλεφωνεί ή καθαρίστρια προς τον Κον Γυμνασιάρχη, πώς δέν θα γίνει μάθημα».

IV

Τό περιεχόμενον του ως άνω τηλεφωνήματος διαδόθηκε άστραπιαίως και στην αῦλή του σχολείου, που ήτανε μαζεμένες οι μαθήτριες.

Διαδήλωσις... Πανζουρλισμός

—Τί συμβαίνει κορίτσια;

—Δέν έχομε σχολειό!

—Γιατί;

—Κηδεῦουν τον Βασιλέα 'Αλέξανδρον τής Σερβίας.

V

Σε λίγο τά κύματα των μαθητριών άρχισαν να ξεχύνονται.

Και να ήτανε και λίγες!!!

Πάνω από 1100... Παρακαλώ!

Οί θύρες του Γυμνασίου άνοιξαν διάπλατα και ή αποχώρησις γινότανε έν μέσω όρυμαγδού και [χαρούμενης] διαδηλώσεως!...

Και όμως... δέν είχε περάσει ούτε σωστή εβδομάδα, άφ' ότου είχαμε άρχισει δουλειά πραγματική γύρω από τά μαθήματα.

VI

Και όμως...

Καθηγηταί, Καθηγήτριες και μαθή-

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ*

ΑΝΑΓΚΗ ΕΝΙΑΙΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΟΥ

Υπό Κ. ΜΑΛΟΥΚΟΥ, Έπιθεωρητοῦ Σχολείων

Στὸ πόνημά μας αὐτὸ δὲν εἶναι δύσκολο νὰ σημειώσῃ κανένας παραλείψεις, ὑπερβολὲς καὶ λανθασμένες θέσεις, παρ' ὅλον ὅτι τὴ θεμελίωσιν τῶν ἀπόψεών μας ἐπιχειροῦμε, ὅχι μόνον θεωρητικά, ἀλλὰ καὶ πρακτικά, μὲ βάση τόσο τὴ δική μας διδακτικὴ πείρα, ὅσο καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διαφόρων μεθόδων στὴν πράξιν ἀπὸ δεκάδες διδασκάλων, ποὺ ἐπιθεωρήσαμε τὰ τελευταῖα 14 χρόνια.

Ἡ φύση ὅμως τῶν θεμάτων τῆς Διδακτικῆς καὶ ὁ ρόλος, ποὺ διαδραματίζει ἡ προσωπικότητα τοῦ Διδασκάλου στὸ τρόπο τῆς ἐφαρμογῆς καὶ στὸ βαθμὸ τῆς μετουσίωσης σὲ πράξιν τῶν διαφόρων παιδαγωγικο-διδακτικῶν θεωριῶν, δὲν ἐπιτρέπουν κανενὸς εἶδους φορμαλισμό. Αὐτὸ ἀκριβῶς δικαιολογεῖ ὡς ἓνα σημεῖο τὶς τυχόν παραλείψεις, ἢ τὶς λανθασμένες θέσεις μας.

Ἄλλωστε, ὅπως τονίσαμε καὶ στὴν ἀρχή, ἡ Διδακτικὴ δὲν ἐπιδέχεται γενικεύσεις· ἡ μέθοδος δὲν εἶναι ὑπόδειγμα ἀναλλοίωτο καὶ ἀνεπηρέαστο ἀπὸ ὑποκειμενικούς καὶ ἀντικειμενικούς παράγοντες. Μό-

τριες φεύγανε ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει.

Καὶ ἐρωτᾶται:

Τί εἶχε ἄραγε συμβεῖ;

Ἄπλυστα... τίποτε.

Ἐκκεδεύετο... δηλαδή, ὅχι ὁ Ἀλέξανδρος τῆς Σερβίας ἀλλὰ κατόπιν τηλεφωνικῆς διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ἐκκεδεύετο... ἡ ἰδέα τοῦ Σχολείου καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἐργασίας!

VII

Ἀναγνώστα μου καὶ Ἀναγνώστριά μου. Δὲν νομίζετε πὼς εἶναι καιρὸς νὰ ἀρχίσουμε νὰ καλλιερغوῦμε στὴν σχολικὴ μας Ζωὴ καὶ τὸν Τύπον τοῦ Παιδαγωγικοῦ Χρονογραφήματος;

Πολλὰ θὰ ἔχουν νὰ ὠφεληθοῦν διδάσκοντες καὶ διδασκόμενοι!!!!

ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ
Παιδαγωγός

γον ὅσοι — δοκησίσοφοι — κρίνουν τὶς γνώμες τῶν ἄλλων, χωρὶς νὰ δημιουργοῦν οἱ ἴδιοι, μόνον αὐτοὶ ἀποφαίνονται ἀποφθεγματικά καὶ καμμιὰ φορὰ προβάλλουν ξένες γνώμες γιὰ δικές τους.

... Ἀλλὰ, πέρα ἀπὸ τὶς ἀναπόφευκτες ὑπερβολὲς καὶ παραλείψεις, γιὰ τίς ὁποῖες μιλήσαμε, θὰ διαπιστώσῃ ὁ Ἀναγνώστης καὶ μιὰν ἄλλη σοβαρὴ ἀτέλεια. Μιὰν ἀτέλεια στὴ γλωσσικὴ μορφή τῆς ἐργασίας μας. Προτιμήσαμε νὰ τὴν κρατήσουμε σὲ συντηρητικὰ πλαίσια καὶ κοντὰ στὸ γλωσσικὸ αἶσθημα τῶν Ἀναγνωστῶν. Μόνον τὸ κεφάλαιο τοῦτο, ποὺ γράφεται μὲ βάση τὴ Γραμματικὴ τοῦ Μ. Τριανταφυλλίδη, παρουσιάζει τὴν πρέπουσα γλωσσικὴ πειθαρχία.

Κι' ἂν ἡ γλωσσικὴ ἀκαταστασία στὰ ἄλλα κεφάλαια δὲν καταντᾷ ἀνυπόφορη, ὁφείλεται στὸ ὅτι μάθαμε καλὰ τὴ Γραμματικὴ καὶ τὸ Συντακτικὸ τῆς καθαρεύουσας.

Ὅσοι δὲν κάνουν ἀτελὴ χρήση τῆς Δημοτικῆς καὶ τὴ γράφουν ὀρθά, αὐτοὶ ἔμαθαν καλὰ τὴν καθαρεύουσα· ὅσοι δὲν ἔμαθαν καλὰ τὴν καθαρεύουσα, αὐτοὶ δὲν μποροῦν νὰ γράψουν καλὰ καὶ τὴ Δημοτικὴ, γιατί σὲ κανένα Σχολεῖο καὶ σὲ καμμιὰ θαμνίδα δὲ διδάσκεται ἡ Γραμματικὴ τῆς. Νὰ ὁ λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖο ἡ γλωσσικὴ ἀκαταστασία καὶ πενιχρότητα εἶναι γενικὸ γνώρισμα τῶν γραπτῶν τῶν νέων μας.

Ἐπειτα καὶ τὰ γραπτὰ τῶν πιδὸ δοκίμων συγγραφῶν, αὐτῶν ποὺ κάνουν ὀρθὴ χρῆσιν τῆς Δημοτικῆς, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀναπόφευκτες διαφορὰς ὅφους, ποὺ συντελοῦν στὴν καλλιέργεια καὶ στὸ ἐξωράισμα τῆς γλώσσας, παρουσιάζουν καὶ μιὰν ἀπαράδεκτη πολυτυπία καὶ ὀρθογραφικὴ ἀναρχία. Αὐτὴ ἡ ὀρθογραφικὴ ἀναρχία, ποὺ παρατηρεῖται καὶ στὰ Ἀναγνωστικά τῶν

* Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὑπὸ ἐκτύπωση, Β' ἐκδοσὴ τοῦ βιβλίου τοῦ «Ἐνιαία Διδασκαλία καὶ Πρώτῃ Ἀνάγνωσις. Τὸ παραθέτομε γιὰ τίς ἐπικαίρες ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα, σχετικὰ μὲ τὴ γλῶσσα καὶ τὴ γλωσσικὴ καλλιέργεια τῶν νέων μας,

μαθητῶν, σὲ μεγαλύτερο δὲ βαθμὸ στὰ προχειρογραμμένα βοηθητικά τους, παρακωλύει τὴ γλωσσικὴ καλλιέργεια καὶ δημιουργεῖ γλωσσικὴ σύγχυση, μὲ πολὺ δυσάρεστες συνέπειες, ὅχι μόνον στὴ γλωσσικὴ κατάρτιση, ἀλλὰ καὶ στὴν ὅλη πνευματικὴ καλλιέργεια καὶ συγκρότηση, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι ἓνα ἀπλὸ ἐκφραστικὸ μέσο. Ἀγωγή τοῦ λόγου δὲν σημαίνει γλωσσικὴ μόνον καλλιέργεια· σημαίνει καὶ ἀγωγή τῆς διάνοιας. Καὶ πιδὸ πέρα ἀκόμα σημαίνει δημιουργία ἐσωτερικῶν καταστάσεων, ποὺ εἶναι ἰδιάζουσες καὶ χαρακτηριστικὲς τῆς κοινοτικῆς φυσιογνωμίας κάθε λαοῦ. Ἐμπορεύεται, λέγε, ἡ γλῶσσα ἀπὸ τὴ διάνοια καὶ οδηγεῖ στὴ διάνοια.

Πλούσιο, καλλιεργημένο καὶ εὐχρηστο γλωσσικὸ ὄργανο, προϋποθέτει καὶ ὑψηλὴ μορφωτικὴ στάθμη καὶ ἀξιόλογο πνευματικὸ πολιτισμὸ τοῦ Λαοῦ, ποὺ χρησιμοποιεῖ τὸ ὄργανο αὐτό. Καὶ τὸ ἀντίθετο.

Θίγουμε ἓνα πολὺ σοβαρὸ θέμα. Τὴ σοβαρότητά του στοιχειοθετεῖ ἀδιάσειστα ἡ γλωσσικὴ πενιχρότητα, ἡ ἀκυριολεξία, ἡ ἀναρχία καὶ ἡ ἀκαταστασία τῶν γραπτῶν τῆς νέας γενεᾶς. Εἶναι ἀνάγκη νὰ βρῇ τὴ λύση του. Καὶ θὰ τὴ βρῇ ἀπὸ τοὺς εἰδικούς καὶ ὅχι ἀπὸ ἀνεύθυνους προχειρολόγους καὶ μοντερνιστὲς τῆς κακίας ὥρας, ποὺ ἀγνοοῦν καὶ τὴν οὐσία καὶ τοὺς δημιουργικούς παράγοντες τῆς γλώσσας: Τὴν παράδοση δηλαδὴ καὶ τὴ χρῆσιν.

Γλωσσοπλάστης εἶναι ὁ Λαός, μὲ τοὺς φτασμένους λογοτέχνες του· μὲ τοὺς λογοτέχνες, ποὺ ζοῦν μαζὶ τοῦ παρόν, χωρὶς νὰ ξεκόβουν ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ παρελθόν. Δὲν παρασκευάζονται λέξεις καὶ τύποι στὰ Γραφεῖα. Κι' οὕτε νεκρώνονται καὶ ἀποβάλλονται ὑπάρχοντα γλωσσικὰ στοιχεῖα κατὰ τὴ θέλησιν τοῦ καθενός. Παρασκευάζονται σὲ καμίνι τῆς ζωῆς. Οὕτε νὰ πορευεῖται κανένας μὲ γλωσσικὲς ἀκρότητες, ἀπαράδεκτες γιὰ τὸ γλωσσικὸ αἶσθημα μορφωμένων καὶ ἀγγραμμάτων, οὔτε νὰ κάμνῃ χρῆσιν νεκρῶν πιδὸ τύπων καὶ λέξεων ἐπιτρέπεται. Δὲν προσλαμβάνονται καὶ οὔτε ἀποβάλλονται γλωσσικὰ στοιχεῖα μὲ μονολιθικούς γλωσσικούς κανόνες καὶ νόμους, ποὺ σκαρώνουν μερικοὶ, χωρὶς νὰ ἔχουν καμμιὰ σχέση μὲ τὴ Γλωσσολογία. Ἀπὸ τέτοιους ζηλωτὲς τῆς Δημοτικῆς, μὲ τὰ γραπτὰ τῶν ὁποίων γέμισαν τώρα τε-

λευταῖα τὰ περιοδικὰ ἐντυπα, μόνον κακὸ προέρχεται. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δημιουργοῦν ἓνα σωρὸ παρεξηγήσεις, ταυτίζουν τὴ Δημοτικὴ μὲ τὴν πενιχρὴ σὲ λέξεις γλῶσσα τῶν ἀγγραμμάτων, ἀποφεύγουν τὴν εὐλύγιστη σύνταξιν, μὲ τὴν ὁποία ἀποδίδονται σκέψεις καὶ διανοήματα μὲ συντομία, χάρι καὶ ζωντάνια, καὶ σκαρώνουν μακροσκελὴ περιφραστικὰ σχήματα, χωρὶς βάθος καὶ λεπτότητα στὴν ἐκφραση καὶ χωρὶς πλοῦτο λέξεων.

Ἡ Δημοτικὴ, ποὺ διαφέρει ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα κυρίως στὴ δομὴ, δὲν εἶναι φτωχὴ σὲ λέξεις. Κάμνει χρῆσιν ὅλων τῶν λέξεων, ἐκτὸς ἐκείνων τῶν λέξεων καὶ τῶν τύπων, οἱ ὁποῖοι, μὲ τὴν ἀπόδο τοῦ χρόνου, ἐγίναν καὶ γίνονται νεκροί.

Ἐξ ἄλλου ἡ Δημοτικὴ δὲν εἶναι γλῶσσα χωρὶς Γραμματικὴ. Βέβαια δὲν καλλιεργήθηκε συστηματικὰ καὶ ἔρχεται πολλὲς φορὲς σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ δημιουργημένο γλωσσικὸ αἶσθημα. Κι' ὁ ἀγράμματος λ.χ. δὲν λέει εὐκολα: «οἱ μαθητὲς» «τοῦ Ἐπιθεωρητῆ» κ.τ.τ.

Βέβαια ἡ ἀπλὴ καθαρεύουσα, τὸ τελευταῖο αὐτὸ ὄχυρὸ τῶν Καθαρευουσιστῶν, δὲν εἶναι καθόλου νεκρὴ γλῶσσα.

Εἶναι ὅμως ἀνάγκη ν' ἀποχτήσῃ κάποτε ὁ Λαός μας ἐνιαῖο γλωσσικὸ ὄργανο σὲ γραπτὸ λόγο, ὅπως συμβαίνει μὲ ὅλους σχεδὸν τοὺς Λαούς. (Ὁ ποσορικός σὲ καμμιὰ γλῶσσα δὲν ταυτίζεται μὲ τὸ γραπτὸ λόγο). Ποιὸ θὰ εἶναι αὐτό, ἂς ἀποφασίσουν οἱ εἰδικοί. Ὅμως τὸ ὄργανο αὐτὸ πρέπει νὰ καθιερωθῇ ἀπὸ τὸ Νηπιαγωγεῖο ὡς τὸ Πανεπιστήμιον, μακριὰ ἀπὸ ἀκρότητες, ποὺ μαρτυροῦν ἀγνοία τοῦ θέματος.

Θὰ πρέπει ἀκόμα ν' ἀντιμετωπισθῇ μὲ τὴν πρέπουσα προσοχὴ καὶ τὸ θέμα τῆς ὀρθογραφικῆς ἀπλούστευσης, ὥστε, οὔτε ἡ ἱστορικὴ ὀρθογραφικὴ παράδοση ν' ἀλλοιωθῇ, μὲ ἐπιπτώσεις ὀλέθριες γιὰ τὴν προσέλασιν τοῦ πνευματικοῦ μας θησαυροῦ, ποὺ εἶναι ὁ πιδὸ πλούσιος τοῦ κόσμου, οὔτε οἱ μαθητὲς νὰ καταταρταννοῦνται ἄσκοπα.

Ἡ καθιέρωσις λ.χ. ἐνὸς τόνου, τῆς ὀξείας, ἡ κατάργησις τῶν πνευμάτων καὶ τοῦ ἐνὸς συμφώνου, ὅπου ὑπάρχουν δύο ὁμοῖα, καὶ ἡ γραφὴ μὲ μιὰ λέξιν τῶν λέξεων ἐκείνων, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἡ πρώτη πρέπει, κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, τὸ φιλὸ σύμφωνον σὲ δασύ (καθόσο, καθεξῆς, καθέναν κ.τ.τ.),

ΝΕΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Υπό ΑΝΝΑΣ ΛΑΟΥΤΑΡΗ,

πτυχιούχου του College Montessori του Saint Nikolas στο Λονδίνο

Πρέπει να αντιληφθούμε, ότι οι πρώτες εκδηλώσεις της ζωής του παιδιού, είναι τόσο λεπτές, που περνούν απαρατήρητες, αν δεν ασχοληθούμε συστηματικά με την εσωτερική του φύση.

Το παιδί έρχεται στον κόσμο με την ψυχή προικισμένη με καλά αίσθηματά αλλά και με πρωτόγονα ένστικτα. Στο περιβάλλον όμως που θα ζήσει, πολλές φορές είναι αναγκασμένο να αντιμετωπίσει ψυχικές αντιστάσεις, ώστε τα πρωτόγονα ένστικτα, να του δημιουργούν ψυχικές ανωμαλίες με αποτέλεσμα να γίνη θύμα σε υποβολές.

Το παιδί σαν πνευματικό έμβρυο, αναπτύσσεται σύμφωνα με τον εκ φύσεως ψυχικό του κόσμο, αλλά και με τις επιδράσεις του περιβάλλοντος. Την αγωγή, που είναι άγρυπνος φύλακας του παιδιού, δυο βασικά προβλήματα την απασχολούν: Το πρόβλημα της υπέρβλεψης για την ανακάλυψη του εσωτερικού κόσμου και το πρόβλημα της βοήθειας κατά την διάρκεια της εξέλιξής του.

Πρέπει να ενημερωθούμε, ότι μερικά παιδιά, που είναι απροσάρμοστα, ή που παρουσιάζουν ώριμες ψυχικές ανωμαλίες

καμιά δυσμενή επίπτωση δεν μπορεί να έχουν.

Για τους παραπάνω λόγους είναι ανάγκη το θέμα της γλώσσας μας να αντιμετωπισθί με την πρέπουσα σοβαρότητα και μάλιστα πολύ γρήγορα. Το πρώτο δέ μέτρο, που κρίνεται βασικό και απαραίτητο, είναι η σύνταξη Αναγνωστικών και Βοηθητικών με γλωσσική πειθαρχία. Πρέπει να καταρτισθούν επιτροπές από ειδικούς, που θα αρχοληθούν στα σοβαρά με το θέμα της γλωσσικής πειθαρχίας των Σχολικών Βιβλίων.

Αυτά τα λίγα για το θέμα της διγλωσσίας, ή καλύτερα της γλωσσικής αναρχίας και ανατασσίας, που κατά τους Εκπαιδευτικούς κατατυραννεί και τη γλωσσική και πνευματική ανάπτυξη των μαθητών απεργάζεται...

Κ. ΜΑΛΟΥΚΟΣ

ας αν ψάξουμε μέσα στο υποσυνείδητο, θα είμαστε ίκανοί να ξεμπλέξουμε το κουδάρι που μπέρδεψαν περίπλοκες συνθήκες. Αυτό είναι το πιο έπειγον καθήκον της αγωγής. Να βρή το άγνωστο παιδί, και να το απελευθερώσει. Και με την έννοια ελευθερώσω θα πη γνωρίζω.

Είναι γεγονός ότι κάτω από ώριμες αντιδράσεις, τις οποίες εγέννησαν διάφορες αιτίες, κρύβεται η αληθινή ψυχή του παιδιού. Η νέα αγωγή προσπαθεί να ανακαλύψει τα αίτια αυτά και ταυτόχρονα φροντίζει να αναρμονίσει την προσπάθεια αυτή με το περιβάλλον, το οποίο πρέπει να μην παρεμβάλλει εμπόδια, αλλά να προσφέρει τ' αναγκαία μέσα για να αναπτυχθούν στο παιδί οι αντίστοιχες δραστηριότητες.

Πρέπει να επενεργήσουμε πάνω στο περιβάλλον, για να απελευθερώσουμε τις εκδηλώσεις του παιδιού.

Το παιδί βρίσκεται σε μια περίοδο δημιουργίας, φτάνει να ανοίξουμε την πόρτα. Αν έμεις ετοιμάσουμε ένα περιβάλλον, προορισμένο για την ψυχική και πνευματική ανάπτυξη του παιδιού, ή εκδήλωση πρέπει να φανερωθή αυθόρμητα, αποκαλύπτοντας το μυστικό του παιδιού.

Οι δριζόντες της αγωγής ανοίγουν διπλά για να βοηθήσουν το παιδί, κάνοντας ανάλυση του ψυχικού του κόσμου μέσα στο συγκεκριμένο περιβάλλον στο οποίο ζει, γιατί αποδείχτηκε ότι το περιβάλλον έχει στενή σχέση στην δημιουργία του παιδιού.

Όπως έχουμε τονίσει, το παιδί έρχεται στον κόσμο με διάφορες ευαισθησίες. Ο ενήλικος θα πρέπει με κατάλληλα παιδαγωγικά μέσα να καλλιεργή τα πλεονεκτήματα και να εξαλείψη τα μειονεκτήματα. Και πώς θα το κατορθώσει αυτό;

Η παιδαγωγική δίνει τεράστια σημασία στο περιβάλλον. Το θεωρεί σαν φάρμακο για τα παιδιά που υστερούν ψυχικά και πνευματικά αλλά και σωματικά ακόμα. Φυσικά δεν μπορούμε να πιστέψουμε, ότι το περιβάλλον κάνει θαύματα, αλλά ότι βελτιώνει μια κατάσταση πρέπει να το παραδεχτούμε. Γιατί μπορεί να κάνει το ά-

τομο υποβόλημο. Μια περίοδο της ζωής, που το άτομο μπορεί να δεχθή υποβολές, είναι ακριβώς εκείνη ή περίοδος της παιδικής ηλικίας που η συνείδηση πάει να δημιουργηθεί και η ευαισθησία απέναντι στα εξωτερικά στοιχεία τείνει να δημιουργηθή.

Ο ενήλικος τότε, που είναι μέλος του περιβάλλοντος μπορεί να διευθύνει με επιτηδειότητα, επιψυχώνοντας με τη δική του βούληση μέσα στην ψυχή του παιδιού. Θα μπορούσαμε να επαληθεύσουμε την θεωρία της υποβολής, αν κάναμε πείραμα αγωγής σε ένα από τα παιδιά τα απόκληρα της κοινωνίας, που γυρίζουν στους δρόμους και ζητιανεύουν επαγγελματικά.

Το βρώμικο σε εμφάνιση αυτό παιδί με τους κυρτούς ώμους και το βασανισμένο πρόσωπο, που σου θυμίζει περισσότερο γέρο παρά ανθρώπινο παιδί, αν του χορηγούσαμε ένα περιβάλλον κατάλληλο, αρχίζοντας από την σωματική του καθαριότητα, την καλή τροφή, το καθαρό κρεβάτι και θέτοντας το πρόγραμμα της συστηματικής αγωγής γύρω από την διαπαιδαγώγησή του, που βλέπουμε ότι το πλάσμα αυτό, που μέχρι προχθές οι κακουχίες και οι στερήσεις του είχαν σκληρύνει το πρόσωπο και την ψυχή, σιγά - σιγά, ή μορφή του γίνεται άλλο και πιο γλυκιά, οι ψυχικές του εκδηλώσεις βελτιωμένες με επίδραση του περιβάλλοντος, θα την δούμε ολοφάνερα και σε μία άλλη περίπτωση, που θα αναφέρουμε και που οι περισσότεροι από εμάς την έχουμε συναντήσει.

Όταν ένας άνθρωπος έρχεται από ένα απομακρυσμένο χωριό, μακριά από τα καλά έννοια μέτρα του πολιτισμού, θα δούμε ότι η συμπεριφορά του εκδηλώνεται σύμφωνα με τις αναχρονιστικές συνήθειες του τόπου του. Το περιβάλλον της πόλεως, με τον καιρό, θα επιδράσει και θα διακρίνουμε κάποια αλλαγή αργότερα προς την

πολιτιστική άνοδο. Βλέπουμε λοιπόν ότι το περιβάλλον έχει κάποια επίδραση επάνω μας ή να μας βελτιώσει προς το καλύτερο ή πολλές φορές να επιδράσει κακώς στον καλό μας χαρακτήρα με την μείωση των αρετών μας. Ας δώσουμε λοιπόν σημασία μεγάλη σε αυτό τον παράγοντα.

Έσείς γονείς που θέλετε να δώτε το παιδί σας μία ημέρα έντιμο άνθρωπο, ετοιμάστε το περιβάλλον του σπιτιού σας να είναι κατάλληλο. Πρέπει να συμμετάσχετε στην την προσπάθεια. Μείνετε κοντά στο παιδί. Η παρουσία σας γεμίζει το σπίτι και τον παιδικό του κόσμο.

Αν θέλετε το παιδί σας να είναι ήρεμο και ευγενικό υποδείξατέ του με την δική σας ήρεμία και ευγένεια. Διδάξτε του την καθαριότητα και την τάξη. Όχι διαφωνίες μπροστά στο παιδί, που διαταράσσουν τον ψυχικό του κόσμο και του δημιουργούν προβλήματα, ώστε η σκέψη του να είναι αιχμάλωτη στον οικογενειακό λαβύρινθο με ζημία της αυτοσυγκεντρώσεώς του πάνω στα μαθηματικά του. Μακριά οι συζητήσεις με θέματα που δεν είναι για την ηλικία του. Όσο κι αν νομίζουμε, ότι στο παιδί αυτά τα γεγονότα περνούν απαρατήρητα, κάνουμε λάθος!

Το παιδί είναι γνώστης, αλλά από φόβο δεν μας εκδηλώνει αυτά που το έντυπωσαν από τις ακατάλληλες ενέργειες ή συζητήσεις μας και που του έμειναν σαν ανεξήγητα μέσα στην ψυχή του, πιο πιθανόν το τραυμάτισαν.

Όχι σφάλματα μπροστά στο παιδί. Γιατί θα γίνη μία ημέρα ο δικαστής που θα μας καθήσει στο εδώλιο για να δικάσει τα σφάλματά μας.

Διδάξτε του τις πνευματικές και ψυχικές αρετές. Η συμπεριφορά σας θα είναι η διαχίτης σας.

ΑΝΝΑ ΛΑΟΥΤΑΡΗ

Το «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» δεν είναι έμπορική επιχείρηση. Είναι ένα μαχητικό όργανο στη διάθεσή σας για την επιτυχία της Εκπαιδευτικής Μεταρρυθμίσεως. Βοηθήστε μας στη μεγάλη αυτή σταυροφορία με μελέτες, συνεργασίες, ανταλλαγή πείρας. Διαδώστε το περιοδικό μας σε όλους τους νέους συναδέλφους, γνωστούς και φίλους σας.

ΤΟ ΝΕΟΓΕΝΝΗΤΟ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Υπό Κ. ΜΙΧΑΛΗ, Δημοδιδασκάλου

Ἡ μόνη φροντίδα τοῦ νεογέννητου εἶναι πῶς νὰ ζήσει, νὰ διατηρηθῇ στή ζωή.

Ἀνέκονο νὰ ικανοποιήσει τίς βιοτικές του ἀνάγκες, διαθέτει ἐν τούτοις, ὅλες τίς δυνατότητες γιά τὸ σκοπὸ αὐτό. Οἱ πρῶτες ἐπαφές μὲ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμον εἶναι τὰ πνευμόνια του νὰ ἀναπνέει καὶ τὸ στόμα του νὰ τρώγει. Διαθέτει δηλαδὴ τὰ δύο ὄργανα νὰ προσλαμβάνει τροφές. Ἡ μόνη του ἐπιθυμία εἶναι νὰ ικανοποιήσει τὴν πείνα του.

Ἐνῶ τὰ ἄλλα ζῶα στὶς πρῶτες μέρες οὔτε βλέπουν οὔτε ἀκούουν, τὸ νεογέννητο καὶ ἀκούει καὶ βλέπει. Ἀκόμα εἶναι ἐφοδιασμένο μὲ γλῶσσα καὶ φωνητικές χορδές, μὲ ζωερὴ κινητικότητα. Στὶς πρῶτες ἡμέρες ὅλο κοιμάται καὶ ξυπνάει μόνον ὅταν πεινάσει.

Ἡ αὐξησί του στὸ σῶμα καὶ ἡ ἐξέλιξι του στὸ πνεῦμα προχωροῦν καταπληκτικά.

Μετὰ τέσσερες ἐβδομάδες τὰ μάτια του μποροῦν νὰ κατευθυνθοῦν σὲ ὀρισμένα ἀντικείμενα μὲ τὴ δύναμι 12 μικρῶν μυῶν.

Τὰ χέρια του χρησιμεύουν ὡς δεύτερο μέσο ἐρεῦνης τοῦ κόσμου. Στὶς 8 ἐβδομάδες μπορεῖ νὰ κρατεῖ ἕνα πρᾶγμα καὶ στοὺς τρεῖς μῆνες νὰ το κρατεῖ καὶ νὰ τὸ παρατηρεῖ μαζί.

Λίγο ἀργότερα θὰ χρησιμοποιήσει τὰ χεῖλη του, πλησιάζοντας τὰ πράγματα σ' αὐτά, γιά νὰ δοκιμάσει τὴ γεύσι τους.

Στὸ ἔτος, προχωράει ἀκόμη στὸ κοινωνικὸ περιβάλλον. Δοκιμάζει νὰ θαδίζει στηριζόμενο ὅμως σὲ ξένα χέρια. Σύρεται στὸ πάτωμα καὶ γελάει δυνατά. Τοῦ ἀρέσει νὰ γελάει, νὰ ἀστεϊεύονται μαζί του. Μιμεῖται τοὺς ἄλλους.

Βγαίνει σιγὰ - σιγὰ ἀπὸ τὸν ἐαυτοῦλη του, ἀπὸ τὸν ἐγωκεντρισμὸ του καὶ ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν ἐξωτερικὸ, ἄψυχο καὶ ζωντανὸν κόσμον.

Τὴν ἐποχὴ αὕτὴ δείχνει τὰ πρῶτα σημεῖα τοῦ συναισθηματισμοῦ του. Ἀνεβαίνει στὰ γόνατα τῶν μεγάλων, χαϊδεύει τὰ πρόσωπα τῶν γονέων του, δίνει δῶρα ἀν τοῦ ζητήσουν.

Στοὺς 18 μῆνας δείχνει, ὅτι ἔχει κά-

ποια ἀντίληψι τοῦ χρόνου. Ἐρεῖ π.χ. ὅτι μετὰ τὸ πρῶτόν του θὰ καθίσει στὸ κανάτι, ὅτι μετὰ τὸ μεσημέρι θὰ κοιμηθῇ. Ἐρεῖ, ὅτι θὰ πάει περίπατο ἅμα ἰδεῖ ὅτι τοῦ ἐτοιμάζουν τὸ ἀμαξάκι του.

Στὰ δύο χρόνια ἀρχίζει τὸ στάδιο τῆς μιμήσεως. Πιάνει τὴ σκούπα νὰ σκουπίσει, παίρνει τὴν ἐφημερίδα νὰ διαβάσει, τὸ μολύδι νὰ γράφει, δάξει νερό στὸ κύπελλο, ἀνοίγει τὰ συρτάρια, βγάζει τὸ κλειδί ἀπὸ τὴν πόρτα, χτυπάει σὲ τὸ σφυρί νὰ μπήξει πρόγκα κλπ.

Ὅλα αὐτὰ δείχνουν, ὅτι ἔχει κάποια συνειδητὴ τῶν ικανοτήτων του καὶ θέλει νὰ τίς χρησιμοποιήσει. Ἐρεῖ ποῦ εἶναι τὰ πράγματά του, φέρνει τὰ τσιγάρα ἢ τίς παντόφλες τοῦ πατέρα του.

Ἡ διαγονητικὴ του δύναμι αὐξάνει. Ὅταν οἱ ἄλλοι ἐπαινοῦν τὴν πράξι του, τὸ ἀντιλαμβάνεται καὶ δείχνει ικανοποίησι καὶ χαρά.

Στὰ δύο χρόνια ἡ γλῶσσα του παρουσιάζει γρήγορη πρόοδο. Διατυπώνει λέξεις δολιχῆρες ποὺ τίς ἐπαναλαμβάνει.

Τὰ χέρια του παρουσιάζουν μεγαλύτερη δεξιότητα. Πιάνει καλύτερα τὸ κουτάλι του, τὸ γεμίζει καὶ τὸ χύνει στὸ στόμα του. Πολλὰ παιδιὰ τῆς ἡλικίας αὐτῆς τρῶνε μόνα τους, χωρὶς ξένη ἐπέμβασι.

Στὰ τρία του χρόνια ἀποχτάει κάποια κυριαρχία τῶν νικησέων του. Κουμπώνεται μόνος του, ντύνεται μὲ κάποια ικανότητα, διακρίνει τὰ τρία πράγματα, τὸ λεξιλόγιό του πλουτίζεται καὶ μαθαίνει τὰ ὀνόματα νέων ἀντικειμένων, κάνει θελήματα μέσα στὸ σπίτι, δέχεται συμβουλές καὶ διαταγές, δὲν ἐγγίζει τὰ ἀπαγορευμένα, δοηθάει σὲ μικρὲς δουλειές.

Στὰ τέσσερα χρόνια ἡ φαντασία του εἶναι πλούσια, χτίζει πύργους καὶ παλάτια. Δίνει ζωὴ στὰ ἄψυχα. Νομίζει πῶς τὰ ξέρε καὶ πῶς τὰ καταλαβαίνει ὅλα. «Κοίτα Μαμά, πόσο θὰ πηδήσω». «Κοίτα τί ζωγράφισα». Ἐνας σταυρὸς καὶ νομίζει ὅτι εἶναι ἄνθρωπος. Βρίσκει δικές του λέξεις νὰ ὀρίσει τὰ γνωστά του πράγματα.

Εἶναι ἕνας μικρὸς λογᾶς, ἕνας φλύαρος.

Ἐκφέρει τὴ γνώμη του. Μᾶς γεμίζει μὲ τίς ἐρωτήσεις του. Γιατί; Πότε; Πῶς;

Τὰ λόγια τῶν γονέων εἶναι γιά τὸ παιδί τῆς ἡλικίας αὐτῆς νόμοι. Στηρίζεται στὸ κύρος τους. «Τὸ εἶπε ἡ μαμά».

Μιμεῖται ὅλες τίς κινήσεις, τοὺς μορφασμούς, ἀκόμη τῶν μεγαλυτέρων του. Εἶναι ἀπόλαυσι νὰ ἀκούμε ἕνα ἔξυπνο 4 ἐτῶν νὰ μιμεῖται σὰν παπαγάλος τὴν γιὰ γιά, τὸ μαγάδη, τὸ λουστρό τῆς γειτονιάς.

Δέχεται νὰ παίξει μὲ ἕνα μόνο σύντροφον ἀλλὰ οἱ φιλονικίες του εἶναι συχνές.

Γνωρίζει τὴν χρησιμότητα τοῦ χρήματος. Ἐρεῖ ὅτι μὲ μιὰ δραχμὴ ἀγοράζει τόσες καραμέλλες. Κάνει ἀλλαγές. Δίνει ἕνα κοχύλι π.χ. νὰ πάρει ἕνα καρφί, ἕνα κομμάτι ὕφασμα νὰ πάρει ἕνα λουλουδάκι.

Ἀρχίζει νὰ ξυπνάει τὸ φιλοσοφικὸ του καὶ τὸ θρησκευτικὸ του ἐνδιαφέρον. Ρωτᾷ γιά τὸ θάνατο κι' ἄς μὴν κατανοεῖ τὴ σημασία του.

Ἀσχολεῖται μὲ τὴν προέλευσι τῶν πραγμάτων. Ποιὸς ἔφτιασε τὸν ἥλιο; Πῶς γενήθηκε ὁ μπέμπης μας;

Ἐνῶ πρὶν τὸν εὐχαριστοῦσαν οἱ εἰκόνες τῶν ζώων, παρακολοθεῖ τώρα τὴ ζωὴ ἐνὸς ἥρωα ἀπὸ εἰκόνες καὶ προβάλλει σχετικές ἐρωτήσεις νὰ μάθει γιά τὰ πρόσωπα ποὺ παριστάνουν.

Στὰ πέντε χρόνια ἔχει μάθει πολλὰ. Παρουσιάζει μιὰ μικρὴ χαλάρωσι στὴν πνευματικὴ του ἐξέλιξι γιά νὰ τοῦ δοθῇ εὐκαιρία νὰ ἀφομοιώσει ὅσα ἔχει μάθει.

Τὸ λεξιλόγιό του ἔχει φθάσει τίς δύο χιλιάδες λέξεις καὶ οἱ φράσεις του εἶναι σχεδὸν ὀρθές. Μπορεῖ νὰ ἐξωτερικέψει τίς σκέψεις του καὶ τίς ἐπιθυμίες του. Διακρίνει τὸ χρόνο χονδρικά. Παρόν, παρελθόν, μέλλον. Ἀγαπάει νὰ διηγῆται τί ἔκανε ὅταν ἦτο μικρὸς. Ὁνειρεύεται τί θὰ κάμει ὅταν θὰ γίνῃ μεγάλος. «Ἐγὼ ὅταν μεγαλώσω θὰ γίνω γιατρός».

Ἀποχτάει κάποια ἔννοια τοῦ ἀριθμοῦ. Μετράει μέχρι τὰ 14 ἴσως καὶ τὰ 20.

Μπαίνει σιγὰ - σιγὰ στὰ παιγνίδια τῶν ἄλλων. Τώρα μπορεῖ νὰ παίξει μὲ 3 καὶ 4 συμπαίκτορες.

Ἐρεῖ ὅτι ὑπάρχουν κανόνες στοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ὑπακούει. Τοὺς δέχεται χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ φέρει κρίσεις.

Ἀρχίζει νὰ διακρίνει τὸ ἀληθινὸ ἀπὸ τὸ φανταστικόν. Ἐχομε πιά ἕνα δειλὸ, ἀλλὰ ὀρισμένο γλυκοχάραμα τῆς ἡθικῆς ἀντιλή-

ψεως. Πιστεύει στὸ Θεὸ καὶ τὸν παρακαλεῖ. Γιά τὸ παιδί τῆς ἡλικίας αὐτῆς ὁ Θεὸς εἶναι ἀνθρωπόμορφος· κατοικεῖ στὰ σπίνια καὶ ἐνεργεῖ σὰν ἄνθρωπος. Πλησιάζοντας τὸν ἕκτο χρόνο τὸ παιδί κατευθύνει τὸ ἐνδιαφέρον του σ' ὅλα γύρω του. Ἀνθρώπους, ζῶα καὶ φυτά. Ἀλλὰ ἐξακολουθεῖ ἀκόμα νὰ νομίζει καὶ τὰ ἄψυχα γιά ἔμψυχα.

Γνωρίζει δεξιά καὶ ἀριστερά, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ διακρίνει ὅτι αὐτὲς εἶναι ἔννοιες σχετικές. Μετὰ τὸ 7ον ἔτος κατορθώνει νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὴν δική του ἀτομικὴ ἀποψι καὶ νὰ μετατοπισθῇ στὴ θέσι τοῦ ἄλλου. Γιά τὸ λόγο αὐτὸ νομίζει: Σήμερα 15 Μαΐου, αὔριο 15 Μαΐου, μεθαύριο 15 Μαΐου. Λέγει, ὅτι ἡ ἴδια μέρα εἶναι σήμερα, αὔριο καὶ χθές. Δὲν ἔχει ἀκόμη ἀναπτυχθῇ ἀρκετὰ ἡ διανοήσι του ὥστε νὰ ξεπεράσει ἀπὸ τὴ σταθερὴ ἀντίληψι τοῦ ἀπολύτου στὴ κινήτῃ ἀντίληψι τοῦ σχετικοῦ.

Τὸ παιδί τῶν 6 ἐτῶν νομίζει, ὅτι ὅσο περισσότερο τρέχει κανεὶς, τόσο περισσότερο χρόνο χρειάζεται. Διαπιστώνεται κάποια ὑποκειμενικὴ γνώσι τοῦ χρόνου. Π.χ. ὅταν παρευρεθοῦμε σὲ δύο διαλέξεις: Ἡ μία εἶναι τρομερὴ, δυσάρεστη καὶ πληκτικὴ, ἐνῶ ἡ ἄλλη εὐχάριστη, συναρπαστικὴ. Ἀλλὰ ἀν καὶ οἱ δύο διαρκοῦν ἀπὸ μιὰ ὥρα, ἡ πρώτη θὰ μᾶς φανεῖ ἀτέλειωτη, ἡ δεύτερη ὅτι διήρκεσε μόνο 20' λεπτά!

Τὸ παιδί λοιπὸν μετράει τὸ χρόνο μὲ κριτήριο ὑποκειμενικὸ στὰ ἔξη του χρόνια.

Στὸ 7ο καὶ 8ο ἔτος τὸ παιδί ἐξακολουθεῖ νὰ κυλιέται στὴ σφαῖρα τῆς φαντασίας του. Στὰ παραμύθια του, στὰ ἄψυχα ποὺ τὰ ἐμψυχώνει καὶ τὰ ζωντανοποιεῖ.

Σιγὰ - σιγὰ ὅμως ἀρχίζει ἕνα εἶδος ἀμφιβολίας καὶ δυσπιστίας πρὸς τίς θεότητες τοῦ μαγικοῦ τοῦ κόσμου καὶ πλησιάζει ὅλο καὶ περισσότερο πρὸς τὰ πράγματα. Κατεβαίνει πρὸς τὰ ὁρατὰ ἀντικείμενα καὶ τίς περιπέτειες τίς ἀληθινές. Δείχνει ἐνδιαφέρον γιά τίς συλλογές. Συγκεντρώνει χαρτιά χρωματιστά, γραμματόσημα, φύλλα δένδρων, σημαίες κρατῶν, φωτογραφίες ἡθοποιῶν ἢ περιφῆμων ἀθλητῶν, κουτιά κλπ.

Μετὰ τὴν εἴσοδο τοῦ παιδιοῦ στὸ σχολεῖο θὰ ἀναπτυχθῇ σημαντικὰ καὶ τὸ κοινωνικὸ του συναίσθημα. Ἐκεῖ τὸ παιδί τῆς Α' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου θὰ γνωρί-

σει συνομιλήκους του, όλων των επαγγελμάτων και όλων των κοινωνικών τάξεων. Θα παίζει μαζί τους, χωρίς να μιμείται πιά τους μεγάλους. Στα 9 χρόνια διασκεδάζουν με τα παιχνίδια των αντιπάλων ομάδων και στα 10 οργανώνουν μόνα τους ομάδες.

Στα 10 ετών αυτά παιχνίδια, το παιδί αποχτάει την αντίληψη, ότι στο παιχνίδι υπάρχουν κανονισμοί, στους οποίους πρέπει να υποτάσσεται, γιατί τους παραδέχθηκε με την ελεύθερη θέλησή του, χωρίς να τους επιβάλλουν οι μεγαλύτεροί του.

Προετοιμάζεται έτσι να μπει στο στίβο της πλατειάς κοινωνικής ζωής με τους γραπτούς της νόμους.

Πρὸ των 10 ετών δεν έχει αντίληψη των εϋθυνών του για τὸ μέλλον. Όταν ο πατέρας του τον μαλώνει γιατί πήρε κακούς βαθμούς, αδιαφορεί. Αυτά είναι λέξεις ακατανόητες και ἀφηρημένες, χωρίς σημασία γι' αυτόν.

Στα 12 και 14 χρόνια, ἐνῶ τὰ ἀγόρια ἀρέσκονται στις περιπέτειες, ξανοίγονται να ανακαλύψουν τὰ μυστικά τῆς φύσεως και τοῦ κόσμου με λαιμαργία, κατατάσσονται στον προσκοπισμό, πού είναι μίγμα εϋτυχισμένου στρατιωτικού πνεύματος και ρωμαντισμοῦ, τὰ κορίτσια ἀπέχουν ἀπὸ τέτοιες περιπέτειες. Πιὸ ὑποτακτικά και ὑπάκουα, ἀσχολοῦνται περισσότερο με τὸ νοικοκυριό.

Στὴ γειτονιά παίζουν με μικρότερες ομάδες. Ἐνδιαφέρονται μᾶλλον γιὰ τὴν ωραιότητα τοῦ ἑαυτοῦ τους ἢ και τοῦ σπιτιοῦ τους. Προσέχουν τις μικρότερες ἀδελφές τους και συνεργάζονται με τὴ μητέρα τους.

Στὸ σχολεῖο τὰ κορίτσια εἶναι πιὸ ὑπάκουα ἀπὸ τὰ ἀγόρια. Τὰ κορίτσια εἶναι ἐπίσης πιὸ παρατηρητικά ἀπὸ τὰ ἀγόρια. Καλύτερα διηγούνται μιὰ ἱστορία. Τὰ ἀγόρια προσέχουν περισσότερο τις λογικές αἰτίες τῶν γεγονότων, ἐνῶ τὰ κορίτσια συγκατατοῦν ὅ,τι συγκινεῖ τὴν καρδιά.

Μέχρι τώρα εἶδαμε μιὰ σύντομη διαδρομὴ τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος. Ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη ἀδυναμία, στὴν κατοχὴ ὅλων τῶν μέσων. Ἀργὸ και μακροχρόνιο ἀπόκτημα, πού χρειάστηκε χιλιάδες ἐτῶν, ὥστε ἡ ἀνθρωπότητα νὰ φθάσει ἀπὸ τὴν ψυχοκράτεια, τὸν ἀνιμισμὸ, ὡς τὸ βαθμὸ νὰ καταλάβει τὴ θέσι της μέσα στὸ σύμπαν, ν' ἀνακαλύψει τις φυσικές δυνάμεις, νὰ τις κυριαρχήσει, νὰ φθάσει στὴ νίκη τοῦ λογικοῦ και τῆς θελήσεως, στὰ πάθη και στις ὁρμές πού ποτὲ ἀκόμη δὲν δάμασε δολκληρωτικά.

Ὁ Θεὸς τοποθέτησε τὴν ἀνθρωπότητα δολκληρῇ στὴν φαντασία τοῦ παιδιοῦ. Ἀργὰ - ἀργὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ αἰσθησιακὸ, φθάνει στὴν αὐτοσυνείδησι, γνωρίζει τὸν περιβάλλοντα κόσμον, τὸν κατακτάει, ἀλλὰ και αὐτοκατακτάται.

Μετὰ τὴν παιδικὴ ἡλικία θὰ βρεθοῦμε μπροστὰ στὴν ἐφηβική. Ἡ μετὰδρασι θὰ συναντήσει ἐμπόδια.

Γιὰ νὰ γίνῃ ὁμαλὴ θὰ χρειασθῇ ὁ ἄνθρωπος νὰ μάθει νὰ ἀγαπάει, νὰ γνωρίζει ριὸς τοῦ ἑαυτοῦ του.

Γιὰ νὰ γίνῃ ὁμαλὴ θὰ μάθει νὰ εἶναι κύ-

Κ. ΜΙΧΑΛΗΣ

Ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο βιβλίο μου: «Στὰ βάθη τῆς παιδικῆς ψυχῆς»

Ἐν Κοιμήσει τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1964

Ἀξιότιμε Κύριε Διευθυντά,

με χαρὰ παίρνω τὴν εὐκαιρία νὰ Σᾶς συγχαρῶ και εὐχαριστήσω γιὰ τὴν ἐκδοση τοῦ ἀγαπητοῦ μας περιοδικοῦ: «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ», τὸ ὁποῖο συμβάλλει στὴν προαγωγὴ τῆς ἐπιστημονικῆς κατάρτισεώς μας. Περιμένουμε κάθε φορὰ τὸ καινούργιο τεῦχος σας σὰν γεγονός, πού θὰ ικανοποιήσῃ ἕνα κενὸ μας.

Με πολλὰς εὐχαριστίας
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΟΥΓΛΗΣ

Διδ)λος Α' Δημ. Σχολείου Κοιμήσεως — Β' Σεργῶν

Βέρροια 18-12-64

Ἀγαπητὴ Χάρη

Πρῶτα-πρῶτα σὲ συγχαίρω διὰ τὴν μεγάλη σου προσφορὰ γιὰ τὴ παιδεία και γιὰ τὸ βραβεῖον πού ἔλαβες ἀπὸ τὸν κ. Πρωθυπουργόν. Τὴν τελετὴν τῶν ἐγκαινίων τοῦ σχολείου και τὸν λόγο σου ἀκουσα ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο και συγκινήθηκα. Μετὰ τὴν εὐκαιρία τῶν ἐορτῶν σοῦ εὐχομαι δόλοψυχα σὲ σένα και τὴν οἰκογένειά σου ὕγεια, χαρὰ και εὐτυχία.

Με ἀγάπη
ΝΙΚΟΣ ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ, Δ)τῆς Σχολείου Βερροίας

Η ΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ

Ὑπὸ Γ. ΡΟΥΣΚΑ, Δ)τοῦ Ζαφειρίου Παιδαγ. Ἀκαδημίας Ἀλεξ)λεως

1. ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ:

Ὅταν λέγωμε κ ρ ί σ η, ἐννοοῦμε πνευματικὴ ἐνέργεια, πού προσδιορίζει τὴν ὑφισταμένη σχέση μεταξὺ δύο ἐννοιῶν ἢ τὸν συνειρημὸ δύο ψυχικῶν γεγονότων. Διαφέρει ὅμως ἀπὸ τὸ συνειρημὸ, γιατί τὴν κρίση παρακολουθεῖ και συνείδηση τῆς ὁρθότητος τοῦ περιεχομένου. Εἶναι δὲ ἀκόμη ἡ κρίση τὸ ἀπλούστερο τῶν διανοημάτων. Π.χ.:

— Τὸ βόδι εἶναι ζῶον φυτοφάγον.

— Τὸ βόδι εἶναι μυρικαστικόν.

Τὸ βόδι χρησιμοποιεῖται στὴν παραγωγὴ γάλακτος.

Ὅλα αὐτὰ εἶναι κρίσεις.

Ἐχομε ἀναπαραγωγικὴς ἢ παράγωγες κρίσεις και παραγωγικὴς ἢ πρωτότυπες κρίσεις, γιὰ τις ὁποῖες θὰ κάνωμε και ἰδιαίτερο λόγο.

Γιὰ νὰ δημιουργήσωμε π ρ ω τ ὅ τ υ π ε ς κ ρ ί σ ε ι ς πρέπει νὰ ἐργασθοῦ- ὡς ἐξῆς: α) Νὰ δίδεται τὸ θέμα. Ἀρχίζει ἡ νόηση ἀπὸ γενικό, πολὺπλοκο, συγκεκριμένο γεγονός. Πάνω σ' αὐτὸ σκεπτόμαστε και οἱ ἰδέες μας προσαρμόζονται διαρκῶς πρὸς τὰ πράγματα. β) Ἀκολουθοῦν οἱ ἐ π ὅ ψ ε ι ς και ἀ π ὅ ψ ε ι ς. Χρειάζονται και μερικές ἐπόψεις, πού διευθύνουν τὴν προσοχὴ και μετ' αὐτῆς τὴν νόηση. Π.χ.: Ὅταν σκέπτομαι στὸ θέμα: «Ἀντίληψη τοῦ θοδῆς» πρὸς τὴν παραγωγὴ κρίσεως: «Ὁ θοδῆς ἔχει μέγα σῶμα» τὴ νόηση διηύθυνε ἡ ἐποψή: «Μέγεθος σῶματος». Ἐπόψεις δὲ πολὺ γενικὴς και ἀφηρημένες ὀνομάζονται ἀπόψεις. Πολλὲς φορές κι' οἱ δύο δὲν εἶναι συνειδητές. γ) Ἀκολουθεῖ ἡ ἀ ν ἄ λ υ σ η. Ἀπὸ τὸ συγκεκριμένο φθάνομε στὴν ἐξέταση τῶν ἐπὶ μέρους. Τὸ θέμα ἀναλύεται σὲ μέρη. δ) Ἀκολουθοῦν ἡ σ ὁ ὕ γ κ ρ ί σ η, ἡ σ ὁ ὕ ν θ ε σ η, ἡ ἀ φ ἰ ρ ε σ η. Ἡ σύγκριση εἶναι δεύ- τερη ἐνέργεια τῆς νόησης. Μετὰ γίνεται ἡ σύνθεση, ὡς ὑπηρετικὴ δὲ ἡ ἀφαίρεση.

1. Γλωσσικῶς οἱ κρίσεις αὐτὲς λέγονται προτάσεις.

Οἱ τελευταῖες τέσσερες ἐνέργειες συντελοῦν στὴν παραγωγὴ πρωτοτύπων κρίσεων. (Ἀνάλυση — σύγκριση — σύνθεση — ἀφαίρεση).

Τὸ παιδί κατὰ τὸν ΣΤΕΡΝ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ στάδιο τῆς «οὐσίας» (χρῆση οὐσιαστικῶν), ἔρχεται στὸ στάδιο τῆς «δράσεως» (χρῆση ρήματος), στρέφεται τέλος πρὸς τις σ χ έ σ ε ι ς τῶν πραγμάτων (χρῆση κατηγορουμένου). Τέλος ἡ κρίση ἀρχίζει νὰ λειτουργῇ. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ δημιουργήσωμε ἕνα σχολικὸ περιβάλλον, τὸ ὁποῖον θὰ συντελέσῃ στὴν ἀνάπτυξη τῆς παιδικῆς αὐτῆς κρίσεως, ὅταν τὸ παιδί εἰσέλθῃ στὸ σχολεῖο.

2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Τὸ σχολεῖο ὀφείλει νὰ δημιουργήσῃ ἕνα περιβάλλον, στὸ ὁποῖο τὰ διαφέροντα τοῦ παιδιοῦ και οἱ ἀνάγκες τῆς ἀναπτύξεώς του θὰ εὑρουν πλήρη ἀνταπόκριση. Ἐνα περιβάλλον πού θὰ ὀδηγήσῃ σ' ὅλα τὰ ἀνθρωπιστικά ἰδεώδη στὸ ὁποῖο θὰ ζήσῃ, θὰ βοηθήσῃ ν' ἀναπτυχθοῦν ὅλες οἱ δεξιότητες και δυνατότητες, πού στὸ σύνολό τους κάμνουν τὸν πραγματικὸν ἄνθρωπο: Προσοχή, κριτικὸ πνεῦμα και δυνατότητα ἐκφράσεως κατὰ τρόπον νὰ κατανοῇ τὸ παιδί και νὰ κατανοηταί. Περιβάλλον πού θὰ καλλιεργήσῃ ἐπίσης τὸ αἰσθητικὸ πνεῦμα, γιὰ νὰ ζήσῃ τὸ παιδί μιὰ ἀνθρωπιστικὴ ζωὴ και νὰ γίνῃ ἀξιο νὰ ἀφοσιωθῇ ἀργότερα στὴν κοινωνία τῶν ὁρίμων.

Ἐνα περιβάλλον πού θὰ στηρίζεται στὴν ἴδια τὴ ζωὴ, γιατί ἔτσι θὰ προσαρμοσθῇ στὸ κοινωνικὸ κλίμα πού θ' ἀποκαλύψῃ σ' αὐτὸ τὸ παιδί και θὰ κατανοήσῃ τὴν ὁμαδικὴ ζωὴ τῆς κοινωνίας, μέσα στὴν ὁποία μεγαλώνει πού θὰ κατευθυνθῇ σὲ μιὰ συνειδητὴ δραστηριότητα κατὰ τὴν ἐκπαίδευσιν και θὰ προσηλωθῇ τὸ ἴδιον πνεῦμα. Ἐνα περιβάλλον στὸ ὁποῖο θὰ διαπαι- πρὸ παντός και θὰ διαπαι- σῃ του.

Ἡ ἐννοια τῆς κρίσεως

ναί πολύπλοκη, διότι δι' αὐτῆς: α) Ἡ-
μποροῦμε νὰ διακρίνωμε μιὰ σύνθετη νοη-
μοσύνη: Ἡ ἀνάγκη νὰ βλέπη κανεὶς κα-
θαρά, νὰ εἶναι ἀκριβὴς καὶ ἀντικειμενικὸς
καὶ ν' ἀνθίσταται στὴν ὑποβολή. β) Ἡμπο-
ροῦμε νὰ διακρίνωμε μιὰ σύνθετη ἡθικὴς
τάξεως: νὰ εἶναι ἀκριβὴς ἡ βούληση, δη-
λαδή νὰ κρίνῃ κανεὶς τὸ γεγονός ἢ τὴν
πράξιν σχετικῶς μὲ τὰ αἷτια ποὺ τὴν ὑ-
πηγόρευσαν καὶ τὰ μέσα ποὺ διέθετε τὸ ὑ-
ποκείμενο γιὰ νὰ τὴ συμπληρώσῃ.

Ἀπὸ μιὰ ἄλλη ἀποψη ἡ ἀγωγή τῆς
κρίσεως μᾶς ἐπιβάλλει: α) Νὰ περιορί-
σωμε ἀφ' ἑνὸς στὸ ἐλάχιστο τὰ ἐμπόδια
νοητικῆς φύσεως ἢ συναισθηματικῆς, ποὺ
ἀντιτίθενται (στὸ παιδί) στὴν κατανόη-
ση ἑνὸς φαινομένου, σὲ μιὰ πράξιν ἢ σ' ἑ-
να τρόπο συμπεριφορᾶς. β) Νὰ ἰσχυροποι-
ήσωμε ἀφ' ἑτέρου τὴς νοητικῆς καὶ συναι-
σθηματικῆς διαθέσεις, ποὺ ἐπιβάλλουν μιὰ
δικαίαν καὶ γενναίαν στάση κατανόησεως ἢ
νὰ ἐνεργῇ διαφορετικὰ τὸ παιδί ἀπ' ὅ,τι
πιστεύει.... γ) Πάνω σ' αὐτὸν τὸν τομέα
τῆς δαισιμαγωγίας τῆς κρίσεως, ἡ
καλύτερη μέθοδος εἶναι αὕτη τοῦ κηπου-
ροῦ: Γιὰ νὰ ἔχῃ ὠραῖο πρᾶσινο, καθαρίζει
τὰ ἀγριόχορτα, σπείρει πολὺ καλὸ σπόρο
σ' ἕνα τμήμα καλῶς προπαρασκευασμένο
καὶ σὲ λίγο τὸ πρᾶσινο φυτρώνει καὶ πνί-
γει τὰ ἀγριόχορτα.

Εἶναι δυνατό πολλές φορές νὰ φαντα-
σθοῦμε ἀσκήσεις, γιὰ ν' ἀσκήσωμε μαζὺ
τὴ νοημοσύνη καὶ τὸ συναίσθημα, ποὺ ἀ-
ναμειγνύονται στὴν κρίση. Ἀλλὰ εἶναι ἀ-
ποτελεσματικώτερο νὰ καλλιεργήσωμε χω-
ριστὰ τὴς ψυχολογικῆς αὐτῆς λειτουργίας
καὶ θὰ δοῦμε ποιὲς κύριες παιδαγωγικῆς
μεθόδους πρέπει νὰ ἰσχυροποιήσωμε στὸ
παιδί γιὰ μιὰ πιὸ ἀποτελεσματικὴ κρίση.

3. Η ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΣΤΑΣΗ

Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀντικειμενικὸς εἶ-
ναι νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ περιγράψῃ ἀκρι-
βῶς ἕνα γεγονός, ποὺ ἦταν μάρτυρας ἢ μιὰ
πράξιν ποὺ εἶδε νὰ διαπράττεται. Νὰ τὰ
δῇ στὴν ἀληθινή τους πλευρά, νὰ σημειώσῃ
ὅλες τὴς ἀπόψεις, χωρὶς νὰ παραλείψῃ
καμμιά, οὔτε νὰ προσδώσῃ μεγαλύτερη
σπουδαιότητα σὲ κάποια. Ἡ ἀντικειμενικὴ
ἐκτίμησις εἶναι λίγο-πολὺ δύσκολη κατὰ τὴς
περιπτώσεις: α) Ἀντικείμενων ἢ φυσικῶν
φαινομένων. β) Συμπεριφορᾶς τοῦ ἄλλου.

γ) Ἐαυτοῦ μας. Ἡ ἀντικειμενικότητα τοῦ
ἑαυτοῦ εἶναι ἀναμφιδόλως αὕτη ποὺ φθάνει
τὸ παιδί τελευταία. Καὶ δὲν εἶναι δυνατόν
νὰ φθάσῃ στὸ σημεῖο κρίσεως τοῦ ἑαυτοῦ
τοῦ πρὸ τῶν 12 ἐτῶν. Εἶναι πολὺ δύσκολο
ἐπίσης νὰ εἶναι ἀντικειμενικὸ στὸ βλέμ-
μα τοῦ ἄλλου, παρὰ σὲ γεγονότα καὶ φαι-
νόμενα, γιὰ τὴν παίζουσαν σπουδαίον ρόλον
στὰ πρόσωπα ἢ συμπάθεια ἢ ἡ ἀντιπάθεια, πα-
ρὰ στὰ πράγματα καὶ χρειάζεται πάλιν μὲ
τὴ βούληση, ὥστε νὰ βλέπη καθαρά. Μιὰ
βεβαία φυσικὴ ἐπιθετικότητα ἡμπορεῖ, ἐξ
ἄλλου νὰ στρέφῃ τὸ παιδί πρὸς κακὰς ἐκ-
τιμήσεις: τὸ ἴδιο συμβαίνει, ὅταν πάσχη
ἀπὸ συναίσθημα μειονεκτικότητας: ν' αὐ-
ξήσῃ πρὸς ἑαυτὸν τὴν τιμὴν
καὶ νὰ μειώσῃ τοὺς ἄλλους.
Αὕτη ἡ ἀντικειμενικότητα συντείνει πολ-
λές φορές καὶ στὴ δημιουργία τῆς παιδι-
κῆς νοημοσύνης στὴν ὁλοκλήρωσή της. Τὸ
παιδί ἀναμειγνύει τὰ αἰσθήματά του καὶ τὴς
ἀντιλήψεις του, αὐτὸ ποὺ τὸ δυσκολεύει ν'
ἀπομονώσῃ ἀπὸ τὸ σύνολο μιὰ μικρὴ λε-
πτομέρεια.

Πρέπει ἐπίσης νὰ σημειώσωμε τὴ δυ-
σκολία ποὺ δοκιμάζει τὸ παιδί νὰ τελειώ-
σῃ μεθοδικῶς τὴν ἀνάλυσιν, ἔπειτα τὴ σύν-
θεσιν καὶ γενικῶς ὅλες τὴς νοητικῆς ἐνέρ-
γειες, ποὺ ὁ ὥριμος τελειώνει, χωρὶς μά-
λιστα νὰ ἔχῃ καὶ συνείδησιν αὐτῶν.

4. ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ:

Οἱ δυσκολίες ποὺ ἀναφέραμε πιὸ πάνω
παρεμβαίνουν μέχρι τὸ 13ον ἔτος. Καὶ κά-
θε φορὰ ποὺ πέφτει σὲ καινούργια προβλή-
ματα τὸ παιδί, ἐπανερχεται στὴν προηγου-
μένη στάση καὶ ξαναρχίζει... Ἡ ἐξάσκη-
σις τοῦ παιδιοῦ στὴν ἀντικειμενικότητα, ποὺ
πρέπει νὰ περιέχεται στὰ προγράμματα ὁ-
λων τῶν σχολείων (Στοιχειώδους καὶ Μέ-
σης Παιδείας) εἶναι ἕνα μακροχρόνιον ἔργο,
ποὺ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν μαθητὴ τὴ γνώσιν τῶν
νόμων τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος του,
ἀλλὰ ἀπαιτεῖ πρὸ παντὸς ὑπομονή, προσπά-
θεια καὶ τὴν τέχνην τῆς ἐνθαρρύνσεως ἐκ μέ-
ρους τοῦ διδασκάλου.

Πῶς θὰ βοηθῇσωμε τὸ παιδί νὰ ξεφύγῃ
ἀπ' αὐτὲς τὴς δυσκολίας; Ἡμποροῦμε νὰ
υἱοθετήσωμε τὸ πιὸ βέβαιον μέσο. Ἡ ἰδία
δηλαδή ἀνθρώπινη μέθοδος κατὰ τὴν τρις-
χιλιετὴ ἀνάπτυξή της... νὰ διατρέξῃ ὅλα

τὰ διαδοχικὰ στάδια... Συνεπῶς ἡ μέθο-
δος ποὺ ἡ ἀνθρωπότητα ἐξῆλθε ἀπὸ τὴν ἀρ-
χικὴ σύγχυσιν, εἶναι ἡ μεταχείρισιν ἀντι-
κειμενικῶν κριτηρίων. Ἡμπο-
ροῦμε συνεπῶς νὰ κάνωμε στὰ παιδιά πο-
λυάριθμες ἀσκήσεις, ποὺ ν' ἀπαιτοῦν κρί-
σεις ἀντικειμενικῆς καὶ στὰ μαθήματα μᾶς
δίδεται ἡ εὐκαιρία, ἀλλὰ πρὸ παντὸς στὰ
παιγνίδια, π.χ. μὲ κύδους ποὺ θὰ συγκρί-
νουν τὰ παιδιά τοὺς μὲν μὲ τοὺς δέ, τὴς
μορφῆς καὶ τὴς διαστάσεως. Ὅταν παίζου-
ν μὲ τὴν ἄμμο π.χ., θὰ διαπιστώσουν, ὅτι
χρειάζεται περισσότερος χρόνος γιὰ νὰ κά-
νουν ἕνα μεγάλο σωρὸ ἀπὸ ἄμμο.

Οἱ πολυάριθμες αὐτῆς ἀσκήσεις, τόσο στὰ
μαθήματα, ὅσο καὶ στὰ παιγνίδια θὰ συνη-
θίσουν τὸ παιδί — πολὺ πρὶν σκεφθῇ συνει-
δητὰ — ν' ἀναζητῇ σὲ κάθε περίπτωσιν τὸ
κανονικόν. Θὰ γνωρίζῃ πρακτικῶς καὶ ὅχι
θεωρητικῶς, ὅτι τὸ νὰ τρέχῃ στὴ δόχη θὰ
μιᾶς ἀντικειμενικῆς κρίσεως εἶναι τὸ μόνο
μέσον νὰ δῇ καθαρὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ
συμφωνήσῃ μὲ τὸν ἑαυτὸν του: μεγάλο —
μικρό — ψηλὸ — πολὺ... Τί εἶναι ἀκρι-
βές; Λογαριάζει ἢ υπολογίζει! Καὶ θὰ κα-
ταλάβῃ μὲ τὸν καιρὸ, ὅτι μιὰ τεχνικὴ δὲν
εἶναι τίποτε ἄλλο στὸ βάθος, παρὰ συναφὲς
σύστημα πρακτικῶν κανόνων. Ἡ Γραμμα-
τικὴ π.χ. εἶναι ἕνα σύστημα συμφωνιῶν γιὰ
νὰ κατανοῇται κανεὶς, ὅταν ὁμιλῇ ἢ ὀρθο-
γραφία ἐπίσης εἶναι ἕνα σύστημα συμφωνι-
ῶν γιὰ νὰ κατανοῇται κανεὶς, ὅταν γράφῃ.

Ἡμποροῦμε ἐπίσης ἀπὸ τὸ νηπιαγωγεῖο
ἀκόμη ν' ἀσκήσωμε τὸ παιδί στὸ ν' ἀναφέ-
ρεται ἀκριβῶς στὰ συμβάντα, ποὺ ἦταν μάρ-
τυρας. Τοῦτο βοηθεῖ πολὺ τὴν κρίση. Αὐτὲς
οἱ ἀσκήσεις, ποὺ ἡμποροῦμε νὰ τὴς ὁργανώ-
σωμε μὲ μορφὴν διασκεδαστικῶν παιγνιδιῶν,
θὰ βοηθήσουν τὸ παιδί στὸ νὰ βλέπῃ ἀκρι-
βῶς ὅ,τι ἐξελλίσσεται μποροστά του καὶ θὰ
τοῦ προσελκύσουν τὴν προσοχήν στὴ δυσκο-
λία νὰ εἶναι ἕνας ἀκριβὴς μάρτυρας. Μετὰ
ἀπὸ μιὰ ἐκδρομὴν θὰ τοὺς ὑπογραμμίσῃ
π.χ. νὰ ἰχνογραφῇσιν ἀπὸ μνήμης τὸ ἀν-
τικείμενον ποὺ παρατήρησαν καὶ νὰ συγκρί-
νουν τὸ ἰχνογράφημά τους. Νὰ σχεδιάσω-
ν τὸ πλάνον τοῦ κήπου μέσα στὸν ὁποῖον ἔπαι-
ξαν. Νὰ κατασκευάσωμε μὲ τοὺς κύδους τοὺς
τὸ κτῆριον ποὺ ἐπεσκεψθῆκαν, νὰ συνθέσωμε
ἀργότερα μιὰ διήγησιν ὅλων αὐτῶν ποὺ εἶ-
δαν ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας.

Ὁ ἕνας θὰ θυμῇ αὐτό, ὁ ἄλλος ἐκείνον
ὁ ἕνας θὰ διαρθρῇ τὸ σφάλμα τοῦ ἄλλου.

Ὅταν ἐπαναλαμβάνονται συχνὰ αὐτῆς οἱ
ἀσκήσεις θὰ μάθουν νὰ διακρίνουν τὰ παι-
διά αὐτὰ ποὺ ἡξεύρουν ἀπ' αὐτὰ ποὺ πιστεύ-
ουν ὅτι γνωρίζουν καὶ ὅτι ἡμποροῦν ν' ἀ-
πατῶνται καὶ ἀπὸ καλὴ πίστι.

Στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖον ἡμποροῦμε νὰ συ-
νεχίσωμε αὐτῆς τὴς ἀσκήσεως μ' ἕνα πιὸ συ-
στηματικὸν τρόπον μὲ τὴ βοήθειαν τῶν φυσιο-
γνωστικῶν μαθημάτων. Ἡμπορεῖ ὁ διδά-
σκαλος π.χ. νὰ βοηθήσῃ τὰ παιδιά ὡς ἐ-
ξῆς: Νὰ τ' ἀφήσῃ κατὰ πρῶτον νὰ ποῦν
ὅλ' αὐτὰ ποὺ πιστεύουν ὅτι γνωρίζουν, ὅ-
στερα ἀπὸ μιὰ παρατήρησιν. Θὰ κάνουν οἱ
μαθητὲς μερικὰς ἀκριβεῖς παρατηρήσεις καὶ
μερικὰς λαθασμένους. Ὁ διδάσκαλος θὰ
προσπαθήσῃ μὲ τρόπον νὰ διαρθρωθῶν τὰ
ἀσφαλμένα. Π.χ. «Μᾶς εἶπεν ὁ Κωστάκης,
ὅτι ἡ πεταλούδα ἔχει δύο πτερὰ. Παρατή-
ρησε ὅμως!» Καὶ τὸ παιδί θὰ παρατήρησιν
ὅτι ἔχει τέσσαρα πτερὰ. «Βεβαιώθηκες ὅτι
τὸ γεράκι ἦταν πολὺ πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὸν
ψαροφάγον; Νὰ τὰ συγκρίνῃς!» κλπ. Θὰ
συνηθίσῃ ἔτσι τὸ παιδί νὰ σχηματίζει τὴν
πρῶτη ἐντύπωσιν καὶ νὰ συγκρίνῃ πάντοτε.
Ἐτσι τὰ μαθήματα τῶν φυσιογνωστικῶν θὰ
τοῦ καλλιεργήσωμε μιὰ αὐστηρὴ μεθοδικὴ
παρατήρησιν (ἀνάλυσιν — σύνθεσιν — ὑπό-
θεσιν — ἐξακρίβωσιν) καὶ τοῦτο εἶναι ἀ-
ποτελεσματικόν γιὰ τὴν οἰκοδομὴν μιᾶς κα-
λῆς ποιοτικῆς κρίσεως.

Ὅταν τὸ παιδί μάθῃ νὰ διαβάξῃ, ἡ ἀ-
ριθμητικὴ θὰ τοῦ ἐξασκήσῃ ἐπίσης τὴν
κρίσιν. Οἱ ἀσκήσεις λογαριασμοῦ θὰ ἐνισχύ-
σουν τὴν ἀντικειμενικότητα τῆς κρίσεως. Τὸ
ἴδιο θὰ συμβῇ στὴν ἀνάγνωσιν μὲ τὴς ἄγνω-
στες λέξεις, ποὺ θ' ἀναγκασθῇ τὸ παιδί
νὰ εἶναι ἀντικειμενικόν. Γενικῶς ὅλα τὰ μα-
θήματα συντελοῦν στὴ δημιουργίαν ἀντικει-
μενικῆς κρίσεως. Ἐξασκεῖται ὅμως ἡ ἀντι-
κειμενικότητα περισσότερο ἀκόμη διὰ τῆς
συνηθείας τῶν μαθητῶν νὰ συζητοῦν καὶ νὰ
προσδιορίζουν ἐπακριβῶς, σὲ μιὰ ἀληθινὴ
ἀτιμωμένη συνεργασίαν, ἀφαιρώντας ἀπὸ
τὴς προσωπικῆς τοὺς συμπάθειες τὴς ἐργα-
σίας τῶν συμμαθητῶν τους. Στὴν ὁμαδικὴν
αὕτη ἐργασία καὶ συζήτησιν τὸ παιδί θὰ
κερδίσῃ μερικὸς τρόπος κριτικῶν
πνεύματος. Ἀκριβῶς αὐτοῦ ὑπάρχουν παι-
δαγωγικῆς δυνατότητες, ποὺ πρέπει νὰ τὴς
ἐκμεταλλευθῶμε βαθύτατα ἀπὸ τῆς πλευ-
ρᾶς τῆς ἀγωγῆς τῆς κριτικῆς ἐννοίας.

5. ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ:

Η κρίση θα καλλιεργηθῇ στο σχολείο μας αποτελεσματικῶς ὡς ἑξῆς:

α) Μὲ τὸ νὰ ἐμπιστευθοῦμε σὲ δυνάμεις μαθητῶν μιὰ ἐργασία υπεύθυνη: Νὰ ἐτοιμάσουν π.χ. μιὰ φιλολογικὴ βραδιά (παιδιὰ ἀνωτέρων τάξεων) ἢ μουσικὴ βραδιά, ἐκλέγοντας μεταξὺ τῶν ποιημάτων ἢ τῶν προτεινομένων τραγουδιῶν ἀπὸ τοὺς συμμαθητὲς τους, ἢ ἀκόμη μεταξὺ δίσκων ποὺ διαθέτουν, αὐτοὺς ποὺ ταιριάζουν περισσότερο πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐπιτύχουν. Μετὰ τὴν γιορτὴ αὐτὴ θὰ κάνουν τὴν κριτικὴν. Θὰ τοὺς ἀφήσωμε ἐπίσης ἐλευθερίαν νὰ διαλέξουν τὰ καλύτερα ἱχνογραφήματα ἢ πίνακες γιὰ νὰ στολίσουν τὴν αἴθουσα κλπ.

β) Μὲ τὴν δμαδικὴν συζήτηση μερικῶν προβλημάτων, ποὺ γεννιοῦνται ἀπὸ ἀτυχήματα τῆς σχολικῆς ζωῆς. Καταλήγουν σὲ συμπεράσματα οἱ μαθητὲς ποὺ τίθενται καὶ στὴν κρίση τοῦ διδασκάλου. Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς αὐτοδικοῦσεως πρὸ παντός, σὲ θέματα ποὺ ἀφοροῦν κυρίως καὶ τὴν τάξη, τὴν καθαριότητα, τὴν ὑγιεινὴν τοῦ σχολείου, ἢ νὰ πάρουν ἀποφάσεις δι' ἐπιβολὴν πειθαρχίας. Οἱ διδάσκαλοι θὰ ἔχουν ἐπιτρέψει στοὺς μαθητὲς τοὺς νὰ ἐργάζωνται, ἔτσι θὰ δοῦν ν' ἀναπτύσσεται σ' αὐτοὺς μιὰ καλὴ βούληση καὶ μιὰ καταπληκτικὴ πρακτικὴ κρίση.

γ) Μὲ τὴν ἀπ' εὐθείας συμμετοχὴν τῶν μαθητῶν στὴ σχολικὴ ζωὴ. Μὲ τὴν δημιουργίαν παιδικῶν δικαστηρίων γιὰ τὴν σχολικὴν πειθαρχίαν, ἐπισύρεται ἡ προσοχὴ τῶν παιδιῶν σ' ἕνα γεγονὸς μεγάλων συνεπειῶν, ποὺ τοὺς ἀναπτύσσουν τὸ κριτικὸ πνεῦμα.

δ) Μὲ τὴν γενίκευση αὐτῆς τῆς πείρας ὁ διδάσκαλος θὰ κάνῃ τὰ παιδιὰ νὰ παρατηρήσουν, ὅτι τὰ κριτήρια μεταβάλλονται κατὰ τὴ φύσιν τῶν γεγονότων ἢ τῶν πράξεων. Γιὰ νὰ κρίνουν ἕνα ἔργο τέχνης θὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τοὺς κριτήρια πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ μέγαλο μέγεθος κλπ. Π.χ. ἀναλογία, ἰσορροπία, ἀρμονία, γραμμὴ, χρῶμα, κλπ. Καὶ γιὰ νὰ κρίνουν μιὰ ἀνθρώπινη πράξη, θὰ συνηθίσουν νὰ λάβουν

ὑπ' ὄψιν τοὺς κριτήρια ἠθικὰ καὶ ἡθῶν καὶ ἐθίμων. Ἄν ἐπιτύχῃ ὁ διδάσκαλος στὴν ὅλην ἐργασίαν τοῦ στὴν τάξη, νὰ συνηθίσουν νὰ διακρίνουν οἱ μαθητὲς μεταξὺ τοῦ κόσμου τῶν φυσικῶν γεγονότων — ἀκριδῆς κρίση — τὸ ἔργο τέχνης, ποὺ ἀπαιτεῖ αἰσθητικὰ κριτήρια, θὰ φθάσῃ σ' ἕνα ἀποφασιστικὸ σημεῖο διαπαιδαγωγήσεως τῆς κρίσεως.

ε) Μὲ τὴν συνήθεια τῶν μαθητῶν νὰ κρίνουν: γιὰτὶ ἢ ἴδια πράξη ἢ ἢ πορεῖ νὰ εἶναι καλὴ ἢ κακὴ κατὰ τὶς περιστάσεις. Θὰ βοηθηθοῦν πολὺ οἱ μαθητὲς στὸν πομπὴν αὐτόν, γιὰ νὰ φθάσουν στὸ σημεῖο νὰ διακρίνουν μεταξὺ παιγνιδίου καὶ πραγματικότητος, μεταξὺ τῆς ἐλευθέρης ἐνεργητικότητος τῆς φαντασίας καὶ τῆς κατευθυνομένης πρὸς ἕνα πρακτικὸ σκοπὸ. Ὁ διδάσκαλος θὰ προσελκύσῃ ἐπίσης τὴν προσοχὴ τῶν μαθητῶν στὶς ἀτομικὰς διαφορὰς, ποὺ δὲν ἐπιτρέπουν σ' ὅλους νὰ ἐπιτύχουν τὰ ἴδια πράγματα. Ἄς πάρωμε ἕνα παράδειγμα φυσιολογικῆς τάξεως: Δὲν βλέπουν ὅλοι μὲ τὸν ἴδιον τρόπο... Δὲν ἀκούουν ἐπίσης ὅλοι μὲ τὸν ἴδιον τρόπο... Θὰ κριθοῦν μὲ τὸν ἴδιον τρόπο ὅμως; Θὰ ἀσκηθοῦν νὰ ἐννοήσουν πόσο μιὰ ἀνωμαλία τροποποιεῖ τὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ κόσμου καὶ ἢ ἢ πορεῖ τοῦτο νὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα παιδιὰ ἀπροσάρμοστα. Καὶ θὰ ἐννοήσουν ἀκόμη, ὅτι καὶ ψυχικὰ γεγονότα ἐπιδρῶν στὴ συμπεριφορὰ, ποὺ δὲν ἐννοοῦμε πολλὰς φορὰς. Ὅταν π.χ. ἕνας μαθητὴς, συνήθως καλὸς, δὲν ἢ ἢ πορεῖ νὰ κάνῃ μιὰ ἀπλὴν πράξη, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ διδασκάλου, θὰ ἐννοήσουν οἱ μαθηταὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πάντοτε ἴδιος μὲ τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ ὅτι ὑπάρχουν στιγμὲς, ποὺ δὲν ἢ ἢ πορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ αὐτὸ ποὺ γνωρίζει καλῶς νὰ κάνῃ, δὲν λέγει αὐτὸ ποὺ καλῶς γνωρίζει... Ἄρα γιὰ νὰ φθάσῃ τοὺς μαθητὲς τοῦ ὁ διδάσκαλος σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, πρέπει ὁ ἴδιος νὰ διακατέχεται ἀπὸ ἀληθινὴν καὶ ἀντικειμενικὴν κρίση καὶ ἔτσι νὰ δρᾷ στὸ σχολεῖο τοῦ.

στ) Μὲ τὴν κατανόησιν τῆς διαφοροποιήσεως τῶν κλίσεων τῶν παιδιῶν. Θὰ εἶναι δύσκολο νὰ ὁδηγηθῇ τὸ παιδί στὸ νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἀπὸ διανοητικῆς πλευρᾶς μεταξὺ τῶν ἀτόμων, ὑπάρχουν ποιοτικὲς διαφορὰς καὶ δὲν μόνον ποσοτικὲς. Τοῦτο ἀπαιτεῖ λεπτὴν

Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ὑπὸ ΒΒΕΙΛΙΚΗΣ ΠΛΕΣΣΑ

Ὅποιος θέλει νὰ ἀσκήσῃ Ἀγωγή πρέπει ν' ἀρ-
χίσῃ ἀπὸ τὴ μύση τῆς νεολαίας στὴν καλλιτεχνία.

MEUMANN

Πολλὲς αἰσθητικὲς ἔννοιες συναντοῦμε στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ ποίηση, στὴ λυρική, στὴν ἐπική καὶ στὴ δραματικὴ.

Στὶς πάρα πάνω ὅμως μορφὲς τῆς ποιητικῆς ἐκδηλώσεως ἡ ἔννοια τοῦ ὠραίου δὲν εἶναι ἀκόμη ἀποχωρισμένη ἀπὸ τὶς συγγενικὲς ἀξιολογικὲς ἔννοιες καὶ ἰδίως ἀπὸ τὴν ἔννοια τοῦ καλοῦ.

II

Ὁ πρῶτος φιλόσοφος στὸν ὁποῖον συναντοῦμε τὴν σαφὴ γνώση τῆς ξεχωριστῆς σημασίας τῆς αἰσθητικῆς ἔννοιας εἶναι ὁ Πλάτων,

I
Ἡ Αἰσθητικὴ εἶναι ἀπὸ τοὺς πρῶτους βασικοὺς κλάδους τῆς Φιλοσοφίας.

Στὴν Ἑλλάδα μας, τὴ χώρα αὐτὴ τοῦ καλοῦ καὶ ὠραίου, ἡ μορφή πολυαριθμῶν αἰσθητικῶν ἐκδηλώσεων στὴ φύσιν καὶ στὴν Τέχνη, χρονολογεῖται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὀμήρου καὶ τῶν τραγικῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος.

Ἡ Αἰσθητικὴ στὴν πρωταρχικὴ τῆς ἐκδήλωση παρουσιάζεται ὅχι σὰν κάποια ὁλοκληρωμένη ἐπὶ μέρους ἐπιστήμη, ἀλλὰ μὲ τὴ μορφή τῆς διαπραγματεύσεως ἐπὶ μέρους αἰσθητικῶν προβλημάτων.

κρίση. Ἔτσι θὰ παρατηρήσῃ, ὅτι τέτοιος μαθητὴς ἀνάξιος ἐντελῶς στὴν ἀριθμητικὴ, εἶναι ἕνας ἐξαιρετικὸς ζωγράφος. Θὰ δοθῇ ἐπίσης ἡ εὐκαιρία στὸ μαθητὴ, ποὺ εἶναι μέτριος στὶς περισσότερες σχολικὲς κρίσεις, νὰ δειχθῇ σὲ ὅ,τι ἀξίζει... Θὰ καλλιεργηθοῦν οἱ κλίσεις τοῦ καὶ θὰ διαπιστωθῇ, ὅτι κανένας δὲν εἶναι ἄχρηστος στὴ ζωὴ, ἀλλὰ ὅτι εἶναι ἱκανὸς κάτι νὰ κάνῃ. Ἡ κρίση αὐτὴ θὰ βοηθήσῃ πολὺ στὴν ἐπιτυχίαν τῆς ζωῆς.

Θὰ ἐνεργήσῃ ὁ διδάσκαλος ἔτσι, ὥστε νὰ ἐννοήσουν οἱ μαθητὲς ὅτι ὑπάρχουν νοητικὲς ἰδιομορφίαι διαφορὰς, μὰ ὅταν τοὺς δοθῇ ἡ εὐκαιρία θὰ εὗρουν ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο ἢ ἢ πορεῖ ν' ἀποδώσουν. Θὰ τοὺς ὁδηγήσῃ λοιπὸν στὸ ἐργαστήριον ἑνὸς τεχνίτου, ἢ σ' ἕνα ἐργαστάσιον, σὰν χωράφι... Θὰ τοὺς κάνῃ νὰ ἐγγίσουν μὲ τὰ δάκτυλα τὶς διαφορὰς ἀνθρώπινες ἀξίες σὲ πολὺ διαφορετικὰ πλάνα. Νὰ! π.χ. ἕνας ἐργάτης, ποὺ δὲν γνωρίζει νὰ λέγῃ πολλὰ, ἀλλὰ νὰ πράττῃ πολλὰ μὲ τὰ χέρια τοῦ. Θὰ παρατηρήσουν τὸν τροχονόμον καὶ θὰ ἐννοήσουν ὅτι αὐτὴ ἡ ταχύτητα τῆς ἀντιδράσεως, αὐτὴ ἡ πνευματικὴ παρουσία, ἀπαιτεῖ

μεγάλῃ νοημοσύνη καὶ πρακτικὸ κριτικὸ πνεῦμα.

ζ) Μὲ τὸ νὰ διδῇ ὁ διδάσκαλος πάντοτε τὸ παράδειγμα μιᾶς θετικῆς κριτικῆς. Τὸ παιδί ἢ ἢ πορεῖ τὴν προσωπικότητα τοῦ διδασκάλου, τὴν μιμνῆται καὶ ταυτίζεται μ' αὐτὴν. ἢ ἢ πορεῖ νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς ἀγωγῆς θὰ ἐξαρτηθῇ κυριολεκτικῶς ἀπὸ αὐτὸ ποὺ εἶναι ὁ διδάσκαλος καὶ ἀπὸ τὶς συναισθηματικὲς τοῦ σχέσεις, ποὺ θὰ ὑπάρξουν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ.

Τοποθετημένο σ' ἐνατέτοιον κλίμα, τὸ παιδί, θὰ αἰσθανθῇ πραγματικῶς, ὅτι ἡ κριτικὴ εἶναι ἀπαράιτητη στὴ γενικὴ πρόοδος, ὅτι δὲν πρέπει νὰ κρίνῃ τὸν ἄλλον, παρὰ γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ τὶς ἀνεπάρκειές του, ὅτι αὐτοὶ ποὺ μᾶς κρίνουν μ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα εἶναι οἱ καλότεροι φίλοι μας. Ἔτσι βοηθοῦμε τὸ κριτικὸ πνεῦμα, θὰ ἐγγίσῃ ἀποτελεσματικὰ τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν, ὅχι μόνον τῆς κατανόησεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνεκτιμῆτου συνεργασίας.

Γ. Α. ΡΟΥΣΚΑΣ

Δ) ντὴς Ζαριφείου Παιδ. Ἀκαδημίας
Ἀλεξανδρουπόλεως.

ό οποίος θεωρείται και ο ιδρυτής της επιστήμης της Αισθητικής.

Η Αισθητική κατά τον Πλάτωνα παρουσιάζεται στην αρχή ως λογική επεξεργασία των βασικών αισθητικών εννοιών,

του ωραίου
του τραγικού, και
του κωμικού.

Η Αισθητική επεξεργασία κατά τον Πλάτωνα ανυψώνεται στις βάσεις μιας Μεταφυσικής έννοιας του ωραίου, δηλαδή το ωραίο αυτό καθ' εαυτό σαν νόμος του Σύμπαντος.

Με τον Αριστοτέλη προάγεται η θεωρία του καλού και καλλιεργείται η αντικειμενική μέθοδος στην έρευνα και Αισθητική.

Ο Αριστοτέλης δε είναι εκείνος, ο οποίος εισηγήθηκε και τη γνωστή θεωρία δια την γένεση της τραγωδίας.

Με την μεγαλειώδη επίδραση του Αριστοτέλη κυριαρχεί κατά την αρχαιότητα ή επί μέρος Αισθητική Επιστήμη, την οποία συναντάμε στην εποχή των Ρωμαίων Κλασικών και αργότερα στον Πλωτίνιο, στους χρόνους δε της Αναγεννήσεως στον Λεονάρδο Ντα Βίντσι και άλλους.

III

Το καλλιτεχνικό ένστικτο του ανθρώπου καθώς και η ανάγκη ή αισθητική του ικανοποιούνται όχι μονάχα με την παραγωγή επί μέρους καλλιτεχνικών έργων αλλά και με τάσεις:

Γύρω από την όμορφη του σώματός μας,
Γύρω από την όμορφη των κινήσεών μας,
Γύρω από την όμορφη της ένδυμασίας μας,

Γύρω από την όμορφη της κατοικίας μας,
Γύρω από την όμορφη των επίπλων μας,
Γύρω από την όμορφη των ωραίων ήθων και εθίμων μας,

Γύρω από την όμορφη της γλώσσας,
Γύρω από την όμορφη της ομιλίας.

IV

Για την πρωταρχικότητα δε της Αισθητικής καλλιέργειας μάς πληροφορεί η Έθνολογική Επιστήμη, εάν λάβωμε υπ' όψει ότι και λαοί της κατωτάτης λαϊκής στάθμης φρόντιζαν τόσο για την όμορφη των τῶ σωματική όσο και για την ωραία εμφάνιση των όπλων των.

Αισθητική όμως μόρφωση είναι δυνατή μονάχα τότε, όταν έχει καλλιεργηθεί ή γενική

κατανόηση γύρω από το ωραίο και την καλαισθητική μορφή της υπάρξεώς μας.

Προκύπτει δε η ανάγκη της καλλιέργειας μιας Αισθητικής Αγωγής τόσο των επί μέρους ατόμων από της παιδικής και εφηβικής ηλικίας όσο και γενικότερο της κοινωνίας.

Όποιος όμως θέλει ν' άκηση Αγωγή τονίζει ο παιδαγωγός Μόυμαν, πρέπει ν' άρχιση νά άπασχολή την νεολαία γύρω από την σφαίρα της καλλιτεχνίας.

Η ψυχολογία του παιδιού και η πειραματική ψυχολογία απέδειξαν, ότι ελάχιστα έξυπηρετείται ή Αγωγή των μαθητών με την άπλη θέα έργων τέχνης, αντιθέτως καλλιεργείται αυτή με την προσπάθεια, που πρέπει νά καταβάλουν οι μαθηταί υπό των διδασκόντων γύρω από την παρατήρηση και άνάλυση έργων τέχνης.

Ειδικότερα δε γύρω από την καλλιέργεια της Αισθητικής Αγωγής απαιτούνται κοτά τον παιδαγωγό Μόυμαν:

Αγωγή γύρω από την καλλιτεχνική δημιουργία.

Αγωγή γύρω από την καλλιτεχνική άναδημιουργία.

Αγωγή γύρω από την καλλιτεχνική επίζηση.

Αγωγή γύρω από την καλλιτεχνική κρίση.

Το προβάδισμα όμως έχει πάντα ή βαθμίδα της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Η Αισθητική λοιπόν είναι ή άρχαιότερα από τις επί μέρους φιλοσοφικές επιστήμες, ή άποία άνήκει στην εποχή της κλασσικής Έλληνικής φιλοσοφίας.

Στην χώρα μας, στη χώρα αυτή του καλού και του ωραίου, όπου ο πολιτισμός και ή τέχνη της ανθρωπότητας έφθασαν στην ύψιστη άκμή των προ δύο και πλέον χιλιάδων έτών, ή πραγματική φιλοσοφία δεν μπορούσε νά μείνη άδιάφορη μπροστά στην επιστημονική έπισκόπηση της έννοιας του ωραίου.

Και για νά ολοκληρώσωμε:

Οί μεγάλοι Μάεστροι της καλλιτεχνικής δημιουργίας υπήρξαν οι άρχαίοι μας πρόγονοι και γι' αυτό πρέπει νά αισθανόμαστε υπερηφάνεια άκούοντας τά λόγια του φιλοσόφου και παιδαγωγού Σπράνγκερ:

Ω! Έλλάς

Τί θα ήτανε ο κόσμος μας χωρίς Έσένα;

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΛΕΣΣΑ
(Διδασκάλισσα)

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ένα πολύ επίκαιρο και σπουδαίο θέμα

Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Υπό ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΣΟΛΟΔΗΜΟΥ Δ)λου

Το θέμα της χρήσεως του βιβλίου στο δημοτικό σχολείο έχει καθορισθή από την υπ' αριθ. 573)10 Έγκύκλιον της 26 Μαρτίου έ. έ. του κ. Έπιθ)του των Δημ. Σχολείων της Γ' Έκπαιδευτικής Περιφέρειας Πατρών σαν έρευνα και μελέτη από την σπουδαιότητα, ότι ή όρθη χρῆσι του βιβλίου στο Δημ. σχολείο συντελεί άποτελεσματικά στην αυτομόρφωσι και αύτοαγωγή του ανθρώπου, ώστε το βιβλίο, νά συνοδεύη τον άνθρωπον στη μετασχολική του ζωή, σαν ο μόνος και -παρήγορος φίλος.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Α' ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- 1) Βιβλιογραφία.
- 2) Άντί προλόγου.

Β' ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ

Έννοια — Ιστορία — Σημασία — Αναγνωστικόν κοινόν — Άξια.

Γ' ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ

- 1) Ιστορία.
- 2) Καταλληλότης (ψυχολ. θεμελίωσι — Παιδαγωγική σημασία).
- 3) Πώς είναι σήμερα.
- 4) Οί δημιουργοί του.
- 5) Το καλό διδακτικό βιβλίο.
- 6) Χρήσις του.

Δ' Η ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Ε' Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΣΤ' Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Ζ' ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ — ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Α' ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1) ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α' ΒΙΒΛΙΑ

- 1) Ν. Έξαρχοπούλου. Γεν. Διδ. Τόμος Α' και Β'.
- 2) Ν. Έξαρχοπούλου. Ψυχολ. του παιδός. Τόμος Α' και Β'.
- 3) Τα σχολικά βιβλία. Αθ. Παπακωνσταντίνου — Αθήναι 1960).
- 4) Σ. Καλλιόφα GAUDIG. Σύγχρονος Διδακτική.
- 5) LIPPS — Κωνσταντοπούλου. Το άρχαίον έκπαιδ. σύστημα.

6) Ν. Καραχρήστου. Ειδική διδακτική δλων των μαθημάτων.

7) Ι. Αρχιμανδρίτου. Έπιθεωρητής και Διδάσκαλος. Τί παρατηρεί, τί έλέγχει και τί άξιολογεί ο Έπιθεωρητής κατά την έπιθεώρησι.

8) Γ. Ζαμπανάκη. Προβλήματα άγροτικών μας σχολείων.

9) COMPAYRE Φιλοπούλου. Παιδαγωγική.

10) Ζήση Δ. Ρ. ΜUMCH «Βέβαια! Φταίει το σχολείο».

11) Έξωσχολικά Άναγνώσματα. Καρανικόλα.

12) Άρθρογραφία κ. ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ στο περιοδικό «Ν. ΣΧΟΛΕΙΟ».

Β' ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1) BUREAU INTERNATIONAL D' EDUCATION.

2) Σχολείο και Ζωή — Νέον σχολείον — Νέα άγωγή (Έξωσχολικά άναγνώσματα Ηλ. Ξηροτύρη).

3) Η φωνή του Βιβλίου — «Νέα Έστία» — Έκπαιδευτικά Χρονικά.

Γ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«ΒΗΜΑ», «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», «ΕΣΤΙΑ»

2) Άντί προλόγου

Η έρευνα του έκπαιδευτικού προβλήματος της χρήσεως του διδακτικού βιβλίου στο Δημ. σχολείο, σήμερα, άποτελεί παιδαγωγική έπικαιρότητα, διότι τόσο στη χώρα μας, όσο και στο έξωτερικό έχουν καταβληθή πολλές προσπάθειες για την πληρέστερη αντιμετώπισιν του, και την έπιτυχέστερη λύσι του. Είναι δε θέμα μας τόσο πλατύ, που χωρίς διασταγμό. μπορούμε νά τονίσωμε ότι άποτελεί μία συμπεκνωμένη διδακτική — παιδευτική άρχή. Η μεθοδική του δε πλευρά έχει άπασχολήσει τους διδακτικούς της εποχής μας, ακόμη δε και ήγέτας Έθνών και Κρατών.

Στην περιφέρειά μας ή έπικαιρότητά του διαγράφεται, ως ή παιδαγωγική διερεύνησι άπό την εύστοχία του προΐσταμένου μας κ. Έπιθεωρητού που διείδε τη σοβαρή αναγκαιότητα του θέματος αυτού, ώστε σήμερα τούτο, νά παρουσιάζεται ενώπιον σας και νά έπιζηλύσι. Έχομε υποχρέωσι, νά αναφέρωμε άπό σοβαρό καθήκον τις εύχαριστίες μας στον κ. Έπιθεωρητή μας, διότι, μάς ώρισε, νά διαπραγματευθώμε ένα τόσο σοβαρό θέμα, όπως υποχρέωσι ακόμη έχουμε νά έπιζητήσωμε

ἀπ' ὧν σας τὴν ἐπικρὴ κρίσι σας στὴν ἀνάπτυξη ἀπὸ μέρους μας τοῦτου τοῦ θέματος, διότι πιστεύουμε, ὅτι ἡ γόνιμος ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων στὸ θέμα αὐτὸ θὰ τοῦ προσδώσῃ μεγάλη ὠφελιμότητα, ποὺ θὰ ἐπισημασθῇ ἀπὸ τὴν ἀπαρτιωμένη θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ κατάρτισι τῶν κ.κ. Ἐπιθεωρητῶν μας.

Β' ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ

A) ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Βιβλίον ὅταν λέγωμε, νοοῦμεν τὸ ἄθροισμα φύλλων χάρτου ποὺ ἀποτελεῖ ἓνα σύνολο. Ἡ σημασία τῆς λέξεως ἔπειτα εἶχε ἐπεκταθῇ καὶ ἐσήμαινε τὸ σύγγραμμα ποὺ ἔχει γραφῇ σ' αὐτὰ τὰ φύλλα. Ἡ ὀνομασία τοῦ βιβλίου προήλθε ἀπὸ τὴ λέξι «βίβλος», ποὺ ἐσήμαινε στοὺς πρὶ ἀρχαίους χρόνους τὸν Παπυρο, φυτὸ, δηλαδὴ, ποὺ ὁ φλοιὸς τοῦ ἐχρησίμευε, ὡς ὕλη γιὰ γραφὴ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Δι' αὐτὸ ἡ ἀρχαιότερα γραφὴ τῆς λέξεως ἦτο «βιβλίον». Ἡ ἀντίστοιχος λέξι LIBER στοὺς Ρωμαίους ἐσήμαινε στὴν ἀρχὴ τὴν γραφικὴ ὕλη, ποὺ κατεσκευάζετο ἀπὸ τὸ φλοιὸ ἢ ἀπὸ τὴν ἐντερὴν τῆς φιλύρας (τίλιου, φλοιοῦ) ἢ ἄλλου δένδρου. Ἡ ὕλη, μὲ τὴν ὁποία ἀπὸ τοὺς πρὶ ἀρχαίους χρόνους ἔγραφον οἱ ἄνθρωποι ἦτο ἀπὸ φύλλα, φλοιό, πλίνθους, ὀστράκου, λίθους, μολύβι, χαλκὸ, πάπυρο περγαμῆνη καὶ χάρτι.

B) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Τὸ ἄψυχο αὐτὸ ὄργανο, τὸ βιβλίον, μὲ τὸ ὁποῖο ἡ ἀνθρωπότης ἐπικοινωνεῖ καὶ θέτει τὶς ἰδέες της, τὸ ὄργανο αὐτὸ τὸ ἄφρον, ποὺ φέρει τὴν φωνὴν τοῦ σοφοῦ καὶ τοῦ ἐπιστήμονος, τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ νομοθέτου καὶ τὴν διαιωνίζει, ὁ μόνος φίλος καὶ ποτὲ ἐχθρὸς, εἶχε ἀπὸ τοὺς μακρινούς χρόνους τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦτο ὅπως καὶ κάθε ἐπίτευγμα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας τὴν ποικίλην τύχην του.

Ὁ Πάπυρος

Ὁ πάπυρος ἐκαλλιεργεῖτο, ὡς φυτὸ στὸ Δέλτα τοῦ Νείλου. Προήλθε ἀπὸ τὴν Αἰγυπτιακὴ λέξι «Πάπας», μὲ τὴν ὁποίαν ὠνόμαζον οἱ Αἰγύπτιοι τὸ φυτόν. Ὁ πάπυρος PRISSE στὴ Γαλλικὴ πρωτεύουσα εἶναι ἀρχαιότατος ἀπ' ὅσους σώζονται μέχρι σήμερον καὶ περιέχει ἀντίγραφον ἔργου, ποὺ εἶχε συνταχθῇ ἡ γραμμὴ περὶ τὸ 2500 π.Χ., ἢ καὶ πρότερον. Ὁ πάπυρος ἐξακολούθησε, νὰ εἶναι τὸ πλέον συνηθισμένον εἶδος γραφικῆς ὕλης στὴν Αἴγυπτον, ὡς τὸν 1ον αἰῶνα.

Ἡ Περγαμῆνη

Ἡ περγαμῆνη ἐχρησιμοποιεῖτο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τὸν βασιλεῖα τῆς Περγάμου Ἀτταλόν. Ἀπὸ τὴν πόλιν αὕτη πήρε καὶ τὸ ὄνομα. Ἦτο σὲ σχῆμα, ὅπως τὸ σημερινὸ βιβλίον, ποὺ τὰ φύλλα ἐγράφοντο καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Στὴ διακόσμεισιν τοῦ

βιβλίου εὐκόλως παρῆεν ἡ στυλινὴ ἐπιφάνεια, ποὺ ἐχρωματίζετο εὐκόλως καὶ ἐστολίζετο μὲ πολύχρωμες καὶ λαμπρὲς εἰκόνες.

Τὰ χειρόγραφα

Ἀναφέρουμε τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα, διότι σήμερον ἡ μελέτη τους ἀποτελεῖ ἰδιαίτερη ἐπιστήμη. Τὰ χειρόγραφα ἔγραφον στὴν ἀρχαίότητα κυρίως δοῦλοι, στὸν μεσαίωνα, οἱ μοναχοὶ καὶ μάλιστα οἱ καλλιγράφοι. Ἀπὸ τὸ πλέον ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν χειρόγραφον συναντῶμε στὴ Βιέννη καὶ ὀνομάζεται «Πάπυρος τῆς Ἀρτεμισίας» (4ος αἰὼν π.Χ.). Ἀπὸ τὰ ἄριστα καὶ πολυτελῆ χειρόγραφα εἶναι τὸ «μέρος τῆς βίβλου τῆς γενέσεως» μὲ ἀργυρὰ Ἑλληνικὰ γράμματα.

Ὁ Χάρτης

Ἡ ἱστορία ἀναφέρει ὅτι στοὺς πλέον ἀρχαίους χρόνους ὁ χάρτης ἐγένετο ἀπὸ ἰνώδεις οὐσίς καὶ ἦτο γνωστὸς στοὺς Σίνας. Ἐχομε πληροφορίες ἀπὸ Αἰγυπτιακὰ κείμενα, ὅτι ἡ πόλις Σκαμαρκάνδη ἦτο ἀγορὰ χάρτου καὶ ἀπὸ τὴν ἀγορὰ αὕτη ἔκαμαν τὴν προμήθειάν του οἱ Ἀραβες. Σήμερον ὁ χάρτης ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν γραφικὴ ὕλη καὶ τὸ οὐσιώδες συστατικὸν τοῦ βιβλίου. Ἐβοήθησε δὲ σημαντικὰ τοῦτο, ὡς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς τυπογραφίας.

Ἡ τυπογραφία

Στὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 15ου αἰῶνα ἐτυπώνοντο κείμενα καὶ εἰκόνες ἀπὸ ξύλινους πίνακες. Τὸ σύστημα ἐκείνου εἶχε πολλὰ ἐλαττώματα καὶ διὰ νὰ τελειοποιηθῇ ἐχρειάσθησαν νὰ εὗρεθῶν οἱ κινητοὶ χαρακτῆρες. Ὑπάρχει ἀμφισβήτησι σὲ πολλὰς πόλεις, ποὺ διαφιλονικοῦν, πῶς εἶναι ἡ κοιτίς τῆς τυπογραφικῆς τέχνης, ἀλλὰ ἡ δόξη ἀνήκει στὴν Μαγεντία, καθὼς στὸν Γουτεμβέργιον ἡ τιμὴ, ὅτι ἐγενε ὁ ἐφευρέτης. Ὁ Μέερ στὸ σύγγραμμά του «Origines typographicae» διηγεῖται τὴν ἱστορίαν κάποιου Ἰωάννου Λαυρεντίου Κόστερ ὁ ὁποῖος μία ἡμέρα ἐβάδιζε, χάριν ἀναψυχῆς, στὸ δάσος πλησίον τῆς Ἀρλεμ, ἔκοψε τεμάχια φυτοῦ (βελανιδιάς) καὶ γιὰ νὰ διασκεδάσῃ τὰ ἐσκάλισε καὶ ἐσχημάτισε χωριστὰ γράμματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἔφτιαξε λέξεις, ἀφού κατάλληλα τὰ ἐτοποθέτησε σὲ χάρτι. Ἐφτιαξε ἔπειτα ὅλο τὸ ἀλφάβητον καὶ τὸ ἐτύπωσε μὲ μελάνην, τὴν ὁποία ἔκαμε ὁ ἴδιος. Τὰ γράμματα ἀπὸ φυτὸν ἀντικατέστησε μὲ μολύβδον, ἐκτοτε μὲ κασσίτερον καὶ μὲ τὴν ἐφεύρεσιν αὕτη ἔκαμε ἐμπόριον μὲ πολλὰ κέρδη, ὥστε νὰ προσλάβῃ ἐργάτην, μὲ τὸν ὁποῖον ἐκράτησε τὸ μυστικὸν σὲ ἀσφάλεια. Ὁ ἐργάτης αὐτὸς Ἰωάννης Γουτεμβέργιος ἔφυγε κρυφὰ τὴν Χριστουγεννιάτικην νύκτα, ἀφού πήρε μαζί του ὅλα τὰ ἐργαλεῖα του καὶ τοὺς τύπους τοῦ προῖσταμένου καὶ κατέφυγε στὴ Μαγεντία, ὅπου κατάρθρωσε, νὰ συγκομίσῃ πλοῦσιαν τοὺς καρποὺς τῆς κλοπῆς του. Ἔτσι ἡ τυ-

πογραφία στὸν 15ον αἰῶνα εἶχε διαδοθῇ σ' ὅλη τὴν Εὐρώπην.

Ἑλληνικὴ Τυπογραφία

Τὸ Μιλᾶνον ὑπῆρξε ἡ πρώτη πόλις, ποὺ ἔδωσε τὸ πρῶτον τυπωμένον Ἑλληνικὸν βιβλίον, ὕστερον ἡ Βενετία, ἡ Βιέννη, ἡ Βικεντία, ἡ Φλωρεντία κ.ἄ.

Στὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, πρῶτον τυπογραφεῖο παρουσιάζεται στὴ Καλαμάτα. Ὄταν ἔφθασε στὴν Ὑδρα ὁ Δημ. Ὑψηλάντης — 8 Ἰουνίου 1821 — ἔκαμε διακοίνωσιν στὸν ναύαρχο Τομπάζην, «ὅτι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἔφερε μαζί του καὶ τὸ τυπογραφεῖον». Στὸ τυπογραφεῖο τῆς Καλαμάτας ἐτυπώθη ἡ διακήρυξις τοῦ Δημ. Ὑψηλάντη «πρὸς τοὺς Ἑλληνας». Στὸ Μεσολλόγγιον, τυπογραφεῖον εἶχε φέρει ὁ Ἀλ. Μαυροκορδάτος μὲ διευθύνοντα τὸν Παῦλον Πατρίκιον. Καθὼς δὲ γράφει, ὁ Καλκατζάκος στὸ τυπογραφεῖον τοῦ Μεσολλογγίου εἶχε τὸν Ἀπρίλιον τυπωθῇ τοῦ 1824 ὁ ἐπιτάφιος λόγος πρὸς τὸν Βύρωνα τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησε ὁ ἱστορικὸς τῆς Ἐπανάστασεως Σπυρ. Τρικοῦπης.

Αὕτη εἶναι περίπου ἡ ἐμφάνισις τῆς τυπογραφίας. Στὴν Ἐλευθερωμένη Ἑλλάδι μὲ τὸν ἔρχομό τοῦ Καποδιστρίου ἀρχίζει ἡ πρόοδος ποὺ ἔχει ἐξελιχθῇ σήμερον καὶ ἔχει φθάσει τὴν Εὐρωπαϊκὴν τελειότητα.

Σημασία τοῦ βιβλίου

Τὸ ἐκλεκτὸν βιβλίον εἶναι τὸ μόνον ποὺ ὀξύνει τὸ νοῦν πνεῦμα, ἐπουλῶναι καὶ ἐξευγενίζει τὴν καρδίαν, παρορμᾷ τὸν ἄνθρωπον στὴν ἐκτέλεσιν ὠραίων καὶ ἐξαιρετῶν πράξεων.

Καὶ μόνον μία κατάλληλος φράσις ἀπὸ ἓνα καλὸ βιβλίον ἔχει τὴν μαγικὴν δύναμιν, νὰ ἐπαρρηγορήσῃ τὸν δυστυχισμένον, νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν ἀπολτίστον, νὰ δὴσῃ τὸν στὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς τὸν παρυστρατημένον, νὰ ἀφύπνισι ἀπὸ τὸν λήθαργον καὶ νὰ παρακινήσῃ σὲ ἐνέργειαν τὸν ἄβουλον, νὰ φέρῃ ἀνησυχίαν καὶ προβλήματα.

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Σπυρ. Μελάς γράφει τὰ ἑξῆς γιὰ τὴν πολιτιστικὴν δύναμιν τοῦ βιβλίου «ποῖός θὰ μπορέσῃ νὰ ὑμνήσῃ ποτὲ ἄξιαν τὴν καταπληκτικὴν δύναμίν σου; Ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος μίλησε στὸν ἄνθρωπον σ' ἓνα πρωτόγονον βιβλίον μὲ δυὸ σελίδες — τὶς δυὸ πλάκες, ποὺ παρέδωσε στὸ Μωϋσῆ. Τὸ ἅγιον πνεῦμα μίλησε καὶ μιλάει ἀκόμη σήμερον στὴν ἀνθρωπότητα μὲ τὰ βιβλία τὰ Θεόπνευστα τῶν προφητῶν. Μέσα στὸ Εὐαγγέλιον — ἓνα βιβλίον — ἀκούμε, γεμάτον ἀγάπην, τὴ φωνὴν τοῦ Σωτῆρος, σὰν τὰν ἀκολουθοῦμε, τοῦτ' ἐστὶν ἡ σὺν τοῦ γελαστοῦ τοπίου τῆς Γαλιλαίας, σὺν τῇ σὺν τῆς Γεννησαρέτ' ἢ νὰ ἀνεβαίνουμε μαζί του ὁρος τῶν Ἐλαιῶν. Μὲ τὴν ἀπίστευτην μαγικὴν δύναμιν τοῦ βιβλίου, μποροῦμε, ὅτι ὡρα καὶ δύναμι ν' ἀκούμε τὴ φωνὴν ὧν τῶν θεμελιθελήσων ν' ἀκούμε τὴ φωνὴν ὧν τῶν θεμελιωτῶν τῆς πίστεως τῶν λαῶν. Καὶ μόνον αὐτό; θέλουμε νὰ φέρουμε μπροστὰ μας ἓνα σοφὸ, πεθαιμένο ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια καὶ νὰ κουβεντιάσουμε μαζί του; οὔτε θαύματα καὶ υπερφυσικὰς παρεμβάσεις χρειάζονται γι' αὐτό,

οὔτε πνευματισμοὶ οὔτε μέγτιον. Ἀνοίγουμε τὰ βιβλία ποῦ γράφει ὁ θάνατος ἀντίκρουμας ὁ ἴδιος ἀτόφιός καὶ ἀνώτερος ἀπ' ὅτι θὰ μπορούσαμε, νὰ τὸν ἔχομε ζωντανόν. Ἔτσι μέσα στὰ βιβλία, ἔχομε τὴν ποτὶ γνῆσιαν φωνὴν ὧν τῶν ἐποχῶν ὧν τῶν μεγάλων καὶ πρὶ ὧν τῶν λαῶν στοὺς πρὶ μεγάλους καὶ πρὶ εὐγενεῖς τοῦ ἀντιπροσώπου. Γιατὶ πρέπει, νὰ τὸ ξέρουμε αὐτό. Ἡ γνώσι κυβερνᾷ τὴν πράξιν. Ἀπὸ τὰ ἄτομα καὶ τοὺς λαοὺς, ἐκείνοι προοδεύουν περισσότερο καὶ στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, ὅσοι παρουσιάζουν προκοπὴν σὲ πνεῦμα, σὲ ἐπιστήμην, σὲ τέχνην στὴν ἀνάπτυξιν. . . . Ἄν προσέξετε τὰ μερμηγκία, ποὺ πᾶνε καὶ ἔρχονται στὴ φωλιά τους, καὶ κουβαλοῦν πράγματα καὶ κάνουνε ἓνα σωρὸ δουλιές, θὰ ἴδῃτε μερικά, ποὺ στέκουσαν παρᾶμερα καὶ κοιτάζουν τὴν κίνησιν τῶν ἄλλων, ὅταν βροῦν κάποιον ἐμπόδιον τρέχουν ἀμέσως, νὰ τὸ δγάλουν ἀπὸ τὴν μέση. Εἶναι οἱ θεωρητικὴ τῆς μυρμηγκοφωλιάς, οἱ σοφοί, ποὺ παρατηροῦν. Αὐτὸ τὸ ρόλο παίζουν στὴν σύγχρονον ζωὴν τὰ βιβλία, ποὺ ἀπαντοῦν σ' ὅλα μας τὰ προβλήματα, γίνονται πολῦτιμον ὁδηγοὶ στὴ σκέψιν μας καὶ φωτίζουν τὴν συνειδήσιν μας. Εἶναι (τὸ βιβλίον) ἡ καλύτερη συντροφία καὶ ἡ ἀνώτερη, ὑγιέστερη καὶ φηνότερη τέρψιν. Ὅποιοι διαθέτει μὴ βιβλιοθήκην, μικρὰ ἔστω, μὰ καλὰ ἐξοπλισμένη, δὲν φοβάται ἀνία, οὔτε πλῆξιν, οὔτε θλίψιν, οὔτε στενοχώρια.

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀγάπη στὰ βιβλία εἶναι μεγάλη καὶ βαθειά. Ἀγάπη σὲς ἀπειρες καὶ αἰῶνις μορφές τοῦ πνεύματος, στὴν ἀθάνατη γοητεία καὶ στὴν ἀπολυτρωτικὴ ἐπίδρασιν του.

Ἀναγνωστικὸν κοινὸν

Οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ἐνώνονται μὲ τὸ βιβλίον ἀποτελοῦν τὴν ὁμάδα ἐκείνη, ποὺ λέγεται ἀναγνωστικὸν κοινόν. Τὸ ἀναγνωστικὸν κοινόν ὑπάρχει κατὰ τὸν τρόπον του. Διαφέρει ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν αἰφνιδία ὁμάδα, ἡ ὁποία λέγεται πλῆθος. Τὸ ἀναγνωστικὸν κοινόν ἐνεργεῖ ἀργά. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαπλωθῇ ἐξαφνα, φανατισμένον ἀπὸ ἓνα βιβλίον διὰ νὰ χαλᾷ ἓνα κτίριον, νὰ ἀναστατώσῃ τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ νὰ ὑψώσῃ ὁδοφράγματα. Αὐτὰ θὰ κάμῃ τὸ πλῆθος ἐρεθισμένον ἐξαφνα. Τὸ ἀναγνωστικὸν κοινόν, ὅπως καὶ τὸ βιβλίον ποὺ εἶναι ὄργανόν του δὲν ἔχει πολλὴν σχέσιν μὲ τὴν ἐπικαιρότητα. Μαθαίνει γεγονότα, ποὺ ἔγιναν ἐδῶ καὶ πενήντα ἔτη διακόσια ἢ καὶ χιλιάδες ἔτη. Ἀγνωστος εἶναι ὁ φιλόσοφος ἐκείνος ποὺ θεωρεῖ τὸν Τρωικὸν πόλεμον, γεγονὸς τῆς παρούσης στιγμῆς.

Ἀξία τοῦ βιβλίου

Ἡ γνώμη τοῦ κοινού, ποὺ σχηματίζεται μὲ τὴν μακρινὴν ἐπικοινωνίαν τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος, ὅταν οἱ ἴδιες ἐντυπώσεις πετοῦν ἀπὸ ἄναγνωστικὴν σὲ ἄναγνωστικὴν σχηματίζουν τὸ διαρκὲς καὶ ἀδιαπέραστο γεγονός, ποὺ ὀνομάζουμε ἀξίαν τοῦ βιβλίου.

Ἡ ἀξία τοῦ βιβλίου καθιεροῦται ἀπὸ τὸ κοινόν. Δύναται ὅμως νὰ τὴν υποδείξῃ ἓνα ἄτομον. Ζῇ καὶ ὑπάρχει ὅταν τὴν ἀναγνωρίσῃ

2) Ὑπενθύμιση καὶ βοή- θεια

Στὴν παραστατικὴ διδασκαλία, ὅταν τὸ δι-
δασκόμενο εἶναι ἄγνωστο, μπορούμε νὰ ὑπεν-
θυμίσουμε κάτι τὸ γνωστὸ ποὺ ἔχει ὁμοιότητες
σὲ μερικὰ μέρη, π.χ. «καφέα - κερασέα». Ἀκό-
μη νὰ βοηθοῦμε τὴν παρατήρηση τῶν μαθητῶν
λέγοντας: «Κοίταξε τὰ δόντια του...» ἢ «γὰ
σύγκρινέ τα μὲ τοῦ σκύλου» κλπ. Ὅταν ὁ μα-
θητὴς λήτ τὸ μάθημα καὶ σὲ κάποιο μέρος στα-
ματᾷ γιὰτὶ δὲν θυμᾷται τὴ συνέχεια μπορεῖ ὁ
δάσκαλος ἢ ἓνας μαθητὴς νὰ βοηθήσουν κά-
νοντάς του μιὰ ἐρώτηση. Π.χ.:

— Μ.: Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐπροχώρησε
καὶ μετὰ ἔφθασε (διακοπή).

— Δ.: Ποῦ; ἢ

— Μ.: Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιάτες εἶ-
χαν πόλεμο... (διακοπή).

— Δ.: Γιατί;

Ὅταν ρωτᾷ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ὁ μὲν μα-
θητὴς εὐκόλα θυμᾷται τὴν συνέχεια, ὁ δὲ δά-
σκαλος δὲν διακόπτει τὸ μάθημα δημιουργώ-
ντας ἔτσι ἓνα δυσάρεστο κενό. Τὸ ἴδιο βοηθη-
τικὰ μπορεῖ νὰ φανερώσῃ καὶ τὴν ἀρχὴ τῆς
φράσης ποὺ ἀκολουθεῖ: φθάνει αὐτὴ νὰ εἶναι
μικρὴ, χωρὶς νὰ φανερώσῃ τὴν συνέχεια, ὅπα-
ταν καὶ μηχανικὰ συμπληρώνουν οἱ μαθητές.
Π.χ.: — Μ.: Ὁ Ὁδ. Ἀνδρούτσος μὲ
τοὺς συντρόφους του κλείστηκε μέσα στὸ
Χάνι... (διακοπή). — Δ.: Τὸ ὁποῖο εὐρίσκε-
το;

Πολλές φορές, οἱ μαθητές, ἐνῶ γνωρίζουν
τὸ σωστὸ κάνουν λάθος. Ὁ δάσκαλος πρέπει
νὰ τοὺς ἀναγκάζῃ νὰ σκέπτονται ἐκφράζον-
τας ἀμφιβολίες, λέγοντας: «Μὰ εἶναι σωστὸ
αὐτό;» ἢ «δὲν συμφωνῶ μὲ τὴ γνώμη σου»,
ἢ τέλος ἀποδείχνοντας γιὰ λάθος αὐτὸ ποὺ
λέει ὁ μαθητής. Π.χ.:

— Μ.: Ὁ ἥλιος ἀπέχει ἀπὸ τὴ γῆ 150 χι-
λιόμετρα...

— Μ.: Μὰ τόσο ἀπέχει ἢ Ἀθήνα ἀπὸ δῶ!

— Μ.: Ἀπέχει 150 ἑκατομ. χιλιόμετρα.
— Μ.: Τὸ χελιδόνι μᾶς ὠφελεῖ γιὰτὶ τρώει
τὶς χρυσολίδες.

— Δ.: Μὰ αὐτὲς δὲν μᾶς βλάπτουν.

— Μ.: Οἱ κάμπιες τοὺς ὁμῶς τρώγουν τὰ
φυτὰ κλπ.

ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΣΦΑΛΜΑΤΟΣ

Καὶ μὲ τὸ νὰ τοὺς δώσῃ νὰ καταλάβουν
οἱ μαθητές πῶς αὐτὸ ποὺ λένε δὲν εἶναι σω-
στὸ τοὺς κάνει νὰ σκεφτοῦν καὶ νὰ τὸ διορ-
θώσουν μόνοι τους. Π.χ.: — Μ.: 32:4=6.
— Δ.: Βέβαια γιὰτὶ 4X6=32.

Ὁ μαθητὴς ἀμέσως καταλαβαίνει τὸ λά-
θος του, γιὰτὶ γνωρίζοντας τὸν Πυθαγόρειο
πίνακα καὶ τὶς σχέσεις πολλαπλασιασμοῦ
καὶ διαιρέσεως σκέπτεται καὶ διορθώνει. Ἡ
— Μ.: Τὸ πρόβατο ἔχει κυνόδοντες.

— Δ.: Ἀσφαλῶς γιὰτὶ πῶς θάτρωγε

κρέας; Ὁ μαθητὴς γνωρίζει ὅτι τὸ πρόβατο
δὲν τρώει κρέας, ἀραγε καὶ τὰ δόντια του δὲν
εἶναι κατάλληλα γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Ξανα-
σκέπτεται κι' ἀπαντᾷ σωστά: Βλέπουμε πῶς
σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι ὁ δάσκαλος τὶς λαυθα-
σμένες ἀπαντήσεις τὶς δεχόταν γιὰ σωστὲς
καὶ ἀπ' αὐτὲς ἐβγαζε συμπεράσματα. Οἱ
μαθηταὶ καταλαβαίνουν τὸ σφάλμα τους καὶ τὸ
διώρθωναν. Κατὰ τὴ γνώμη μας αὐτὸς ὁ τρό-
πος εἶναι καὶ ὁ πιὸ σωστός, γιὰτὶ ἀναγκάζει
τὸ παιδί νὰ σκέπτεται καὶ νὰ αὐτενεργῇ. Εἴ-
ναι, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε καθαρευουσιάνικα, «ἀπα-
γωγή εἰς ἄτοπον». Τελειώνοντας τοῦτο τὸ
σημείωμά μου θὰ ἤθελα καὶ τὸ ἐξῆς νὰ το-
νίσω. Ὡς ἀπαιτῇ ὁ δάσκαλος οἱ ἀπαντήσεις
νὰ εἶναι πλήρεις προτάσεις καὶ ὄχι μονολε-
κτικές. Ἀκόμη μὲ κάθε τρόπο νὰ προσπαθοῦ-
με νὰ διατηρήτῃ ἢ συνέχεια στὸ μάθημα.

Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα νὰ μὴ φύγῃ ἀπ' τὸ μυαλό
μας ποτὲ τὸ «κάθε τι ποὺ μπορούν νὰ κάνουν
οἱ μαθητές, νὰ μὴν τὸ κάνει ὁ δάσκαλος».

ΝΙΚΗΤΑΣ ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Ι. ΚΥΡΙΑΖΙΔΟΥ: «Εἰσαγωγή στὸν ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμὸ» Τρίπολις 1964.

Ἡ Σχολικὴ καθοδήγησις καὶ ὁ ἐπαγγελ-
ματικὸς προσανατολισμὸς εἶναι ἔργον τό-
σον τῶν σχολείων γενικῆς μορφώσεως ὥ-
σον καὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν σχολῶν. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀνάγκη προέρχεται ἡ ἀπαιτή-
σις, ὅπως οἱ ἐκπαιδευτικοὶ τῆς στοιχειώ-
δους, τῆς μέσης καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς
ἐκπαιδεύσεως καταρτίζονται ἄρτια στὴ θε-
ωρία καὶ πράξι τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσ-
ανατολισμοῦ. Ἄν ὁ ἐκπαιδευτικὸς βρίσκεται
σὲ ἀδυναμία νὰ δώσῃ τὴν πρέπουσα κατεύ-
θυνσι καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὶς κατάλληλες
συνθήκες γιὰ τὴν ἐξέλιξι τῶν κλίσεων καὶ
διαφερόντων, τὸ ἄτομο δὲν θὰ εἴσκη τὴν
κατάλληλη βοήθεια στὴν κατάλληλη σι-
γμῇ, οὔτε θὰ ὁδηγῇται νὰ ἐκμεταλλεύεται
τὶς παρουσιαζόμενες εὐκαιρίες γιὰ ν' ἀνα-
πτύξῃ στὸ ἑπακρο τὶς ικανότητές του. Ἡ
ἀδυναμία τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ θὰ γίνῃ αι-
τία ὥστε πολλὰ ταλέντα νὰ ἀγνοηθοῦν ἢ
νὰ παραμεληθοῦν καὶ οἱ τρόφιμοι νὰ βα-
δίζουν σὰν νωχελεῖς ὁδοιπόροι χωρὶς πυ-
ξίδα καὶ προσανατολισμό. Σὰν ἐπακλουθο
δὲ θὰ συνοδεύῃ τὸν ἐκπαιδευτικὸ, τὸν ἄ-
μοιρο τῆς τεχνικῆς τοῦ ἐπαγγελματικοῦ
προσανατολισμοῦ, ἡ ἐκπαιδευτικὴ πρὸς
τὴν καλύτερη ὑπηρεσία του στοὺς
τροφίμους του καὶ στὸ ἔθνος.

Ὁ κατάλληλος καταρτισμὸς τῆς θεωρί-
ας καὶ πράξεως τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσ-
ανατολισμοῦ, μπορεῖ νὰ γίνῃ, φυσικά, στὰ
ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα, τὰ ἀρμόδια γιὰ
τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν αὐριανῶν διδασκάλων
καὶ καθηγητῶν. Παρὰ τὴ σοβαρὴ ἐργασία,
ποὺ γίνεταί στὰ ἰδρύματα αὐτά, ἐν τούτοις
ἡ ἔλλειψις ἀρτίων βοηθητικῶν συγγραμμά-
των εἶναι φανερή.

Ὁ κ. Ἰωάννης Κυριαζίδης, ὑποδιευθυν-
τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, εἰδικευμέ-
νος στὰ προβλήματα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ
προσανατολισμοῦ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς
Γενεύης καὶ σὲ κέντρα Ε.Π. Παρισίων,
ἀνέλαβε νὰ πληρώσῃ αὐτὴ τὴν ἔλλειψιν μὲ
τὴν περισπούδαστη ἐργασία του «Εἰσαγω-
γὴ εἰς τὸν Ἐπαγγελματικὸν Προσανατολι-
σμὸν», τῆς ὁποίας ἡ ἔκδοσις τοῦ Α' μέ-
ρους, τοῦ θεωρητικοῦ, θεραπεύει τὴν μία
ὄψιν τοῦ προβλήματος. Ὁ κ. Κυριαζίδης
ὁμιλεῖ ἀπὸ αὐθεντικῆς θέσεως ὄχι μόνο λό-
γῳ τῆς εἰδικεύσεώς του εἰς τὸν τομέα τοῦ
ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, ἀλλὰ
καὶ διότι ἔχει πλουτίσει τὴν πείρα του στὴν
πράξι διδάσκοντας ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὸ σχε-
τικὸ μάθημα σὲ σπουδαστὰς Παιδαγωγικῶν
Ἀκαδημιῶν. Τὰ δέκα κεφάλαια μέσα στὰ
ὅποια ἀναπτύσσεται τὸ θεωρητικὸ μέρος,
εἶναι ἐνδεικτικὰ τῆς σοβαρότητος τῆς γε-
νομένης ἐργασίας. Στὸ 1ο κεφάλαιο πρα-
γματεύεται τὴν ὁργάνωσι τῆς ἐκπαιδεύσε-
ως καὶ τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ Προσανατολι-
σμοῦ στὴ Γαλλία. Στὸ 2 κεφάλαιο τὴ σχε-
τικὴ Ὀργάνωσι στὸ Ἡνωμένο Βασίλειο.
Στὸ 3ο τὴν σχετικὴ ὁργάνωσι στὸν Ἑλβε-
τία. Στὸ 4 τὴν ὁργάνωσι τῆς ἐκπαιδεύσεως
στὴ χώρα μας. Στὸ 5ο τῆς κοινωνικῆς θά-
σεως τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ Προσανατολι-
σμοῦ. Στὸ 6ο τὴν γνώσιν τοῦ ἀτόμου. Στὸ
7ο τὴν γνώσιν τοῦ ἐπαγγέλματος. Στὸ 8ο
τὴν γνώσιν τῆς ἀγορᾶς τῆς ἐργασίας. Στὸ
9ο τὴν ὁργάνωσι τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ
Προσανατολισμοῦ στὴ Πατρίδα μας καὶ στὸ
10ο κεφάλαιο τὸν Ἐπαγγελματικὸ Προ-
σανατολισμὸ στὴν Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία
Τριπόλεως.

Τοῦ εὐχόμεθα νὰ προχωρήσῃ θαρρετὰ
στὴν ἔκδοσι καὶ τοῦ πρακτικοῦ μέρους τοῦ
Ἐπαγγελματικοῦ Προσανατολισμοῦ γιὰ νὰ
δλοκληρώσῃ τὴν πολύτιμη προσφορά του
στοὺς ἐκπαιδευτικούς καὶ στὸ ἔθνος.

ΓΕΩΡΓ. Β. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΣ

«ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ»
ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΑΘΗΝΑΙ— ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 35-ΤΗΛ. 521.418

ΧΡΟΝΟΣ ΙΔ' (Β' ΠΕΡΙΟΔ.) ΑΡ. 172
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1965

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Μόνον ἐτησίαι:

Γιὰ σχολεῖα καὶ ἐκπαιδευτικούς... δρχ. 100

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Α.Ν. 4092) 1948

Ἐκδότης — Διευθυντής: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

Κατοικία: Μηθύμνης 34-Τηλέφωνον: 878.665

«ECOLE NOUVELLE»
REVUE MENSUELLE DE PEDAGOGIE
ATHENES RUE SOCRATE 35

ANNEE XIV—NUMERO 172

FEVRIER 1965

ABONNEMENTS

Pour les écoles et les instituteurs
d' un an . . . . . dr 100

Ἀλληλογραφία καὶ ἐμβάσματα

κ. ΧΑΡΗΝ ΠΑΤΣΗΝ

Σωκράτους 35 Ἀθήναι—Τηλ. 521.418

(Χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται)

Β' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΛΑΡΙΣΗΣ

Τὴν 16ην Νοεμβρίου διωργανώθη ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀναπληρωτοῦ Ἐπιθεωρητοῦ μας Βασ. Ἐκπαιδευτικῆς Περιφερείας Λαρίσης κ. Κ. Ζάχου, τοπικὸν Παιδαγωγικὸν συνέδριον εἰς Φαρσάλας. Στὸ συνέδριον παρέστη καὶ ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς Γ' Ἐκπαιδευτικῆς Περιφερείας κ. Κ. Γιαννακόπουλος. Εἰς τὸ συνέδριον αὐτὸ μετέσχον ὑπερεκατὸ διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι τοῦ τμήματος Φαρσάλων, Περιφερείας Λαρίσης.

Τὸ συνέδριον ἀπασχόλησαν τὰ ἑξῆς θέματα:

α) Ὑποδειγματικὴ διδασκαλία Ἀναγνώσεως στὴ Β' τάξιν μετὰ τὴν Ε.Δ. Ἡ διδασκαλία ἐγένετο ὑπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ Α' Δημοτικοῦ Σχολείου Φαρσάλων, Κούλας Ἀθανασιάς, γύρω ἀπὸ τὴν ἐνότητα, τὸ Φθινόπωρο καὶ εἰδικώτερα ἀσχολήθηκε μετὰ τὴν ὑποενότητα, Ἡ σπορά. Ἡ διδασκάλισσα διεξήγαγε τὸ θέμα διεξοδικῶς καὶ ἐσημείωσεν ἀριετὴν ἐπιτυχίαν.

β) Ὑποδειγματικὴ διδασκαλία γεωγραφίας εἰς τὴν ΣΤ' τάξιν μετὰ τὴν Ε.Δ. Ἡ διδασκαλία ἐγένετο ὑπὸ τῆς διδασκαλίας τοῦ Β' Δημοτικοῦ Σχολείου Φαρσάλων κ. Θεοφίλου Παπαναστασίου. Ὁ ἐν λόγω διδάσκαλος, διεξήγαγε τὸ θέμα μεθοδικῶς καὶ διὰ τῶν συγκρίσεων καὶ συσχετίσεων τῶν διαφόρων γεωγραφικῶν ὄρων, καὶ τῶν αἰτιωδῶν σχέσεων καὶ συναρτήσεων τῶν ἐπὶ μέρους γεωγραφικῶν συνθηκῶν κατέληξε σὲ ἀριστα ἀποτελέσματα.

γ) Εἰσήγησις εἰς τὸ θέμα Αὐτενέργεια, ὑπὸ τοῦ διδασκάλου κ. Μπαρτσιώκα. Ὁ κ. Μπαρτσιώκας ἀνέπτυξεν ἐν πλάτει τὴν εἰσηγήσιν του μετὰ κάθε ἐπιστημονικότητα καὶ σαφήνεια, καὶ μετὰ ταῦτα ἔληξαν οἱ προμεσημβρινὲς ἐργασίαι τοῦ συνεδρίου.

Τὸ ἀπόγευμα κατ' ἀρχὴν ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Ἐπιθεωρητὴς Β' Λαρίσης κ. Ζάχος, ὅστις προσφωνῶν τὸν κ. Γενικὸν παρεκάλεσε αὐτὸν νὰ κηρύξῃ τὴν ἑνᾶρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου. Ὁ Γενικὸς μας Ἐπιθεωρητὴς κ. Κ. Γιαννακόπουλος, κηρύσσων τὴν ἑνᾶρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου, κατέπληξε τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον, μετὰ τὴν ρητορικὴν του δεινότητα, τὴν πλουσίαν ἐπιστημονικὴν του καὶ παιδαγωγικὴν κατάρτισιν, τὴν μεγάλην του πείραν, τὴν πυκνότητα τῶν σκέψεων καὶ τὴν γλωσσικὴν του εὐφράδειαν. Σὲ συνεχεῖ καὶ πλημμυρισμένον ἀπὸ ἀγάπην καὶ στοργὴν γιὰ τὸ παιδί καὶ τὸ δάσκαλο λόγῳ τοῦ κ. Γενικοῦ κατέκτησε τὴν ψυχὴν τῶν συνέδρων διδασκάλων καὶ τοὺς συνεκίνησε βαθύτατα. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, εἶπεν ὁ κ. Γενικός:

Ἐπιθεωρηταὶ καὶ διδάσκαλοι. Θὰ πρέπει νὰ ἀποβλέπωμε, στὸ πῶς ὅλοι θὰ μπορέσωμε νὰ δώσωμε ἕνα μικρὸ λιθαράκι στὸ λαμπρὸ οἰκοδόμημα τῆς Παιδείας. Σεῖς οἱ διδάσκαλοι, εἰσθε οἱ πραγματικοὶ μυσταγωγοί, ἐπιστήμονες καὶ ἐρευνηταὶ καὶ μετὰ τὴν προσφορὰν σας θὰ θεραπεύσετε τὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς Ἀγωγῆς. Σεῖς ἔχετε τὴν καλύτερη πείρα ποὺ ἀντλεῖται κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸ παιδί καὶ τὴν φέρνετε ἐδῶ στὰ συνέδριά σας. Θέλω νὰ τονίσω τὴν πίστη μου στὸ δάσκαλο καὶ τὸν διδασκάλισσάν σου, Πιστεύω, ὅτι σεῖς εἰσθε ἐκεῖνοι ποὺ πολεμεῖτε τὸ μέλλον τῆς χώρας μας. Σεῖς ἐστέ ἐκεῖνοι ποὺ λέγεται σχολεῖο. Τὰ χελεῖται ἀπὸ συνεχεῖ λόγῳ τοῦ κ. Γενικοῦ,

μετὰ τὴν μπλὲ ποδίτσα καὶ τὸν ἄσπρο γιακά, ποὺ σπεύδουν κοντὰ σας νὰ ἀντλήσουν τὴν πείραν σας, ἀνοιξτε γι' αὐτὰ τὸ σχολεῖόν σας καὶ γίνετε διηγοί τους. Τονώστε τὰ φτερά τοῦ πνεύματός σας καὶ πετάξτε μπροστὰ καὶ ὑψηλὰ στὸ γαλάζιο Ἑλληνικὸ οὐρανὸ, στοὺς καταγάλανους ἑλληνικοὺς αἰθέρας, γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν καὶ κεῖνα. Μ' αὐτὴ τὴν πίστη γιὰ τὸ ἔργο σας καὶ τὴν ἀποστολὴν σας, οἱ ἀπευθύνω ἐγκάρδιον συναδελφικὸν χαιρετισμὸν καὶ κηρύσσω τὴν ἑνᾶρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου.

Μετὰ τὸν λόγον τοῦ κ. Γενικοῦ, ἔγινε ἡ κριτικὴ ἐπὶ τῶν ὑποδειγματικῶν διδασκαλιῶν ποὺ ἔλαβον χώραν κατὰ τὰς πρωϊνάς ὥρας. Στις συζητήσεις ἔλαβον μέρος πολλοὶ συναδελφοὶ καὶ διεξήχθη οὕτως μία γόνιμος καὶ ἀποδοτικὴ ἐργασία. Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Ζάχος ἀνακεφαλαιῶνων τὰ συζητηθέντα, ὠμίλησε περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν δυνατοτήτων ἐφαρμογῆς τῆς Ε. Διδασκαλίας. Ὁ ὁμιλητὴς, ἔχων πλουσίαν πείραν καὶ μεγάλην ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν, διεξήγαγε τὸ θέμα μετὰ κάθε ἐπιστημονικότητα, εὐγλωττίαν καὶ σαφήνειαν ἔκανε δὲ ἐμπεριστατωμένας συγκεφαλαιώσεις, διασαφήσεις καὶ ὑποδείξεις καὶ κατέληξε σὲ σπουδαίοντα πορίσματα.

Κατόπιν ὁ κ. Γενικός λαβὼν καὶ πάλιν τὸν λόγον, ἀφοῦ διετύπωσε τὴν γνώμην του, ἐπεσήμανε καὶ ἀνέπτυξε τοὺς λόγους ποὺ ὠδήγησαν σὲ ὠρισμένα σφάλματα τοὺς συναδέλφους τῶν προμεσημβρινῶν ἐργασιῶν, καὶ προσέειπε εἰς τὴν ψυχολογικὴν θεμελίωσιν τῶν ἐν γένει πορισμάτων τοῦ συνεδρίου, εἶπε δὲ στὴ συνέχεια τοῦ λόγου του: «Νὰ εἰσθε ξένοι σὲ κάθε δογματισμὸ, καὶ νὰ ἐξυπηρετεῖτε ἐκεῖνον ποὺ λέγεται ἐλευθερία ἐνεργείας σὲ διδασκαλίαν σας, ἀρκεῖ νὰ μπορεῖτε νὰ τὸ θεμελιώνετε ψυχολογικά. Τότε νὰ εἰσθε βέβαιοι ὅτι ἡ διδασκαλία σας θὰ εἶναι σωστὴ».

Σὲ συνέχεια ἀνέπτυξεν ἐν πλάτει, ἐξήγησε καὶ ἐθεμελίωσε ψυχολογικὰ κάθε διδασκαλία μετὰ τὴν Ἑνιαία Διδασκαλία καὶ οὐχὶ τὴν Ἑνιαία συγκεντρωτικὴ διδασκαλία, ὡς ἐξήγησε, καὶ τέλος κλείων τὸν περιποῦδαστον λόγον του ἐτόνισε ἐπιγραμματικὰ: «Ἀντλήσατε τὸ φῶς ἀπὸ τὸν αἰχμηρὸ αὐτὸ βράχο ποὺ λέγεται Ἑλλάς, καὶ μεταλαμπαδεύσατε αὐτὸ στὸ παιδί τοῦ σχολείου σας, στὸ μέλλον τῆς γενιᾶς μας. Φανεῖτε ἄξιοι τῆς ἀποστολῆς σας».

Τέλος τὸ συνέδριον ἐκλείσεν ὁ ἐπιθεωρητὴς Βασ. Λαρίσης κ. Κ. Ζάχος εὐχαριστῶν τοὺς συνέδρους καὶ τὸν κ. Γενικὸν ἱκανοποιημένος τὰ μέγιστα ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΗΛΙΤΗΣ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΤΟ «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» ΠΕΝΘΕΙ ΓΙΑ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΛΟΥΚΗ ΑΚΡΙΤΑ

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟΝ ΜΕΓΑΡΟΝ

Λευκωσία Κύπρου 9) 2) 1965

Κύριον Χάρην Πάτσην

Σωκράτους 35 — Ἀθήνας

Μετὰ πολλῆς συγκινήσεως ἐλάβομεν τὴν ὑπὸ χθεσινὴν ἡμερομηνίαν ἐπιστολήν σας. Ὁ θάνατος τοῦ Λουκῆ Ἀκρίτα ἀποτελεῖ πράγματι ἀπώλειαν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Παιδείαν καὶ διὰ τὸ ἔθνος ὁλόκληρον. Ὁ Κυπριακὸς Ἑλληνισμὸς πενθεῖ μετὰ τοῦ Πανελληνίου διὰ τὴν μεγάλην ἀπώλειαν.

Παρακαλοῦμεν δεχθῆτε τὴν ἑκφρασίαν τῆς θαυμάτης ἐκτιμήσεως ἡμῶν διὰ τὴν διάθεσιν πεντήκοντα χιλιάδων ἀντιτύπων τῶν σχολικῶν σας βιβλίων εἰς μνήμην τοῦ Λουκῆ Ἀκρίτα. Ἡ χειρονομία σας αὕτη καταδηλοῖ εὐγενὴ καὶ ὑψηλόφροναν αἰσθημάτων. Θὰ εἰδοποιήσωμεν τὴν ἀρμοδίαν ὑπηρεσίαν ὅπως φροντίσῃ διὰ τὴν παραλαβὴν καὶ διάθεσιν τῶν βιβλίων τούτων.

Ἐπὶ τούτοις ἐπικαλούμεθα ἐφ' ὑμᾶς πλουσίας παρὰ Θεοῦ εὐλογίας.

Ἐν Χριστῷ Εὐχέτης

+ Ὁ Κύπρου Μακάριος

ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Εὐχαριστῶ θερμῶς.

Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Σὰς εὐχαριστοῦμεν θερμῶς διὰ τὴν συμμετοχὴν σας εἰς τὸ πένθος τοῦ Ὑπουργείου μας ἐξ αἰτίας τοῦ θανάτου τοῦ Ὑφυπουργοῦ μας Λουκῆ Ἀκρίτα.

Μετὰ τιμῆς

Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟῦ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ

Θερμὰ εὐχαριστῶ

Ι. ΚΑΚΡΙΑΗΣ

ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΔΩΡΟ ΓΙΑ ΜΙΚΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΥΣ

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΤΟΜΟΙ 28—ΓΛΩΣΣΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΗ ΠΟΛΥΤΕΛΗΣ—Δρχ. 3.360

Πεντακόσιοι παιδαγωγοί, λογοτέχνες και επιστήμονες συνεργάστηκαν στη σύνταξη του μνημειώδους και μοναδικού αυτού έργου που τιμά τα ελληνικά γράμματα και την ελληνική παιδεία και είναι το πιο χρήσιμο βοήθημα για κάθε μαθητή, σπουδαστή, για κάθε σπίτι, για κάθε οικογένεια, για μικρούς και μεγάλους.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΗΚΕ Η ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

- Έκυκλοφόρησαν και οι ΕΙΚΟΣΙ ΟΚΤΩ (28) τόμοι του έργου αυτού και παραδίδονται άμέσως ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ και με ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ.

Μεγάλες εύκολιες πληρωμής για να αποκτήσουν όλα τα Έλληνόπουλα τη Μ. Ε. Ν.

- 1) Τιμή ολόκληρου του έργου (τόμοι 28, χρυσόδετοι) 3360
2) ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ: Προκαταβολή Δρχ. 360 (άξια της βιβλιοδεσίας) και το υπόλοιπον εις 14 μηνιαίες δόσεις των 200 δραχμών.
4) ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ: ολόκληρον το έργον, χρυσόδετον 2300

ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΕΦΕΤΕΙΝΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΜΑΣ ΟΙΚΟΥ

ΕΜΜΗΣ ΠΑΤΣΗ (GARIN)

Πτυχιούχου Παιδαγωγικών Πανεπιστημίου της Λωζάνης

“ΠΡΩΤΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ,, (ΠΕΠ)

(Το κλειδί των Γνώσεων για παιδιά 6-15 ετών)

ΤΟΜΟΙ 5—ΛΕΞΕΙΣ 8000—ΓΛΩΣΣΑ ΑΠΛΗ—ΣΕΛ. 2.400

- Έκαστος τόμος πολύχρωμος με σελ. 416 (32 τυπογρ. 8 σέλιδα) Δρχ. 200
—Τιμή ολόκληρου του έργου (τόμοι 5x200) " 1000
—ΜΕ ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ: Προκαταβολή Δρχ. 100 και το υπόλοιπον (Δρχ. 900) σε 9 μηνιαίες δόσεις των 100 δραχμών.
—ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ: Παρέχουμε έκπτωση 30%)ο, ήτοι θα πληρώσετε μόνον Δρχ. 700.
—ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ και τα δύο έργα μαζί (ΠΕΠ=5 τόμοι και ΜΕΠ=28 τόμοι) μόνον με Δρχ. 3000.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ “ΠΑΡΘΕΝΩΝ,, ΑΘΗΝΑΙ
ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 33—ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 321-418